SALA
DE
LECTURĂ

ANUL XXXI
33
(1 370)
Simbătă
13 august
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

GARANȚIA VIITORULUI

Ne apropiem de un strălucit moment sărbătoresc, ziua de 23 August, act fundamental al istoriei noastre contemporane. Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă ale cărei temelii sigure și durabile se așezau atunci, în urmă cu patruzeci și patru de ani, își găsea un viu și prodigios ecou în inima și conștiința națiunii, transformîndu-se, cu timpul, într-un orizont al vastelor împliniri socialiste în toate domeniile și sectoarele de activitate. Marea sărbătoare națională a poporului român consacră înfăptuiri eroice prin care Programul partidului a prins și prinde viață pe largi coordonate ale progresului și civilizației socialiste. Cei patruzeci și patru de ani ai libertății noastre au în răsfringerea lor economică și socială cuceriri care, la scara timpului, condensează energii și virtuți creatoare deosebite. Ei fac pecetea de armonie a dezvoltării și ascendenței noastre în contemporaneitate cum nu au făcut-o secolele pînă acum. Congresul al IX-lea al partidului a dat o amplitudine nouă, cu desăvîrșire eroică și creatoare întregului proces revoluționar în care a fost angajată patria. Ctitorii economice și sociale fără precedent au îmbogățit și îmbogățesc harta României, ele fiind totodată și o trainică și inconfundabilă mărturie de conștiință a unității de voință și acțiune a poporului, un permanent reper al gîndirii și creației patriotice revoluționare. **Dispunem de o puternică bază materială, tehnică, științifică, culturală și, mai presus de toate,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **avem un puternic partid care și-a demonstrat capacitatea de a conduce întregul popor spre cele mai înalte culmi de civilizație și progres. Avem o clasă muncitoare, o țărănime, o intelectualitate, un minunat popor care, în deplină unitate, urmează cu încredere partidul, văzînd în partid garanția viitorului său liber, a independenței și suveranității României.**

Legătura trainică, indisolubilă, cu poporul, cu aspirațiile și idealurile sale, cu trecutul său înaintat de luptă și muncă precum și cu acea condiție mereu vie și prezentă a realității înseși în desfășurarea proceselor sale înnoitoare, a transformat partidul, după cel de-al IX-lea Congres, în centru vital al națiunii, și aceasta este garanția care susține și innobilează pe mai departe gîndul și fapta creatoare. Aceasta este certitudinea viitorului văzut programatic și transpus, etapă cu etapă, într-un vast front de luptă pe coordonatele științei și tehnicii înaintate, ale democrației muncitorești-revoluționare, ale culturii și artei cu un impact deosebit în lumea construcției de conștiință, a formării și afirmării personalității omului nou. Tezele din aprilie, cele două Expuneri ale secretarului general al partidului, programe de gîndire și acțiune comunistă care se află într-o largă dezbatere în întregul partid, în toate colectivele de oameni ai muncii și care prefatează de fapt Plenara C.C. al P.C.R., fac, în această privință, confluența de gînd și faptă prin care, în mod cert, se relevă un amplu traiect al experienței parcurse în toate domeniile și se propun căi și mijloace de perfecționare a întregii activități. Acesta este de fapt și specificul politic al acestei veri, cadrul general în care programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului primesc semnul durabil și innoitor al muncii, într-o ascendență care aliniază la orizont mari și inconfundabile edificii ale progresului și civilizației socialiste, ale ideilor și idealurilor revoluției care, în urmă cu patruzeci și patru de ani, anunțau o epocă istorică nouă, glorioasă, plină de patos și avînt constructiv.

Luceafărul

Citiți în pagina a 6-a
CONTEMPORANII NOȘTRI
ION LĂNCRĂNJAN

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, într-o vizită de lucru în județul Brașov.

Climatul literar și opțiunile scriitorului

A propune în paginile unei reviste cum este „Luceafărul" citeva teme de reflecție asupra culturii este o necesitate pentru climatul ideilor literare și culturale din viața literar-artistică a țării. O adevărată evoluție a culturii naționale se cere impulsionată și de asemenea dezbateri găzduite de paginile revistelor de specialitate, fiindcă noile realități sociale românești se cer exprimate corespunzător în noi structuri, fără a se rupe, bineînțeles, de o bogată tradiție culturală ale cărei accente definitorii sînt adînc implantate în tot ceea ce întreprindem.

O literatură, o artă fără emulația unor grupări de creație, fără „școli", fără o diversitate a unghiurilor de abordare a realității este o apă stătătoare și călduță, lipsită de prospețimea izvoarelor subterane, de curenți înviorători. Luînd pilda „Luceafărului", credem că fiecare revistă poate să își stabilească grupări de statornici colaboratori și susținători care să adere la programe literare desprinse din marele Program al P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Contribuția climatului literar la educarea și formarea iubitorilor de literatură are o bună tradiție și în Craiova. Este cunoscută activitatea societății „Prietenii științei" care susținea și întîlniri literare, a cenaclului revistei „Ramuri" ce s-a desfășurat o vreme în casa poetei Elena Farago, ca și a altor cercuri și cenacluri muncitorești în vremurile din urmă.

„A ne întoarce mereu către izvoare", iată un superb îndemn către revigorarea artei prin contactul cu originile noastre, cu moștenirea culturală națională, nepieritoare. Exemplul înaintașilor ne arată că orice experiență înnoitoare este generată de profunda cunoaștere a tradiției, a străvechilor noastre realități culturale. Orice resurecție a gîndirii sau a formelor de expresie în artă are la bază vechile temelii ale gîndirii și simțirii înaintașilor, chiar dacă își propune răsturnarea imaginii realității pe o altă fațetă mai puțin explorată.

Aici, în Oltenia, trăim sub patronajul unor mari personalități naționale și universale care au revoluționat limbajul și gîndirea artistică a epocilor : Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Constantin Brâncuși, Ion Țuculescu. Artiștii, scriitorii de azi, continuă nobilul efort de innoire artistică și în această zonă geografică a țării. Putem numi în acest sens citeva conștiințe artistice exemplare : D.R. Popescu, Marin Sorescu, Nestor Vornicescu, Sabin Bălașa, Eugen Negrici, Gh. Grigurcu, C.D. Papastate, I.D. Sîrbu — dintr-o generație mai vîrstnică, dar și pe : Romulus Diaconescu, Ilarie Hinoveanu, Ovidiu Ghidirmic, Sina Dănciulescu, George Sorescu, Marin Beșteliu, Mihai Duțescu, Florea Miu, Daniela Crăsnaru, Ileana Roman, Gabriel Chifu, Romulus Cojocaru Const. M. Popa, Ion Pecie și alții. Se manifestă la Craiova, în Dolj și în Oltenia un climat literar efervescent, propriu vremurilor pe care le trăim. Marile centre urbane Drobeta-Turnu Severin, Tîrgu Jiu și Rîmnicu Vîlcea nu sint numai puternice cetăți ale industriei românești, ci și importante focare de cultură și artă. Alături de acestea amintim aici citeva din așezările unei spiritualități originale : Tismana, Bistrița, Hobița, Govora, Horezu, Florești, Țandăra (Găești), Cărbunești, Calafat, Bechet, Scăești, configurind datele unei geografii spirituale ce cuprinde în sine și noua geografie literară și artistică a Olteniei. Justificarea policentrismului cultural promovat de revista „Luceafărul" o găsesc în nevoia de a dezvolta armonios nu doar trupul social, economic și politic al patriei ci și făptura ei spirituală, culturală. Evident, nasc și la Craiova scriitori — iar cercurile de aici al Uniunii Artiștilor Plastici și Uniunii Compozitorilor demonstrează că „se

Nicolae Petre Vrânceanu

Continuare în pag. a 2-a

MUNCĂ, VIAȚĂ, EROISM

Așezată între două regiuni intens populate — Țara Hațegului, la nord, inima Daciei de acum două milenii, și plaiurile gorjene, la sud, amintite în Diploma Ioaniților din 1243 ca făcînd parte din Țara Voievodului Litovoi — depresiunea de la obîrșiile Jiului, așa-numita Valea Jiului, a fost timp îndelungat loc de fîneață, cu așezări rare, momirlănești. Locuitorii se îndeletniceau cu păstoritul — și nu puține fluiere doineau despre niște întîmplări puternice și vechi, iar istoria confirmă, între altele, trecerea unor legiuni romane prin pasul Vîlcanului. Pe atunci și muzeul despre care va fi vorba în acest reportaj era un „muzeu în aer liber", natural. Viața, apoi, și mai ales noile îndeletniciri care au apărut și s-au impus în Valea Jiului au dus la crearea a ceea ce astăzi numim **Muzeul mineritului** — din Petroșani.

Îi trec pragul cu sfiala și pioșenia cu care pătrunzi într-o lume a muncii grele, durute, întreprinsă acolo, în adîncurile pămîntului ; o lume a unei vieți aspre, care a trebuit să facă eforturi mari ca să se mențină ; o lume a eroismului total și nedisimulat.

La intrare, simbol și paletă, trei imagini reprezentative : harta Văii Jiului, cu toate așezările miniere, de la est la vest, cuprinse între Lonea și Cîmpu lui Neag ; citeva roci cu sclipăt viu, cuarț și stibină, dintre cele mai rare flori de mină, atestînd vechime și trăinicie în pămîntul românesc — alături de o imagine profund emoționantă : un basorelief înfățișîndu-l pe secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, primind însemnele de Miner de Onoare — casca, lămpașul și securea minerească. Sub opera de artă, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Aș dori să exprim cele mai calde mulțumiri minerilor din Valea Jiului pentru hotărîrea pe care au luat-o ca eu să devin «miner de onoare al Văii Jiului»" — rostite aici, în august 1977.

În sălile muzeului sînt conservate dovezile mineritului de la începuturi și pînă astăzi, aspecte semnificative din munca și lupta minerilor pentru o viață demnă, civilizată. Însoțit de prof. Dumitru Peligrad, directorul așezămîntului, parcurg încăperi în care ecoul tumultuoasei vieți minerești susură neîntrerupt, precum marea în scoică. Ecou răsfrînt de eșantioane de roci, de fotografii, acte și documente — de fiecare exponat, ales cu grijă, păstrat cu devoțiune, prezentat cu inteligență. Iată eșantioane „vorbind" despre complexul proces de formare a cărbunelui și huilei de Petroșani. Primele exploatări, primele sisteme — rudimentare și periculoase, păstrate nepermis de mult de o societate interesată mai ales de profit. Date semnificative : anii 1838—1850, cînd încep exploatările la suprafață ; 1858—1859, după săparea unor puțuri și galerii, începe extracția propriu-zisă de cărbune, mai întîi la minele Petrila și Dilja. Prima cifră reținută de istorie : 850 de tone extrase în anul 1868, din întreaga vale. Apoi cifrele cresc vertiginos : doi ani mai tîrziu (1870) se ajunge la un sfert de milion de tone de cărbune. Și staționează : pînă la începutul secolului XX, producția nu trece de 900 000 de tone, iar numărul minerilor de 5 000. Progresează lent și în acest așa-numit secol al vitezei.

Unelte de început, unelte sacre — pe muchia cărora nu s-a întipărit, definitiv, doar viață muncită, ci adeseori viață cu sînge. Sape, fistău (ciocan), țiuri (tîrnăcoape) — „antemergătoarele" mîinii. Și : o colecție de ștearțuri (opaițe) — între care o candelă veche — în care se turna ulei de rapiță ori seu — cu feștila fosilizată. Să nu ne mai gîndim cum se intra cu aceste „lămpașe" în niște cotloane în care gazul se aduna din orice și pocnea din te miri ce. Viața minerului mai depindea de niște pompe „neîndemînatice", cu burduf, care trebuiau să împingă aer proaspăt, să-l scoată pe cel respirat. Un troc pentru transportul cărbunelui, un vagonet-butoi de apă, păstrat pînă prin 1920. Și cai, bidivii costelivi, împărtășind, nepăsători, soarta oamenilor. Recordul perioadei interbelice : două tipuri de haveză și un fierăstrău mai perfecționat : lămpile — cu benzină, carbid și acumulator electric. În sfîrșit : primele ciocane (perforatoare) un scut rudimentar de susținere, două tipuri de telefon, citeva teodolite (se pare, unicat) împing timpul pînă prin anii '950.

Dar ceea ce impresionează pînă la pioșenie,

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 3-a

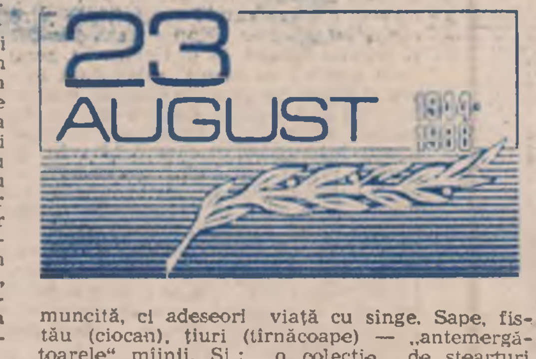

JURNAL DE POET

Sarmisegetuza

Am urcat zilele acestea acolo unde stau temeliile acestui neam în istorie, așezate piatră pe piatră într-un loc, cum spunea un istoric american, printre cele mai frumoase din lume.

De-alungul rîului de munte după ce rămîn în urmă ultime așezări se așterne drum de pădure pietruit ce cheamă pasul să-l bată pe jos, iar dacă ai răbdarea citorva ceasuri bune de după amiază pînă la apusul soarelui, acuma în august cît încă ziua-i îndelungă și vremea domoală, te vei petrece prin acest spațiu verde, urcînd pe nesimțite către această vatră sacră a strămoșilor noștri daci, din care ne tragem, locul ce-ți va răsplăti clipele petrecute în tainicele poieni cu cea mai greu de exprimat marca a omului din vechime pînă astăzi, cea — eusebea — a evlaviei.

Vei lăsa în urmă izvoare și mici cascade, pietre de rîu domolite de milenii, nesfîrșite nuanțe, fețe ale peisajului împădurit, poieni acum la strînsul finului amirosind paradisiac, ispitit clipă de clipă de-a înnopta într-o căpiță sub cerul spuzit de stelele lunii schimbării la față. Apoi apare cascada, salba argintie cît o cometă brăzdind muntele, în stînga, printre arbori seculari și, iată, cărăruia ce urcă într-acolo.

Primele apar zidurile, blocuri de piatră străjuind partea dispărută ce va putea însă fi refăcută, zidul de apus ce împrejmuie slăvita cetate. Dacă grecii au Olimpia, nouă ne este dată Sarmisegetuza. Am mai fost aici de citeva ori, dar de data aceasta par a fi înțelesurile mai aproape de ceea ce este și trebuie să fie pentru fiecare dintre noi acest sălaș al evlaviei strămoșilor noștri. Sanctuarul solar vărsat spre răsărit, colina, dealul, muncelul se înalță mai degrabă smerindu-se, căci munții din jur sînt mai-ingăi rogtă, iar acesta în mijlocul lor este mai degrabă o neatîrnare, un potir, o inimă, miezul trandafirului cum spunea poetul ce mă însoțea de departe dimpreună cu vechiul prieten Constantin Argatu.

Olimpia Grecilor ca loc există, dar înțelesurile ei le aflăm din olimpianicele lui Pindar.

Cînd poeții noștri își vor face datoria îndeajuns de-a cuprinde în strofele lor pe măsură această splendoare, căci n-am venit cu mîinile goale în noul eon, cel al Logosului întrupat în istorie, că acolo sus la Sarmisegetuza ne sînt rădăcinile, că acolo daco-romanitatea poporului român și-a săvîrșit începătura. Cum știm păstra această temelie, cum o restaurăm și priveghem, multe ar fi de spus, dar amărăciunea pentru altă dată. Deocamdată acest îndemn : Ai fost acolo ? N-ai fost ?

Acolo fie Sarmisegetuza, aici în inimă noastră.

Ioan Alexandru

10 august 1988

Valori restituite

Datorită osirdiei lui Dumitru Bălăeț, istoria genezei romanului românesc și-a adăugat încă o pagină, și nu dintre cele mai puțin însemnate. Mă refer la romanul **La gura sobei**, precedat de o proză hibridă, **Catastihul amorului**, conținînd însă citeva pătrunzătoare reflecții cu exemplificări asupra stilurilor romanești, scrieri apărute în 1865, ca prim volum al colecției „Biblioteca Română", programată pentru douăsprezece tomuri, dar care s-a rezumat, probabil, din cauze financiare, doar la titlurile de mai sus. Semnalate pentru întîia dată în 1972 (Dumitru Bălăeț, **Un roman rămas necunoscut în România literară)**, și după atîta timp, republicate **(Catastihul amorului** și **La gura sobei**, Editura Dacia, 1986. Ediție îngrijită, note și studiu introductiv de Dumitru Bălăeț), nu au stîrnit cu o excepție sau două, reacția scontată. Nici în ceea ce privește autenticitatea lor și nici a paternității, întrucît autorul a preferat să rămînă necunoscut. Este drept că minuțioasa și competenta cercetare pe care o întreprinde editorul asupra conținuturilor și atmosferei textelor, tipic locale, ca și asupra identității scriitorului, îndepărtează în bună măsură, alte ipoteze și presupuneri. Dumitru Bălăeț consideră și argumentează pe larg că romanul este original, iar autorul lui, prin comparație cu povestirea **O zi de fericire** și **Don Juanii din București**, Radu Ionescu. Într-adevăr, atît din unghiul motivelor literare, personajelor, concepției și orizontului cultural, cît și al scriiturii, **La gura sobei** trădează evidente similitudini cu celelalte două scrieri ale lui Radu Ionescu. Criticii interne a textului, editorul îi asociază și o destul de convingătoare, cu toate că aș fi preferat-o mai dezvoltată, prezentare a contextului istoric al apariției cărții, ce ne îndrumă spre aceeași concluzie ; Radu Ionescu, autor și al altor proze sau articole nesemnate. Ca o opinie personală și în precauțiile de rigoare, cred că întinsele și variatele cunoștințe literare, subtilitatea unor idei și suplețea formulărilor, apetitul pentru reflecții și divagații eseistice, ironia livresc-romantică, trimit nu numai la un scriitor versat, ci și la un critic și teoretician redutabil, de nuanță hegeliană, cum a fost Radu Ionescu. Cert este că, dincolo de pro-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Proza lui Ion Lăncrănjan

Cărțile lui Ion Lăncrănjan sînt foarte căutate. De ce ? Fiindcă în ele se istorisesc suferințe, pătimiri. O sete de a înțelege suferința proprie, de a o testa exterior prin suferința altcuiva, o suferință obiectivă, face ca cititorul, asemeni cititorului medieval, că caute cu nesațiu această literatură a martiriului, patimilor și pătimirilor. Ceea ce îndură oamenii din proza lui Ion Lăncrănjan este de neînlăturat și, în același timp, nedrept. Văzută din perspectiva unei alte umanități, lumea acestui prozator pare incredibilă. Nu se poate atîta amar, atîta coșmar, atîta desnădejde. Nu se poate nici atîta ură deslănțuită, care macină și dărîmă ființa. Un fierăstrău cosmic, vizibil sau invizibil, roade la rădăcina omului și-l surpă. Cei care trag de minere fierăstrăul, cei din lumea puterii, n-au milă. Cei care îndură n-au milă de ei înșiși, căci apucă ei înșiși lama cu dinți răi, mînuind-o cu propriile puteri împotriva lor și a celorlalți pînă cînd rumegușul se uniformizează, se omogenizează, își liniștește spasmele, dar încă se aude joagărul. Nu se știe cînd a început răul, nu se știe cînd și dacă se va fini. Există cert un rău anterior, o nedreaptă așezare în **illo tempore**, care a dezlănțuit revolta, care a pus în mișcare fierăstrăul justițiar, l-a făcut fatal, dar nu se știe cînd mișcarea de măcinare în sine va conteni, pentru ca lumea să se așeze într-o ordine mai bună. Intrat în procesul de măcinare, cititorul laolaltă cu eroii acestei proze, simte că nu se mai poate. Un capăt, îți spui, trebuie să fie, dar nu e. E legea proceselor. Procesele n-au capăt. Nici cele sociale, nici cele fizice. Nici proza care se ocupă de procese nu are capăt, „un țenchiu de sfîrșire", cum spune cronicarul, și de aceea cărțile lui Ion Lăncrănjan sînt lungi, foarte lungi, greu de istovit, chiar atunci cînd sînt scurte povestiri, precum **Cioampa**, povestea degradării unui animal, o vacă, intrată și ea, împreună cu oamenii, sub legea fierăstrăului.

Artisticește, această proză ocupă un loc special în cadrele atît de originale și vaste ale prozei românești. Universul prozei lui Ion Lăncrănjan este fără precedent în cadrul prozei noastre, fiindcă noi sînt și procesele despre care autorul scrie, chiar dacă se fac trimiteri întemeiate la Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu, chiar dacă punctul de pornire pare să fie acolo. Acolo, dar nu acolo, fiindcă eroii și narațiunile în care aceștia sînt implicați aparțin unui alt timp, cu alte legi. Lumea premergătorilor, lumea lui Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu, avea răul la vedere, oricine îl putea arăta cu degetul, lumea eroilor lui Lăncrănjan e prizoniera unui rău ale cărui rădăcini nu se mai văd, se vede doar serialitatea răului, tăria lui de lege, ridicată la prestanța de putere a entropiei. Un apocaliptic de tip aparte controlează această lume, claustrînd-o în neșansa de a fi. Ființînd în această neșansă, eroii lui Lăncrănjan își poartă deznădejdea pînă dincolo de marginile omenescului, negînd prea ades omenescul, răsturnîndu-l în contrariu, un contrariu care devine normă și care controlează lumea. Față de lumea prozei lui Lăncrănjan, lumea lui Rebreanu pare idilică. S-a schimbat și optica narativă, care e alta. Autorul își asumă procesele despre care scrie, încercînd el însuși să pătrundă, împreună cu eroii, în desfășurarea labirintică a acestora, izbutind o implicare și simultan o detașare care sînt probele autenticității. O autenticitate de alt tip decît la predecesori. Calofilia se exclude, cum se exclude și la Rebreanu, în plus aici intervine o intirziere în urmărirea proceselor și o dilatare a percepțiilor care obligă transcrierea în frază la presiuni, rupturi și distorsiuni pe care nu le poate cunoaște discursul narativ normal. Fraza e obligată să întîmpine dificultatea realului, meandrele acestuia, reluările obstinate, incifrările sensului și descifrările rîvnite, care sînt anevoioase, ostenitoare. Nu e lesne de pus în cuvinte ceea ce se vede sub lupa hipermăritoare a autorului, lupa cu care în chip obișnuit se urmăresc procesele. Fraza e instrumentul unui proces de urmărire optică, vizuală, mai curînd decît auditivă. Cuvîntul nu mai are eufonie, are în schimb vigoare plastică, și uneori pregnanță nudă. Limba narațiunii nu e nici lină și nici abruptă, ea urmează legea fierăstrăului care taie provocînd suferință, căderea din dinte în dinte. Un inventar al cuvintelor cheie din proza lui Ion Lăncrănjan ar putea să ne edifice nu numai asupra universului pus în joc, ci și al modului în care acesta se exprimă. Cu autor cu tot. Primează ruperile.

Este greu încadrabilă proza lui Ion Lăncrănjan și dintr-un alt motiv. Deși ușor databile istoric — majoritatea romanelor și nuvelelor se desfășoară în anii dogmatismului, iar pe acest plan Ion Lăncrănjan are o intîietate în afara discuțiilor — narațiunile sînt indatabile prin forța pură a rostogolirii, după un scenariu de tip apocaliptic. Un mit al sfîrșitului de lume prezidează această proză, un mit cu atît mai paradoxal

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

Vocația realismului

Ion Băieșu a venit în teatru cu exercițiul schiței comice și al publicisticii mărunte, de tip scriitoricesc (nu jurnalistic), de la debutul cu proză din 1956 trecînd aproape 15 ani pînă cînd a apărut primul volum de **Teatru**, în 1970. Nu multilateralitatea, cît gustul pentru metamorfozele scriiturii, recomandînd un veritabil profesionist al condeiului, pune amprenta asupra dramaturgiei, prozei, publicisticii și romanului, ca disponibilitate, practic fără limite, pentru orice fel de subiecte și personaje în evoluție imprevizibilă. Autorul nu are obsesia (sau măcar predilecția) unui anume tip de acțiune sau caracter și, ca atare, literatura nu poate fi redusă la o definiție globală (dacă nu cumva indiferența în opțiunile tematice nu este ea însăși o definiție). Sigur, judecînd „retro" e de descoperit o latență dramaturgică în epica dialogică și cu deznodăminte grotești și chiar în foiletoanele cotidiene îngropate în paginile ziarului. Mai mult decît atît : Ion Băieșu și-a dramatizat citeva nuvele, fără dificultate, iar din foiletoane și schițe au pătruns pagini întregi în teatru. Între genuri e o circulație de teme, motive și personaje și chiar un transfer de ideologie literară.

Ion Băieșu compune dezinvolt, fără vreun scrupul de specializare, drame și comedii față de care are o atitudine egală, căci le publică între aceleași coperți. Mai trebuie adăugat : că Ion Băieșu scrie în mod egal pentru scenă și pentru lectură și, ca dramaturgii de tip vechi, mizează pe aceea categoire de receptori (spectatori-cititori) care au intuiția tipului uman căruia îi aparțin dar, deși seamănă cu personajele, nu se recunosc pe scenă. Această mistificare a cotidianului spre tragic sau spre comic deturnează semnificația perfect credibilă a caracterelor și evenimentelor, preluate fidel din orbita realității.

Se vorbește — și nu fără temei — de tristețea congenitală a umoriștilor. Am zice că, antitradițional, Ion Băieșu în piesele, schițele și foiletoanele sale dezminte formula moștenită, arătînd o voioșie molipsitoare, în virtutea comicului prin identificarea receptorului, pe care îl profesează.

O tristețe esențială marchează „vocea" autorului în noul volum, chiar o încrîncenare pe temeiul obiectivității, poate și pentru că sondează la rădăcinile adînc-umane ale comicului, refuzînd evenimentele și caracterele care ar putea să devină pur și simplu rizibile, pentru a căuta motivații mai adînci, psihologice și sociologice.

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE OANCEA: «Păsări apocrife»

Titlul unei cărți, fie ea și de poezie, unde (în poezie, vreau să zic) totul se poate, programează (derutează, contrariază, stimulează, înfrînează) lectura. Știu că este așa și încerc să înțeleg de ce Nicolae Oancea și-a numit noul său volum de versuri **Păsări apocrife.** Altfel spus, de ce autorul propune cititorului, încă de la începutul lecturii, ideea de inautenticitate ? Răspunsurile, la confruntarea cu poeziile din volum, sînt mai multe și sînt o dovadă că poetul a gîndit mult și bine cînd a decis astfel. Mai întîi, departe de a fi unul neutru și perfect transparent, titlul cărții lui Nicolae Oancea stîrnește curiozitatea și trimite (poate) la dicționar. În acest fel, un prim contact cu cartea, chiar dacă intermediat, s-a și făcut, iar Nicolae Oancea, editor încercat, nu cred că a neglijat această reacție. Apoi, după lectură, cititorului i se impune verificarea solidității informației livrate prin titlu. Rezultatul acestei probe (ea însăși o strategie auctorială pentru intensificarea participativității cititorului) este, implicit, o judecată de valoare, favorabilă (aleg situația dezirabilă) autorului. Simplu spus, cititorul se descoperă, cu plăcere, păcălit, iar satisfacția sa este majoră : ceea ce i s-a indicat a fi fals se dovedește, de fapt, autentic. Dacă acesta este mecanismul psihologic avut în vedere, atunci „stratagema" lui Nicolae Oancea a reușit.

Rămînînd la titlul cărții (încă puțin), pentru a-i desprinde, în fine, integral semnificația, cititorul curios va afla că pînă a dobîndi înțelesul generalizat de „neautentic", **apocrif** însemna „ținut în secret". Prin urmare, dacă acordați credit acestui raționament, „păsări apocrife", echivalînd, pe cît posibil, termenii, ar fi gînduri (în poezie, imagini) secrete, altfel zis, intime, pe care poetul le face să zboare către cititorul său. Cum ? Invitînd de pildă, la contemplarea, fără prejudecăți și cu autenticitate de simțire, a misterelor de lîngă noi, ascunse în lucrurile cele mai umile, pentru a dobîndi o clipă de liniște interioară într-un sfîrșit de secol convulsionat : „Cînd nu se mai văd nodurile, nici lucrătura / cu micile abateri și fantezii, / vino, să ne taie natura / bilete pentru emoții mai vii. // Și vom păzi un fir de iarbă toată ziua. / furnici numărînd și albine numărînd, / mii de gîngănii, cîte cască gura / în dumnezeul lor crezînd // E o puzderie de forme și mișcări. / mai multe lumi care nu se știu / dar e liniște pînă seara tîrziu, / nu se aud nici imnuri, nici ocări. // Nici trenurile care ies din gări..." **(Și vom păzi un fir de iarbă toată ziua).** Spectacolul lumii, descoperit cu o privire inocentă și comunicat în imagini simple, sugerînd existența unei reguli în toate, ușor de înțeles dacă păstrezi ceva din ingenuitatea primordială, reprezintă una dintre temele dominante ale poeziei lui Nicolae Oancea. Eul liric se integrează, de regulă, armonios acestei dialectici sentimentale, tristețea calmă care transpare din unele poezii datorîndu-se regretului de a fi descoperit tîrziu simplitatea esențială și sensurile fundamentale : „Viața e un drum pe care nu-l vezi. / printre copaci și tufișuri și ierburi înalte / decît puțin în preajmă, furat / de o pasăre care cîntă sau de un miel / care te privește, te privește cu o dragoste umilă, / cu rugăminte, cu disperare, / și tu nu știi nimic, nu înțelegi nimic, / te chinui în om noaptea / visînd un miel alb care te privește, / care te privește de la începutul lumii...' / și te uimești trezindu-te : // doamne, de cînd așteaptă mielul acesta, doamne ! / și nu l-am văzut !" **(Și tu nu știi nimic, nu înțelegi nimic).**

Ceea ce provoacă starea conflictuală în spațiul dinlăuntru, în interioritatea ființei este (iată o altă constantă tematică a poeziei lui Nicolae Oancea) **sentimentul trecerii.** Pe această dimensiune, versurile din **Păsări apocrife** cuprind o gamă sentimentală mai amplă decît poezia contemplativă, oarecum monotonă. De la tonul constatativ, consemnînd irevocabila dar încă lenta curgere a timpului **(Toate coboară ușor, întru nimic),** la strigătul disperat în fața constatării vulnerabilității ființei. **(Cineva îmi numără celulele vii, vrea să dea o erată),** diagrama existențială pe care o desenează poezia lui Nicolae Oancea exprimă o sensibilitate aparte, rezonînd puternic în confruntarea cu temporalitatea distructivă : „Azi mi-am văzut într-un ciob imaginea spartă, mirată. / nu mai sînt tînăr și iute navigator, / cineva îmi numără celulele vii, vrea să dea o erată. / colindă laboratoarele și policlinicile de sector // Presimt că am să dispar, dorm îngerii mei de pază. / voi trece o vreme prin iad / prin garsonierele mici, / cineva îmi măsoară celulele vii, cineva se documentează / și strigă din călcîiul meu vulnerabil : trageți aici ! / trageți aici !"

Autentice sînt „păsările apocrife" ale lui Nicolae Oancea și atunci cînd planează deasupra teritoriului erosului. Starea definitorie a eroului liric este acum așteptarea. O așteptare aproape fără sens, într-un timp al amintirii care interferează cu un prezent deconcertant, totul în peisaj bacovian. Ironia refuză efuziunile sentimentaloide, imaginile sînt de o simplitate aproape brutală, limbajul se dezarticulează, sugerînd imposibilitatea recuperării unui echilibru pierdut. Antisentimentalismul afișat în poezia erotică îl distinge pe Nicolae Oancea în generația sa (poetul s-a născut în 1937 și a debutat editorial în 1968) și îl apropie de unii dintre reprezentanții generației '80 : „E tîrziu, tu poți încă să vii, / prin zăpadă tramvaiele nu mai au cum să lupte, / pătrunde vîntul în cofetării / cu manșetele smulse cu [illegible] rupte // Ne-am mai întîlnit noi odată așa / fără așteptare, iubire, / era în februarie nu mai ningea / și mergeau tramvaiele în neștire // E tîrziu tu poți încă s-ajungi / nici o pereche pe străzi, / timpul trece, / sîntem ca o armată de nibelungi / înzăpezită-n stația [illegible] // Bine că am rămas și pot să-i privesc / sînt toți care iubesc acum pe străzi / mă chinuie numele tău, vreau să mi-l amintesc, / zăpada [illegible] pazzi..." **(E tîrziu, tu poți încă să vii).**

Poezia lui Nicolae Oancea din **Păsări apocrife** nu își [illegible] cititorul prin fast imagistic ori invenție lexicală, ci [illegible], prin sobrietate. Lipsită de ornamente, ea nu este însă lipsită de profunzime și, prin aceasta, de adevăr. Or, cum spun filosofii, frumos e numai adevărul.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

TĂRÎMUL VISCOLIT DE DRAGOSTE

O îndelungată tradiție a poeziei noastre ilustrează faptul că universul rural, de la simplul obiect pînă la gestul uman specific, a furnizat poeziei teme de reală încărcătură afectivă. Acesta s-a „răsfrînt" în poezie ca un fel de „loc al locurilor", de unde pleacă și se întorc izvoarele pentru a-și reîmprospăta apele, ca un spațiu de statornicie și puritate. Prin perenitatea adevărurilor sale oferite sensibilității, el l-a îndatorat mult pe poeții români ; nu este mai puțin adevărat că și unii dintre ei, cei mai mari, prin arta cu care l-au „topit" simbolurile în materia poeziei lor, l-au îndatorat profund. Vibrația poetului român în fața acestei teme s-a identificat de multe ori cu însăși originea lirismului.

Dumitru Vasile Delceanu are în cartea sa intitulată „Despre singurătate" mult sat. Satul acestui autor este, deopotrivă, al copilăriei, dar și al maturității, de vreme ce în imaginea lui poetul află rostul primelor zboruri, dar și vindecările pentru „rănile" sufletești sau spirituale de mai tîrziu. Teleormănean de origine, Dumitru Vasile Delceanu poartă satul în glas și în sînge ; vîrsta lui biologică, dar și poetică, seamănă a „tărîm viscolit", după titlul primului ciclu al cărții. Viscolit de ce ? Se poate presupune : de viscolele mai blînde sau mai puternice ale anilor ce l-au aflat plecat din matca-ancestrală a satului : „Cenușa obosită-de-atîta timp purtat / Mi-o scuturam pe-o geană de ninsoare ; / Atunci m-au tras de mînă fîntînile din sat / Să-mi spele rana-n miere de izvoare..." („Stăpînă"). Tonul folosit de poet are o blîndețe doar din cînd în cînd traversată de frisonul unei expresii ce pare a avea funcția de a conferi un accent de dramatism. Însă dramatismul e de aflat, cît există, nu la nivelul expresiei, ci la cel al atitudinii poetului. Dumitru Vasile Delceanu nu folosește cerneala tare, preferă culoarea pastelată ce convine mai bine temperamentului său. Opțiunea poetului este pentru atmosferă. Iată ultima strofă din poezia „Duh": „Gem din osii carele încărcate cu cer, / Drumul împrejmuie satul la sărbătoare ; / Peste coarnele boilor trece un duh făclier — / Duhul bitului meu care-a murit și nu moare..." Într-o astfel de poezie prezențele bunicilor, a părinților, a troiței, a salcîmilor, a drumurilor, a cățelului pămîntului, a cîntecului de cuc etc. au o funcție grăitoare de la sine. Desigur, asemenea prezențe nu nasc prin ele însele poezie, însă Dumitru Vasile Delceanu posedă „știința" de a le doza în chip fericit, convingător adică. Să ne oprim asupra unei frumoase poezii intitulate „Mama" : „Se crapă iar de ziuă în fîntîni / Cumpăna cerului sîngeră frîntă pe zare, / Te bîntuie, mamă, o turmă de îngeri păgîni / Și iarba o arzi cu genunchii a neîndurare / Ce păsări vestesc în bătaia dinților a luminii / C-au plîns peste noapte colinele pînă tîrziu ? / Eu știu că în tine se clatină, mamă, arinii / Și cuib de prigorii ți-i verdele ochilor, știu..."

În ciclul al doilea intitulat „Scrisori naive" poetul își încearcă puterile aforistice, iar în al treilea numit „Rondeluri" își exersează condeiul „pe teme date". Îl preferăm pe Dumitru Vasile Delceanu, cel din primul ciclu, pentru că acolo am găsit lucrările lui cele mai bune, care îl pot reprezenta cu adevărat în această clipă a vîrstei sale poetice, care îi permite să se confeseze atît de frumos-uman : „Zilnic dau ceva de la mine / Și voi rămîne pururi dator / Pămîntului care mă ține / Și mă botează cu dor..."

Florin Costinescu

PROZA

«RENKLER»

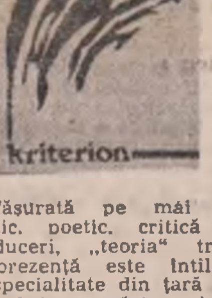

Recentul volum **Culori** *), o vastă și prețioasă culegere de poezie și de proză semnată de Acemin Baubec, Altay Kerim, Enver Mahmut, Tahasim Gemil și Nevzat M. Yusuf, demonstrează existența unei interesante literaturi în limba turcă în România. Dacă m-aș referi numai la ultimul dintre alcătuitori, Nevzat M. Yusuf, remarcabil poet, cadru universitar, cercetător cu o intensă activitate desfășurată pe mai multe planuri (lingvistic, poetic, critică și istorie literară, traduceri, „teoria" traducerii etc.), a cărui prezență este întîlnită atît în revistele de specialitate din țară cît și din străinătate ar fi suficient să-i amintim : **Din lirica turcă contemporană** (ed. Albatros, 1974) ; **Antologie de poezie turcă de la începuturi pînă azi** (ed. Minerva, 1979, în colab. cu N. Ioana), **Povestiri despre Nastratin Hogea** (ed. Kriterion, 1983), **Poezia populară turcă** (1986) etc. De altfel, ultimul capitol al volumului **Renkler** cuprinde o schiță de bibliografie din turcologia românească, aducînd în fața cititorului cele mai importante cărți din acest domeniu, apărute în ultimul timp, în România. Nafiye Gemil este alcătuitorul acestei schițe bibliografice de turcologie.

Conceput și structurat pe mai multe capitole, **Renkler** se deschide cu un mare grupaj de poezie originală în limba turcă și tătară. Poeziile publicate în acest prim capitol al cărții constituie pentru o parte din semnatari un autentic debut poetic. Și dacă ar fi să le găsim o trăsătură comună, vom observa cum în aceste poezii vibrează puternic sentimentul de dragoste pentru pămîntul natal. Aici s-au născut, aici au crescut ca specialiști și scriitori : Ismail Ziyaeddin, Acer Abla, Emel Emin, Enver Mahmut, Gevat Resit, Acemin Baubec, Fatma Sabik, Yasar Memedemin, Ion Arion și Nevzat M. Yusuf. Toți acești poeți, unii necunoscuți pînă ieri, aduc o notă de autenticitate personală, în accepțiunea modernă a poeziei, deschizînd un capitol distinct în cadrul poeziei de limbă turcă și tătară de aici și de aiurea. Poezia lui Nevzat M. Yusuf, care sondează zonele adînci ale ființei umane, izvorăște din necesitatea de a comunica cu semenii și în cea de a doua ipostază de exprimare, printr-o asimilare totală a limbii la care aspiră cu respect și revelație. Semnificativ în acest sens este „Limba țintă", cu dedicație specială „dascălilor mei de limbă română" : „Două cuvinte diferite pentru un singur gînd / Cum două lebede înoată în sînge / Arborînd flamuri din limbi de lup / Și mă duc spre o singură țintă" sau „În mine se zbat două cuvinte fertile / Precum doi cai sălbatici / Și se închid în misterul viclean al morții / Mușcînd nesățios din cartea de sub pleoape". Puterea miraculoasă a rostirii îl fascinează pe originalul poet Nevzat M. Yusuf iar cuvîntul devine avalanșă de foc ce irumpe din ungherele minții : „Două avalanșe de foc / Drept pe buza de jos / Mă poartă cu viscere roșii / Spre cicatricea din piept / Cu chiotele de izbîndă ale rostirii". Cuvîntul — miracol material al comunicării — devine în poezia **Cunoașterea** carte a echinocțiului roșu. Alteori poetul recurge la simboluri din mitologia orientală **(Taurul încins își înfige cornul ciudat în propria-i coastă** în fața neputinței umane) reușind tonuri și ritmuri noi în strădania sa de a descifra **cunoașterea, rostirea și dragostea. Nouă oranii pentru ploaie, Scrisoare către ultimul meu oaspete, Zidul din față și Simfonia a doua a Dunării albastre** sînt creații demne de atenția oricărei antologii de poezie turcă.

O a doua parte din culegerea **Renkler** este rezervată prozei, mai bine zis, prozei scurte. Scrierile respective, ce au ca temă realități din trecutul nu prea îndepărtat al țării sau din contemporaneitate, sînt semnate de Emin Atilla, Emel Atilla, Acemin Baubec, Belkiz Sena Bilal, Altay Kerim, Yașar Memedemin, Ismail Ziyaeddin și Nevzat Yusuf-Sarigol. Un loc important, în cadrul volumului îl ocupă traducerile din literatura română în limba turcă. Traducerile din Vasile Alecsandri, M. Eminescu, Octavian Goga, Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Zaharia Stancu sînt semnate de I. Ziyaeddin, Nevzat M. Yusuf și Melike Roman.

În continuare se acordă locul cuvenit contribuțiilor științifice din domeniul istoriei și criticii literare, istoriei și lingvisticii. Reținem numele celor care au semnat : Sukran Vuap-Mocanu, Ablai Memet, Enver Mahmut, Nedret Mahmut, Altay Kerim și Mehmet Ali Ekrem.

Folclorul (texte valoroase adunate de la vorbitorii de limbă turcă și tătară din România) nu lipsește din acest volum. Remarcăm contribuția substanțială a lui Nedret Mahmut.

Prin conținutul său bogat și reprezentativ, **Renkler** (Culori) este o probă evidentă de cultură și creație egală din România contemporană.

Dorel Filipescu

*) **„Renkler", Editura „Kriterion", 1987.**

COMPENDIU

■ **EDITURA MINERVA** tipărește partea a doua a **Contribuțiilor critice** ale lui F. Aderca, compusă din articole, cronici, eseuri din perioada 1927—1947. După un prim volum de **Contribuții critice,** apărut în 1983, de peste 800 de pagini, din care notele consumau 110 pagini, iar interviurile din **Mărturia unei generații** trei sute, cel de al doilea volum este mai modest, avînd doar 720 de pagini, din care peste 150 de note. Extensiunea aparatului de note ne arată că, în ochii editoarei Margareta Feraru și a editurii Minerva, F. Aderca este un clasic. Nici în ediția recentă de **Opere** Eminescu notele nu au această planturoasă expansiune. Dincolo de exagerarea judecății de valoare exprimată prin tratamentul editorial, trebuie spus că activitatea gazetărească a lui F. Aderca dintre cele două războaie mondiale a constituit un ferment real și că prin decizie, inteligență și [illegible] își are locul ei în mișcarea literelor bucureștene.

A doua perioadă a gazetăriei sale (1927—1947) **este** mai puțin interesantă decît prima fiind în bună măsură o repetiție a începuturilor. Îngrijitoarea a reeditat însă cu evlavie orice text convenabil, oricît de ocazional, de unde și proporțiile volumului. Sînt aici articole despre literatura română și străină, despre muzică și artă plastică. Contribuția literară propriu-zisă ar fi mai puțin interesantă pentru istoria literară, dacă n-ar figura în această perioadă articolul despre **Cuvinte potrivite,** cele despre Bacovia, Camil Petrescu, C. Stere, E. Lovinescu, Caragiale. O imagine a acelor ani din șirul acestor articole nu se poate însă extrage. Temperatura epocii este însă prezentă pentru că F. Aderca trăiește mai ales prin polemică, fiind partizan și avocat cu gesturi de procuror. Polemica lui este incisivă, inteligentă, exclusivistă și adesea brutală. Lui C. Murnu i se contestă fără eleganță valoarea traducerii din Homer, (unanim considerată capodoperă), lui Mihai Ralea i se impută, într-o discuție de idei, leafa de profesor universitar, Vasile Voiculescu este tratat cu o superioritate deplasată de mai multe ori. Critic cenaclier, F. Aderca este omul unei perioade de intensă trăire intelectuală a literaturii române și [illegible] teaza un cult al marelui tablou literar interbelic.

Ca și în volumul precedent de **Contribuții critice,** unele [illegible] sînt prezente în [illegible] altele nemotivat reproduse în Note, deși și unele și altele sînt la fel de [illegible]. Acesta va fi fost motivul pentru care [illegible] referința de [illegible]. Corpul de note se umfla artificial, iar ediția este [illegible] metodologic. Articolele introduse de F. Aderca în [illegible] **tratat de estetică** nu sînt de plina [illegible] reproduse în aceste două volume, [illegible] cum o cerea cronologia, ci indicate în **Note** și chiar reproduse aici cu literă mică. Un lux ciudat, cînd ele puteau fi reproduse în corpul ediției, la locul cuvenit, spre beneficiul unui portret întreg al autorului lor. F. Aderca a rostit o subiectivă acuzație de plagiat la adresa lui Cezar Petrescu, [illegible] în care ediția [illegible] (nr. 1) în texte de [illegible] și în **Note** este [illegible] bonda. [illegible] se face însă în vol. I al ediției de **Scrieri** Cezar Petrescu (1983), care însă și-a stopat acuzația, deși Cezar Petrescu este un romancier de prim rang al perioadei interbelice. Să ne Editura **Minerva** de acord cu acuzațiile formulate în 1924 de F. Aderca ? Nota definitorie a lui F. Aderca este polemismul. Atacurile la adresa **Vieții românești,** pe cît de vehemente pe atît de puțin întemeiate, nu sînt evidențiate ce cele două volume de **Contribuții critice.** Alcătuirea lor indică voința unui portret editorial refuzat al adversarului **Vieții românești,** al lui G. Ibrăileanu și Mihai Ralea.

■ **ROMANITATE, CONTINUITATE, UNITATE** de Antonie Plămădeală (Sibiu, 1988) este o carte care „pornind de la un izvor narativ din 1666", cum spune o precizare de pe foaia de titlu, dezbate toate aceste mari teme ale istoriei poporului român. Acest Izvor narativ vechi este cartea lui Johannes Troster, **Das Alt — und Neu-Teutsche Dacia,** (Vechea și noua Dacie), tipărită la Nürnberg, 1666. Sîntem deci la 55 de ani de la asasinarea lui Mihai Viteazul pe Cîmpia Turzii, după aproape două generații, și această carte scrisă de un sas reconstituie istoria Transilvaniei, vorbind despre românii care o locuiesc.

Antonie Plămădeală, distins cărturar, autor a numeroase volume de contribuții culturale, pleacă la drum convins de necesitatea excerptării acestui izvor. De obicei, asemenea cărți sînt citate în bibliografii și lucrări de specialitate, dar foarte puțin cunoscute și consultate. Autorul cărții ne propune să urmărim pas cu pas temele istoriei românilor în cartea învățatului sas pentru a desprinde elementele care susțin adevărata istorie a românilor. Iar rezultatele sînt foarte grăitoare.

Ideea lui Troster este că urmașii dacilor sînt goții, iar urmașii romanilor — românii, ungurii fiind eliminați [illegible], înaintea lor apărînd secuii. Lăsînd la o parte teza că goții sînt daci, infirmată chiar de contribuțiile săsești ulterioare, cartea este foarte bogată în date privindu-i pe daci, în argumente lingvistice privind romanitatea românilor, continuitatea lor pe pămîntul pe care trăiesc. Troster știa românește și i-a cunoscut bine pe români. Unele detalii de viață cotidiană românească se găsesc numai la el și sînt extrem de prețioase. Ceea ce evidențiază cu prisosință Antonie Plămădeală este că pînă cînd n-au apărut interesele politice nobiliare ungurești românii și istoria lor erau tratate corect în cărțile despre Transilvania. Iar aceste vechi izvoare, ferite de interesele ulterioare, spun adevărul asupra istoriei din această parte a Europei. Antonie Plămădeală ne propune să ne întoarcem la adevărata și autentica informație și cultură a Transilvaniei, resuscitînd pe cei care au privit cu ochi limpezi problemele. Gestul său de recuperare este prețios și exemplar.

ATITUDINI

Necesitatea dialogului

1. În nr. 31/1988 al revistei „Luceafărul" a apărut articolul „Excese și excese" semnat de Theodor Codreanu, care se vrea o replică la mai vechiul meu „Excesul de metodă și uitarea esteticii". Deoarece scrie sobru, serios și responsabil, Th. Codreanu mă obligă la un răspuns.

2. Lucrarea mea „Excesul de metodă și uitarea esteticii" păcătuiește prin didacticism. E un risc ce mi l-am asumat, căci mă adresam publicului larg. Ideea fundamentală era că opera de artă nu poate fi abordată prin intermediul **științei,** oricare ar fi acea știință, deoarece esența artei (frumosul) e incomparabilă cu esența științei (formalizarea). Prin urmare, orice „știință a literaturii" e profund falsă, e o pseudoștiință. În primul rînd, nu-și poate defini domeniul.

Astfel încercam să contracarez influența lui Jakobson care, la conferința din Bloomington, proclama victoria cercetării „științifice" a textului literar. În opinia mea, e vorba mai degrabă de o înfrîngere (a literaturii ca atare).

Th. Codreanu îmi dă dreptate dacă ar fi vorba de **scientism,** dar — spune dînsul — „este imposibil a rupe critica literară **de spiritul științific,** care e cheia de boltă a culturii europene, **heracleitice** cum o numea recent Anton Dumitriu". Dar cine cerea ruperea criticii de spiritul științific (care, aici, înseamnă un anumit tip de logică și de rațiune) ? Eu ? Ar fi însemnat să proclam **„bolboroseala"** abatelui Bremond !

Nu, nu e vorba despre nici un fel de respingere a „spiritului științific" ; dimpotrivă, revolta mea se desfășura tocmai în numele lui. Căci trebuie să folosim pentru fiecare domeniu al realului uneltele cele mai adecvate de cunoaștere : după cum medicul nu poate fi înlocuit de geolog, tot așa esteticianul nu poate fi suplinit de lingvist, de psihanalist ori de matematician. Curios și paradoxal, acestea sînt lucruri care s-au afirmat deja, mult mai tranșant, în polemica dintre Chomsky și Jakobson, doi exponenți a două direcții „critice" la fel de eronate !

Deci Th. Codreanu poate fi liniștit : **nu împotriva științei am pledat eu, ci împotriva denaturării principiilor ei.** Cît despre eticheta de **scientism** (pe care am folosit-o și eu, dar în alt sens, cel corect, de doctrină pozitivistă), trebuie să fim cu mare băgare de seamă. **Jakobson, Chomsky, Lacan sînt mari oameni de știință — în nici un caz nu le putem cataloga atît de simplu activitatea.**

3. În continuare, Th. Codreanu spune : „Așadar nu metodele sînt vinovate de eșecul criticilor, ci eșecul este oglinda lipsei de metodă. În cazul din urmă, criticii adoptă, prin mimetism, metodele altora". A adopta metoda altuia nu-i deloc rău în critică : s-a mai făcut și se va mai face. Aceasta, deoarece există numai cîteva metode și o mare mulțime de critici. Originalitatea, valoarea nu constau în metoda aleasă, ci în autenticitatea textului rezultat.

În cazul nostru, însă, tocmai metodele sînt vinovate, întrucît provin din teorii opace la artă. Cu cît se doresc mai „științifice", cu atît devin mai neștiințifice. Fanatismul implicat în metoda structuralistă — de exemplu — e grăitor în acest sens.

4. Îmbucurător pentru mine este faptul că Th. Codreanu vrea — în fond — ceea ce urmăresc și eu : **critica totală.** Deoarece îl aduce în discuție pe G. Călinescu, trebuie să-și fi amintit că marele nostru om de cultură a proclamat drept principiu dominant al „criticii totale" tocmai principiul estetic. Recitind articolul meu, va observa — desigur — că are același scop.

5. În fine, există și unele afirmații îngrijorătoare în „Excese și excese". Voi începe cu cea mai plauzibilă : autorului nu-i place expresia „absolut dementială" aplicată unei antologii. Cum totul trebuie citit în context, sintagma însemna că antologia respectivă conține texte „absolut incapabile de a se adapta operei literare", ceea ce reprezintă o trecere a noțiunii de „demență" (pierderea capacității de adaptare la societate) de la individul uman la textul critic și teoretic. E o afirmație pe care — din păcate — mă văd nevoit s-o mențin.

Discuția despre criticul care trebuie să știe cît mai multe, din domenii cît mai diferite, nu-și are, pur și simplu, obiect. Niciodată nu m-am opus la așa ceva ; ba, chiar, dimpotrivă. Dealtminteri, formația mea intelectuală a fost la origine științifică, abia apoi venind către literatură. Eu cred că a ști cît mai multe, din domenii cît mai diferite, e un mare ideal umanist, foarte necesar în secolul XX. Fără asta, nu exista oameni de cultură.

Deasemeni, nici nu m-am gîndit să las „impresia că editurile noastre ar fi comis un act anticultural punînd la dispoziția criticilor români un număr de traduceri din gîndirea critică modernă". Orice traducere e un act cultural. Însă, deoarece predominau traducerile din formaliști și structuraliști, mi se pare evident că e vorba despre participarea la lansarea unei mode. Ceea ce constituie o chestiune cu totul și cu totul diferită.

Mai departe, Th. Codreanu aduce în discuție „postmodernismul", pe care-l consideră responsabil de „marile performanțe", expresie a sintezei și pluralismului cultural. Ei bine, nu-i așa, „postmodernismul" nu-i o sinteză de tip renascentist ori enciclopedist. Iar cît despre „pluralismul cultural", acesta se manifesta încă de la Ugarit și din gîndirea hittită. Îmi pare rău, dar acum autorul nu cunoaște termenul.

La fel de stranie mi se pare pomenirea lui Bachelard drept critic. El e filosof al culturii în primul rînd, descendent din spița spirituală a **lui Jung.**

Cît despre faptul că nu aș fi avut răgazul să-mi nuanțez suficient opiniile — îl asigur pe Th. Codreanu că nu m-am aflat deloc în criză de timp. Ceea ce am scris reprezintă, într-adevăr, opiniile mele. Dealtminteri, am obiceiul să nu scriu dacă nu știu bine ceea ce doresc să spun.

Radu Comănescu

Climatul literar

Urmare din pag. I

nasc" și pictori și muzicieni de valoare. Impunerea în plan axiologic a unui creator sau a unei grupări de creatori este în strînsă dependență de viabilitatea programelor lor estetice, de talentul și măiestria cu care știu să transpună în operă această programare. Opțiunea unui artist, a unui scriitor, a mea — în acest caz nu poate fi decît aceeași cu a înaintașilor. Mă aflu sub semnul gloriosului destin al Viteazului Mihai care primul a unit sub un sceptru țările românești avînd conștiința creării unei națiuni unice și puternice. Drumul său dintr-un tîrg aflat la vadul Dunării, în Ialomița, pînă la scaunul Băniei și al țării s-a făcut sub înalta efigie a zborului pajurei deasupra Carpaților. El a fost un înțelept diplomat și încercat războinic, dar și primul domnitor — cronicar, literat și orator în cel mai propriu sens al acestor cuvinte.

Dacă scrisul meu ar putea fi numit „o modestă cronică a timpului în care trăiesc" și Logosul îmi va păstra, în cărțile tipărite, ceva din tumultul clipelor mele de zbucium și de dragoste, de victorie și renunțare, de reluare a luptei cu propria mea conștiință, înseamnă că mi-am realizat visul de a mă înscrie ca „un semn" în continuitatea simțirii și gîndirii acestui neam, la temelia înfloririlor pămîntului strămoșesc...

Angela Ionilete : „Tapiserie"

Vocația realismului

Urmare din pag. I

Doar o ironie gravă cu o mare rază socială de acțiune răzbate din pagină și — am zice — și o părere de rău, un regret subtextual că lucrurile se întîmplă așa.

El nu devine un moralist atroce, nu are „cinismul" mazilian al unei obiectivități dusă la absurd și care intră în similitudine cu neimplicarea.

A trecut vremea Tanței și a lui Costel, a „proștilor sub clar de lună", pe cînd gările, piețele, cinematografele, berăriile — „ca-n Caragiale" — deveneau elemente conflictuale și dramatic-satirice. Acum personajul principal este **telefonul,** satira a dispărut pentru altfel de atitudine care exclude vinovăția personajelor și acuză sistemul lor (pseudo) cultural și lipsa de apartenență la o clasă socială fermă, educația bazată pe o idee falsă despre lume.

Absurdismul, umorul roșu (de la sîngele personajelor sacrificate pe altarul justiției sociale), sînt noile distinctivități ale prozei lui Ion Băieșu, după depășirea epocii umorului tolerant și afabil. Delincvența ca formă a prostiei, abrogarea moralei prin ignorarea colectivității, acceptarea incompetenței profesionale și, mai mult, susținerea ei în ascensiune administrativă prin acoperire demagogică — toate acestea există pentru că revoluția începe prin răsturnări fundamentale ca să se stabilizeze într-o nesfîrșită epocă de tranziție care favorizează neorganizarea, haosul, entropia socială ce dezagreghează modul de existență al comunităților. Poate că este — ni se sugerează — o eră a ticăloșilor, a oportuniștilor ingenioși, a convenționalilor cupizi, a abjecților convingători prin eleganță verbală (vechile personaje stîlceau gramatica și vocabularul).

Însă, finalmente, binele triumfă fără explicitarea moralei, suspansul întreținut de așteptări frustrate se degradează pînă la categoria derizoriului.

Care sînt problemele personajelor ? Intervențiile ierarhice pentru avansări administrative, relațiile școlare pentru promovări și admiteri, escapadele timpului liber la pescuit sau la berărie, vecinătățile spațiale devenite adversități, lanțul slăbiciunilor, monomaniile ridicole, evadările ecologice, evidențe eșuate din lipsă de confort...

Personajul Ion Băieșu, autor reputat, se află într-o permanentă căutare de subiecte. Întîmplările în care se implică — mai frecvent ca victimă — nu sînt decît motivații pentru o galerie de portrete, un insectar de tipologii ce pendulează de la naivitate la impostură.

Noul volum*) propune trei parametri ficționali, trei actanți cu referință echivocă, dacă nu falsă : **întîmplări,** adică, evenimente, acțiuni, **trăite,** adică reale, măcar verosimile (pentru că și subiecții pot să fabuleze) și **de alții,** substituenți alegorici ceea ce pune pe autor în ipostaza de confident contemplator, incluzînd și o nuanță memorialistică sau publicistică, de observator activ. Deci, autorul ne povestește ce i-au povestit unii care au auzit de la alții cum că s-ar fi întîmplat...

Prin această exacerbare a facultății auditive, Ion Băieșu revine la Caragiale și, dacă ținem seama că textele au fost scrise la mari distanțe de timp, înseamnă că nu l-a părăsit niciodată (subtitlul cel mai exact ar fi **Momente și schițe**).

Se spune că în fotbalul american există o **lege a învingătorului obligatoriu** ce exclude meciul nul. În schițele lui Ion Băieșu există legea învinsului (a păgubașului) obligatoriu și acesta rămîne întotdeauna personajul autorului care poate fi sub identitate proprie ; adică Ion Băieșu, un dramaturg și prozator bucureștean care a predat la Editura Academiei volumul al II-lea din **Cartea cu dușmani** (unde eroul e un scriitor teluric pe nume Fănuș Neagu), volumul I fiind apărut la Editura Tehnică. Dacă nu e păgubos, rămîne umilit, pus la stîlpul infamiei, judecat, aproape maltratat public.

Sub diferite onomastici (Bîcă, Turturel, Bubu, Gore) arhetipul rămîne Mitică, bucureșteanul par-excellence.

La un moment dat personajul Ion Băieșu, scriitor, laureat al premiului Nobel pentru umor, e acuzat de plagiat de un asemenea Mitică. Disculparea e plină de semnificații pentru condiția personajului Ion Băieșu : „Am ajuns acasă extrem de tulburat. Această întîmplare întrecea, prin absurdul ei, orice închipuire. Eu, plagiator al lui V.D. Piinișoară-Sascut, un veleitar idiot, probabil schizofrenic, obligat să mă apăr la tribunal, umilindu-mă pentru toată viața, precum Caragiale în fața lui Caion ! Cum e posibil așa ceva ? Cum e posibil ? Din cauza indignării, am plîns în brațele soției. Aceasta m-a liniștit cum numai ea știe s-o facă, după care am stat toată noaptea de vorbă, întorcînd toate lucrurile pe toate fețele, cu calm și luciditate. N-are rost să vă povestesc aici ce-am discutat, care au fost argumentele mele și, mai ales, ale ei. În încheiere, vă rog să-mi îngăduiți să folosesc acest prilej pentru a face următoarea declarație : «Stimate și prețuite V.D. Piinișoară-Sascut ! Iartă-mă ! N-am să mai fac !»".

Ceea ce nu credem.

*) **„Întîmplări trăite de alții", Editura „Cartea Românească", 1987.**

IN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Patosul realității și patosul creației, iată o ecuație în termenii căreia se poate discuta azi despre oricare profesie și oricare biografie. Ideea de cunoaștere lărgește infinit aria de aplicare a gîndului, a vocației creatoare și se îmbogățește în substanța ei prin acest permanent și cuprinzător impact : realitate-creație. Izvoarele inspirației pornesc de aici, ca să se întoarcă, prin filtrul creației, către oameni, către făuritorii de bunuri materiale și spirituale ale societății. Reportajul de scriitor reprezintă una din aceste căi ale relevării realității din punctele ei fierbinți. Oameni, locuri și fapte formează acel vast și prodigios proces al schimbărilor calitative care s-au produs și se produc în sfera existenței, nuanțînd și potențînd noua înfățișare a țării. În spiritul tezelor pentru Plenara C.C. al P.C.R., la îndemnul secretarului general al partidului și în acea viziune ce prospectează mereu realitatea materială și spirituală, condiția scriitorului trece și prin această mereu vie și proaspătă probă a cunoașterii și a exemplificării realității, în tot ce are ea mai reprezentativ și se poate constitui în mărturie amplă și durabilă asupra timpului pe care îl trăim.

SCRIITORII ÎN REPORTAJ, SCRIITORII LA MASA DE LUCRU

Grafică de Ionel Dunea

Drumul spre cititor

Proiectele scriitorului fac parte la început din ceea ce aș numi ficțiunea operei. Unele sînt abandonate din varii motive, altele capătă contur și devin parte integrantă a biografiei (și a bibliografiei) autorului. Se poate spune că în literatură, ca și în viață, este bine să existe o dreaptă corelare între nivelul posibilităților și cel al aspirațiilor. Posibilitățile sînt sancționate de critică, aspirațiile rămîn apanajul exclusiv al sufletului scriitorului. Oricum, planurile țin de un univers prospectiv pe care îl controlăm, în mai mare sau mai mică măsură numai grație înzestrărilor noastre specifice. Important este ca fiecare proiect să fie gîndit drept o notă în plus față de ceea ce s-a izbutit pînă în acel moment. Scriu aceasta și încep să simt frisonul întîlnirii cu judecata celor în drept : cititorii. (Ei știu la fel de bine ca noi că în creație e greu, dacă nu cumva imposibil să îți iei angajamente menite să amelioreze, să convingă, să seducă valoric). Drept care voi prefera să amintesc aici cîteva manuscrise (sau, mai exact, dactilograme) pe care sper să le văd întruchipate în cărți ce vor ajunge la îndemîna lectorului. (Nu numai a lectorului de editură ci și a celui anonim, multiplicat la seara tirajului, cititorul de poezie, de publicistică, de critică etc.) Deci : am predat editurii Cartea Românească un volum de poeme intitulat Fauna și flora. Nu este, cum s-ar putea crede cumva, un tratat zoo-botanic ci — cum spuneam — o carte de versuri căutînd să surprindă prin emoția metaforei articulațiile subtile ale vieții. Este o formă de a vorbi despre noi și despre ceea ce ne înconjoară, cu suavitate ori contondență. Apoi, o carte de eseuri preocupată să intercepteze raporturile filmului cu literatura va valorifica efortul didactic de cadru al studentului (și apoi absolventului) unui institut de artă. Cei cinci ani petrecuți pe băncile Institutului de artă teatrală și cinematografică din București încearcă să își găsească tardiv împlinirea prin această cercetare interdisciplinară menită să amplifice necesara iubire dintre două arte. Am simțit însă nevoia echilibrării acestui demers pur teoretic printr-o altă experiență de scris. Așa s-a născut cartea predată editurii Eminescu, o carte de publicistică intitulată Un bulevard în Cîmpia Română. Ea valorifică — pentru a spune astfel — ca și recenta apariție de la Albatros (Fotografia unei iubiri) experiența de documentare de-a lungul și de-a latul țării a reporterului de Radio. Încerc prin ea, încă o dată, să afirm vocația lirică a reportajului nostru de azi. Un lirism expurgat însă de sudoarea exclamativă a retorismului. Și, să nu uit un alt titlu, așezat peste cele aproape trei sute de file a unei alte cărți (sper) de reportaj : Miazăzi-miazănoapte, adunînd imagini — cum singur o indică — din spațiile hiperboreene pînă în cele străbătute de albăstrimea sudului. De la Marea Nordului la Adriatica am avut prilejul să constat respectul de care se bucură cultura românească în lume. De altfel ideea cărții s-a ivit ca urmare a celor două auguste luni August (din optzeci și doi și optzeci și trei) cînd m-am aflat printre cei ce l-au însoțit pe Nichita Stănescu pe Pămîntul aflat încă sub semnul trecerii glorioase de cîndva a marelui Alexandru. La Ohrid și la Struga, la Skopje și la Belgrad am văzut îndeaproape ce a însemnat poezia românească pentru poeți veniți din cincizeci de țări ale lumii. Și nu numai pentru aceștia. Căci poezia românească e căutată de mase ample de cititori, de la un capăt la celălalt al lumii, ca sol al unei spiritualități excepționale. În drumurile mele din miazăzi la miazănoapte am avut bucuria să înregistrez dovezi ale prezenței acestei spiritualități românești puternice și am socotit potrivit să le înfățișez ca atare într-o carte care, ca orice carte, este destinată să mărturisească.

T.V.

STRADA 1000

A existat în vechea Orșovă o Alee a trandafirilor, o splendidă promenadă care constituia mîndria localnicilor. Începînd cu primele zile de primăvară ea aduna, pînă toamna tîrziu, tineri și vîrstnici învăluiți în briza binefăcătoare a Fluviului. Noi nu am știut-o, dar despre ea ne-au vorbit mulți dintre locuitorii mai vechi ai orașului. Ei o păstrează în amintire ca pe o imagine a tinereții lor de demult. Am putea spune că această alee trasează în memoria lor afectivă puntea dintre vechiul și noul oraș. Căci, pentru ei, există două Orșove : una intrată deja în legendă și o alta, eminamente nouă, cea care ne-a întîmpinat nu o dată în ultimii ani pe un deal cu umeri puternici, dispusă în evantai, sclipind în soare cu toate casele privind către luciul de apă al lacului. De fiecare dată imaginea aceasta solară era contrapunctată de aceea a unei pelicule, văzută cîndva și realizată de un fost coleg de facultate de la Institutul de artă teatrală și cinematografică. Filmul lui Constantin Vaeni îmi apare și azi drept unul dintre cele mai puternice, tulburătoare pelicule documentare. Se intitulează **Apoi s-a născut orașul,** și el consemnează cronica acelei geneze produse în anii șaptezeci cînd din rațiuni superioare, economice și umane totodată, un oraș dispărea pentru a face loc altuia, mai mare și mai robust, consecință a înălțării pe Dunăre a Hidrocentralei de la Porțile de Fier. Pe atunci exista o singură centrală hidro pe Dunăre și nu apăruseră cifrele care să le separe, pentru a ajuta identificarea. Hidrocentrala aceasta, una dintre cele mai mari din întreaga Europă (căreia i se adaugă în acești ani, cîțiva kilometri mai la vale o alta, și mai puternică) a făcut ca Orșova să se nască drept consecința logică, firească a unui proces de transformare a Dunării în colosal generator de energie și viață. Uriașul lac de acumulare nu putea ocoli Orșova veche, drumul luminii trecea pe aici, prin vetrele unor oameni care, dincolo de inerente regrete, aveau să înțeleagă de la primul la ultimul rostul acestui drum. Transformările de peisaj reflectau și în acest fel schimbările din conștiința oamenilor. Cărțile nu pot cuprinde în termeni teoretici etapele acestor mutații, ale acestui proces neîndoios dialectic. El s-a scris în primul rînd cu participarea trupului — și cum spuneam — a conștiinței umane. Un exemplu mi se pare revelator. Cum era firesc, la Orșova, veche poartă a Dunării, au existat și cîteva unități economice. Iar oamenii au decis să nu înceteze nici o clipă producția, pe toată durata translărilor de peisaj ce se produceau. Cei de la Țesătoria „Cazanele", cei de la Întreprinderea de Reparații Nave Fluviale și-au îndeplinit planul de producție chiar și în perioada strămutării.

Apoi, viața și-a continuat la Orșova cursul firesc. Într-un alt ritm însă, într-o altă vibrație. Portul comercial a fost dotat cu o nouă gară fluvială, Țesătoria și-a mărit spectaculos capacitatea. Întreprinderea de reparații Nave Fluviale și-a atins scopul, devenind un puternic șantier naval. Impulsul tuturor acestor schimbări o dădea existența hidrocentralei. Oamenii locului au început să privească turbinele gigant ca pe niște prieteni apropiați. Lumina Porților de Fier le-a săpat lor, cei dintîi, un alt făgaș al preocupărilor. Copiii Orșovei au învățat și ei să cinstească lumina. Mulți au devenit fizicienii și matematicienii de azi, alții poeții statornicind ode pămîntului. Preocupările lor au rodit în revista **Dierna** (nume împrumutat de la numele străvechi al așezării). Sînt multe dovezi ale acestei străvechimi, ale acestei durate a dăinuirii. O mie opt sute cincizeci de ani, optsprezece veacuri și jumătate așadar au trecut pînă la schimbările ce aveau să se producă, prin reamplasarea în 1969—1970 a orașului.

Nefiind un adept al reportajului statistic, mă voi feri să ofer aici acele cifre care pot exprima miile și miile de ore de muncă, săptămînile și lunile în care s-a concentrat această dăruire a localnicilor întru transformarea orașului în care viețuiesc. O cifră o voi transcrie aici. Este cifra 1 000 și ea a dat numele unei străzi. Căci există la Orșova o astfel de arteră, amintind de străzile unei mari metropole a lumii. A fost o idee îndrăzneață a proiectanților, mai ales că Orșova nu are (încă) o mie de străzi. Dar localnicii au adoptat acest număr, trecut de pe planșeta constructorilor în evidențele edililor, păstrat apoi în nomenclatorul rețelei stradale ca pe o bornă a intențiilor de dezvoltare a orașului, ca pe un semn al certitudinilor viitoare.

Pe această stradă 1 000 m-am plimbat acum cincisprezece ani, însoțit de un om care a devenit prin sufletul ce i-a purtat-o orașului unul dintre cronicarii fideli. Se numește Constantin Milițescu. A lucrat mulți ani la exploatările din zonă, ca om al pămîntului și al subteranului. Dotat cu acea reverie specifică navigatorilor, cu acea putere caracteristică minerilor, cu acea capacitate de a transfigura tipică artiștilor adevărați. I-am citit poemele și i-am admirat pînzele. Condeiul și penelul l-au însoțit o viață de om. Cu migală, cu grija pentru ca nimic să nu se piardă, să se risipească sub mărunt vremii Constantin Miliţescu a țesut din verb și culoare cronica orașului său.

Într-o după-amiază am zăbovit în fața pînzelor sale, comentate de el cu sufletul parcă, pînă cînd am revăzut, eu cel ce nu fusesem acolo niciodată, vechea Orșovă aflată într-o extincție determinată social și căreia avea să-i urmeze această existență fremătătoare de azi. Peste ani aveam să revin, în compania unor confrați și să-i conduc eu de data aceasta pe strada 1 000, gata să le vorbesc despre ce a fost și ce este în acel perimetru de beton și de sticlă, de lemn și de clorofilă, de apă înfiorată suav de zbaterea de aripă a pescărușilor atrași dinspre marea cea mare de această mare interioară pe care o reprezintă lacul de acumulare din fața Orșovei.

Am urcat apoi pe dealul unde, în primul război mondial, unul din cărturarii noștri de seamă, gazetar remarcabil, fusese rănit în fruntea subunității sale de artilerie și unde promisese în gînd destinului să înalțe un semn întru pomenirea clipei și-a locului. De acolo, din acel loc investit în jertfa atîtor jertfe, continuate în zilele lui august-septembrie cu altele, mai numeroase încă, date în luptele din Clisura Dunării pentru apărarea libertății poporului am privit Dunărea, așa cum se vede în dreapta, venind dinspre Moldova Nouă și Tabula Traiană. Am privit viaductul de peste apa Cernei și lacul ce se întindea uriaș în fața mea. Știam că vechea Orșovă avusese cota de 49 de metri. Apele lacului se înalță astăzi cu douăzeci de metri și mai bine peste nivelul așezării de cîndva. Undeva, sub scutul de apă, se va afla vechea **Alee a trandafirilor,** acea promenadă flancată de rozele unor anotimpuri de demult. Ea nu mai există astăzi, cum am mai spus-o, decît în memoria celor în vîrstă. Și mai există în pînzele unui pictor localnic, care a știut să consemneze, cu luciditate dar și cu sentiment, toată această stare de trecere de la un univers la altul al unei așezări aproape bimilenare. Astăzi Orșova este unul dintre cele mai frumoase orașe ale țării. O spun cei care îi trec pragul, o spun însă cu precădere localnicii. Oameni gata să argumenteze, oameni care-și iubesc nespus noua lor vatră. Orșova reprezintă desigur unul dintre cele mai dramatice, dar și mai luminoase experimente sociale, impus de ofensiva binefăcătoare a noului într-unul din cele mai străvechi perimetre ale viețuirii noastre. Un perimetru păstrînd dovezile unei viețuiri îndelungate, consemnînd vestigii dacice și embleme romane (unele dintre ele cunoscute în lumea întreagă a latinității, precum capul podului înălțat de Apolodor Damaschinul), însemne convingătoare ale unui **trai românesc** neîntrerupt. Aici aveau să se înalțe apoi unele dintre cele mai puternice dovezi ale civilizației contemporane, însemne stînd sub simbolul cel mai de preț al omului : lumina.

Iar prin pînzele acelea am înțeles și mai bine tocmai acest drum al luminii spre oameni.

Titus Vijeu

Subiectele reporterului

Am isprăvit, de curînd, două cărți — „Încrederea în lumină" și „Servieta cu speranțe" — pe care le-am încredințat editurilor Sport-Turism și, respectiv, Cartea Românească. Recitindu-le, m-am gîndit la drumurile fără număr din care s-au născut reportajele care le alcătuiesc. Drumuri purtate de-a lungul unui deceniu prin toate colțurile de țară. Drumuri ale cunoașterii. Drumuri inițiatice, mergînd adesea pînă-n miezul sufletului unor oameni față de care mă mîndresc a le fi contemporan. Dar, meditînd la aceste drumuri, la istovitoarea încercare de-a fi mereu proaspăt atunci cînd te pregătești să comunici acelora care le citesc prin mare și [illegible] știri de ultimă oră [illegible], m-am gîndit și la faptul că puțini, foarte puțini dintre cei ce alcătuiesc promoția în cadrul căreia, în '82, am debutat editorial, au (mai) rămas fideli reportajului. Unii și-au aflat adevărata vocație în scrierea de poezie sau de romane. Alții au renunțat (fără prea multă trudă) să argumenteze, prin cele publicate, că reportajul e altceva decît literatură. Alții, în fine, și-au alcătuit cărțile de reportaj punînd alături texte tipărite ici-colo, cu diferite prilejuri. Poate că numai Cornel Nistorescu și Cezăra Iosifescu își păstrează intact impulsul de a fi citiți, cu plăcere, doar ca reporteri. Care să fie cauza acestui interes în scădere față de scrierea de reportaje ? Răspunsul — unul dintre ele, oricare — ar fi prea lung și prea anevoie de dat în limita acestui spațiu. Cert este doar că nevoia de reportaj există. De reportaj interesant, scris pe [illegible] transformărilor de fiecare clipă. Reportaj scris cu uneltele prozei, beneficiind din plin de continua modernizare și rafinare a tehnicilor narative. Un reportaj care să pasioneze lectorul, aducîndu-i sub priviri pagini în care să descopere lucruri ce i-au părut, pînă în momentul citirii respectivului reportaj, sau greu de explicat sau prea simple pentru a mai gîndi la ele.

Drumul reporterului adevărat, al scriitorului de talent care se dedică reportajului, trebuie să treacă, așadar, și prin nenumăratele gări ale satelor și orașelor prin care-și caută eroii și substanța reportajelor, dar și prin gările marilor și esențialelor lecturi, ale marilor semne de întrebare și chinuitoarelor dileme pe care le ridică în fața oricărui scriitor adevărat exercitarea cu demnitate a profesiei asumate. Am căutat, în cărțile scrise în ultima vreme, să ilustrez acest drum necesar. Cu încredere deplină în soarta reportajului românesc de azi și de mîine, plecînd de la gîndul că atîtea și atîtea făptuiri ale vremii pe care o traversăm își vor afla cronicarii pe care îi merită.

Fapt pentru care, încrezător în lumina scrisului sincer, îmi iau servieta cu speranțe sub braț și pornesc, după isprăvirea rîndurilor de față, în căutarea altor subiecte de reportaj. Încep, adică, încă un drum ; încă o carte.

D. M.

COLIBIȚA — VEDERE DE SUS

Cei dintîi amintire e ceața. Apoi bărbatul acela, ivit surprinzător de după un brad, întrebîndu-mă unde vreau să ajung. Veneam dinspre pasul Tihuța și îmi propusesem să ajung la Colibița. Colibița-șantier sau Colibița-sat ? Am ridicat din umeri. Mi-era totuna. Acum, după ce am făcut acel drum, nu mai pot spune asta...

Spre a fi bine văzută și drept înțeleasă, Colibița se cuvine privită întîi de departe. Din departele timpului — acest departe însemnînd doar vreo cîțiva ani, adică atunci cînd au început lucrările la hidrocentrala ce va purta numele satului. S-a întins — atunci — peste Bîrgaie zvonul că la Poarta Călimanilor va muri, prin inundare, o așezare străveche. Ce vor fi simțit și gîndit în acele prime clipe și zile și săptămîni și luni oamenii Colibiței, doar ei mai știu. Ba poate nici chiar ei, uitînd pînă azi momentele de cumpănă ori așezînd peste amintire vălul protector — în fără de număr nuanțe, de la albul lăptos al voalului de mireasă pînă la negrul bariseior — al vieții obsesalte, furați de treburi multe, ce nu puteau fi amînate la nesfîrșit, de multe-ntîmplări, de griji, de iubiri, de uitări. Dar atunci trebuia să se ia o hotărîre. Trebuia ca ei, oamenii satului, să ia o hotărîre. Primul îndemn a fost risipirea satului. Sînt largi Bîrgaiele și s-ar fi găsit loc destul pentru cîteva gospodării. Dar el, acest îndemn, a fost cel dintîi și definitiv înlăturat. Sufletul omului se leagă de sufletul locului, e drept, pînă atunci prin veac, la deplina contopire, însă și mai tare se leagă de sufletul megieșilor. Cum să se dea cutare dus de lîngă cutare, cîtă vreme împreună și alături au trudit atîta amar de vreme, de și-au văzut pruncii mari și gospodăriile întemeiate așa cum au dorit ? Atunci, încotro s-o apuce cu toții ? Cînd unul dintre ei a zis spre munte !, unii au zîmbit. Au stat mai departe la sfat și au văzut că altă cale nu-i. Chiar dacă și atunci Colibița era cea mai de sus dintre așezările ce alcătuiesc, după spusa locului, „satele unite ale Bîrgaielor", chiar dacă mai aveau să urce încă zece kilometri, pînă unde se găsea un cătun numit Mița, chiar dacă aveau să sporească greutățile legate de pădure, de animale și de fîn, satul se voia tot, laolaltă, așa cum a fost de cînd se știe. Hotărîrea obștii a mirat întîi, dar ea a fost respectată cu sfințenie, astfel că, începînd din '82, au început lucrările la noua vatră a satului. Și nu niște lucrări oarecare — ia, acolo, niște simple ulițe și niște simple garduri și niște simple case și niște simple grajduri... Nu. Un sat adevărat. Un sat cum se cuvine a fi întemeiat acum, în prag de secol XXI. S-a muncit mult. Nimeni n-a ținut și n-ar fi putut ține socoteala numărului de ore de muncă prestate. Nici n-a avut, de fapt, vreo denumire specială această muncă. A fost muncă și atîta tot. Întreaga zonă era șantier, parcă fără început și sfîrșit : colo se năruia un munte, dincolo se ridica un altul — barajul viitoarei hidrocentrale —, iar aici se năștea un sat. Și primul lucru la care te gîndești atunci cînd e vorba să strămuți un sat este chiar vechimea lui, relația lui de veacuri cu pămîntul pe care a fost așezat și din care s-a hrănit, a crescut și-a dăinuit. Ei bine, bîrgăuanii au gîndit întocmai așa. Adică și-au luat cu ei, în urma unei trude de mai bine de-un an, strămoșii. Spre a le fi întotdeauna aproape. Spre a-i lega mai departe de glie. Și-au adus portul și cîntecele, obiceiurile de muncă și animalele, femeile, copiii și părinții, clăile de fîn și sentimentul statorniciei, care te obligă să scrii — așa cum s-ar cuveni și în cazul Cîmpului Libertății de la Blaj — Bîrgaiele cu î din a.

Spuneam la început că e bine și drept să privești Colibița de departe. De pe o înălțătură de deal, satul cel nou pare — și lesne înțelegi că și e — o așezare aparte față de ceea ce noi ne învățasem, pînă mai deunăzi, să numim sat. Adică e sat în esență și oraș ca înfățișare. Centrul său (îi spun așa dintr-o simplă obișnuință, pentru că aici totul e centru) cuprinde magazinul universal, poșta, farmacia, dispensarul, școala, sala de sport polivalentă și un centru de cultură și creație). În jur — case cu etaj, dar în același timp gospodării vorbind de pe acum, cînd lucrul nu e cu totul isprăvit, despre felul în care și-au rostuit traiul oamenii locului. În rest — e de vorbit cu sătenii și e de apropiat de ei, căci sînt comunicativi, vorbindu-ți bucuros despre întemeierea la care participă. În curtea școlii, tînărul director (care a renunțat la postul oferit prin repartiție, într-un oraș mare, pentru a se întoarce acasă) spune despre cei cincizeci și ceva de elevi ai săi, adevărați oameni ai muntelui, mergînd zilnic kilometri buni (unii — opt la dus și opt la întors) pentru a deprinde știință de carte, tăind, ca niște bărbați ce se consideră, lemne de foc pentru încălzirea claselor, dar și trăindu-și adevărata vîrstă, chiuind și sărind într-un picior la plecarea din școală. În urma lor, o educatoare și o învățătoare rămîn spre a-și mai istorisi cîte ceva din multele lucruri citite și a-și mai împărtăși din speranțele lor de tinere pentru care timpul n-a început să fie un dușman de temut. Pe mijlocul drumului trece o femeie cu un sac în spate. — De ce nu urci pe pasarela aceea de beton ? — întreb. — Nu, zice, merem prin tină. — De ce ? — Așa ne suferă mai bine... La o poartă, o bătrînă de 85 de ani își așteaptă nepoatele duse la joacă pe undeva, prin pădure. E încă în putere bunica, mai ales în puterile minții. — Da' de ce-mi faceți poză ? Pentru film ? — Nu, pentru ziar. — O să-l cumpăr și eu, să videm ce-ați lucrat ! În jurul casei familiei Delega, trei puștani se joacă de-a v-ați ascunselea. Casa e în construcție, așa că sînt multe spații care îngăduie hîrjoana. Vecinii nu sînt acasă. Acolo, chiar lîngă ei, se va muta un maistru de la baraj, venit de prin Maramureș și care nu se mai dă dus de-aici. Bărbații satului sînt pe la treburi, doar constructorii se zăresc pe coame de case, pe la temelii, pe schele.

— Ce ziceți de Colibița noastră ?, mă întreabă Dumitru Vlad, vicepreședintele consiliului popular comunal. Zic de bine. El pare nemulțumit. — Ați mai văzut un sat ca ăsta pe undeva ? Zic întîi nu. Apoi mă corectez și-i vorbesc despre comunele din jurul Capitalei, de Șimianul de lîngă Turnu Severin. — Știți ce înseamnă construcțiile astea aici, în plin munte ? Nu zic nimic, aștept. — Înseamnă că ne știm duce neamul și viața mai departe. Înseamnă că au ce învăța copiii de la noi. Înseamnă că n-avem inimile uscate și că toată țara Bîrgaielor e o singură inimă care nu se vrea dusă din pieptul noastre. Mergeți și vedeți-o pînă la capăt și veți avea ce afla. De-aici, dinspre Poarta Călimanilor, se deschide unul dintre cele mai frumoase ținuturi românești. Pășiți, priviți și căutați a înțelege !

Am pornit. Avînd permanent în gînd Colibița — simbol de nouă civilizație izvorîtă dintr-o alta, limpede și multimilenară. Aici, în apropiere, la Pasul Bîrgăului, se mai pot zări urmele drumului roman indicînd punctul cel mai nordic pe care l-au atins romanii în Dacia. Urmîndu-l, la întoarcere, am avut a cunoaște și a mă minuna de ținutul Bîrgaielor, locul unde s-a născut un sat și curînd se va naște lumină. Semne că știm dura.

Dan Mucenic

MUNCĂ, VIAȚĂ, EROISM

Urmare din pag. 1

pînă la lacrima ascunsă în cuta sufletului sînt dovezile de viață social-politică a minerilor, de luptă pentru demnitate și dreptate. Acțiunile greviste încep în Valea Jiului încă din anul 1874 — la puțin timp, așadar, de la urcarea la suprafață a primelor cantități de cărbune. Ele se intensifică în anii 1906, 1916, 1920, pentru ca să culmineze cu marea grevă din 5—6 august 1929 de la Lupeni. În muzeu se păstrează o fotografie avînd în prim plan Uzina electrică — teatrul de desfășurare a evenimentelor — și lista celor căzuți sub ploaia de gloanțe. Am mers acolo, la fața locului, străbătînd strada ce duce spre mină și numită Gavrilă Vitos, după numele primului miner căzut. Secretarul de partid al uzinei Lupeni, Vasile Rusu, îmi arată coșul înalt al uzinei, pe care un grevist a izbutit să înfigă steagul, înainte de-a fi găsit de glonț. Ne plecăm, apoi, împreună, în fața Plăcii comemorative din curtea Uzinei, citind : „La 6 august 1929, au fost uciși, din ordinul cercurilor guvernante, zeci de mineri greviști care s-au ridicat cu hotărîre împotriva exploatării capitaliste, a subjugării țării de către monopolurile imperialiste, pentru o viață mai bună. Glorie eternă eroilor clasei muncitoare care s-au jertfit în lupta pentru libertate și fericirea poporului !" Alături — pîrîul care atunci, în acel august 1929, curgea înroșit de sîngele minerilor căzuți. Pășim cu sfială, să nu tulburăm somnul eroilor... Și revenim în muzeu, ca într-un panteon consacrat durerii încremenite în cărbune. Ecoul grevei, în țară și peste hotare, a fost mare, însemnat, atestînd solidaritatea conștiințelor înaintate cu lupta dreaptă a minerilor. Lucrurile sînt însă, îndeobște, cunoscute — și nu insist. Aș aminti doar două secvențe ce țin de conștiința intelectualității românești, a scriitorilor. Aș evidenția, astfel, fotografia, păstrată în muzeu, care-l prezintă pe Panait Istrati în mijlocul minerilor, despre viața, munca și greva cărora scria în septembrie 1929, în publicația „Lupta", sub titlul „Ce-am văzut la Lupeni". Și ca să vadă, deși nu i s-a permis, el a izbutit să coboare totuși în mină, la rădăcina pămîntului, a muncii și a durerii.

Acolo, în mină, a coborît, ceva mai tîrziu, în toamna anului 1945, freneticul îndrăgostit de reportaj și oameni — Geo Bogza, aducînd la suprafața de înțelegere a cititorilor o scriere zguduitoare, „Oameni și cărbuni în Valea Jiului". Vorbind de marea criză economică ce s-a aflat și ea la originea grevei — în legătură cu care „Scînteia" consemna, într-un număr din aprilie 1932 : „Salariile muncitorilor (mineri — n.n.) sînt reduse de patroni mereu... ziua de lucru se prelungește pînă la 12 ore... muncitorii sînt dați afară cîte unul, în grupuri, în masă"... — scriitorul aduce dovezi de un tragism fără seamăn : „Criza mondială din 1930 a avut în Valea Jiului repercusiuni cum nu se poate mai tragice. Șomeri, mai mult de jumătate, minerii au devenit o masă de oameni flămîndă, zdrențuită și disperată. Atunci au născocit ei acel atroce mijloc de sinucidere : s-au așezat cu pîntecul pe un cartuș de dinamită și i-au dat foc". Și, cu același fior dramatic, filtrat în prezentarea unui amănunt aparent puțin însemnat, dar cu puternice consecințe umane, Bogza surprinde : „Dar sînt în Valea Jiului și altfel de lucruri, uneori mai negre decît cărbunii. Este, de exemplu, haina pe care într-o dimineață cu soare Sigheti Iuliana o scoate afară, la aer.

— E haina bărbatului meu. Cu ea l-am găsit atunci, cînd l-au împușcat în curtea uzinei.(...)

Sub lumina blîndă a soarelui de toamnă, așezată pe speteaza unui scaun, haina pare un obraz omenesc, boțit și negru. În postavul ieftin, gaura glonțului se vede între umeri, cu puțin sînge închegat pe margini. Mă apropii sfios și o ating. Așadar, pe aici a fost curmat, în acea tragică dimineață de august, firul unei vieți. În această haină aspră a murit, pentru dreptatea clasei sale, unul din minerii Văii Jiului. În buzunarul hainei, Iuliana a găsit cîteva firimituri de cărbune. Fiindcă erau ude de sîngele bărbatului ei, s-a gîndit să le păstreze — și, dintr-o cutie veche de chibrituri, mi le răstoarnă în palmă".

Între numele celor căzuți, păstrate în muzeu, este și unul Sigheti Dominic... .

Celelalte încăperi ale muzeului atestă viața și munca de astăzi a minerilor, eforturile pe care partidul și statul nostru socialist le depun pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă, de viață. Planșe, fotografii, grafice, machete glăsuiesc, sintetic și semnificativ, despre radicala schimbare în bine a mineritului românesc. Pe toate le-am cunoscut la scara reală, în mărime naturală, în minele Văii Jiului, în fața nouă a localităților sale. Investiții de ordinul miliardelor, al zecilor de miliarde de lei au rodit în complexe mecanizate de susținere și înaintare în abataj, în combine de înaltă productivitate, în instalații (pentru creșterea gradului de securitate a muncii) telegrizumetrice și de televiziune cu circuit intern.

La suprafață, mii și mii de apartamente s-au constituit în autentice orașe, din care nu lipsesc așezăminte sociale și de cultură, școli generale și licee, spitale, facultăți, cluburi, întreprinderi specifice activității feminine, în care lucrează nevestele minerilor.

Răspunsul minerilor — al celor 40 000 de purtători de lămpașe din Valea Jiului — la aceste condiții și grijă permanentă, este unul elocvent și expresiv, dat prin pilduitoare fapte de muncă. Ion Resiga, primarul municipiului Petroșani (el însuși miner), în subordinea căruia se află toate orășelele-miniere-satelit din zonă, îmi spune cum producția de cărbune a crescut, în ultimul timp, anual, cu un spor de ordinul milionului de tone — trecînd în prezent de 10 milioane de tone și urmînd a se dubla la sfîrșitul actualului cincinal.

...Închei acest reportaj cu cuvintele finale din reportajul lui Geo Bogza : „Vă salut, mineri din Valea Jiului !"... — plecîndu-mă încă o dată, împreună cu dumneata, stimate cititor, în fața unor oameni și a unei munci urcate în stema de glorie și recunoștință a poporului.

rodian drăgoi

Frîngere

Te desfrunzești de șoapte iubito și ești tristă
ca o pasăre ce nu mai găsește pămîntul
somnul meu ca o creangă se frînge
se aude cum gîndurile clatină vîntul

în ochii fecioarelor se aprind luminări
ferestrele sînt tot mai departe de mine
și încă un drum se apleacă să-mi spună
că numele meu moare pe buze străine

Ultimele frunze

Plouă
nu ne-am văzut de la moartea ultimului tău
sentiment
răsfoiesc și ultimele frunze
în speranța că voi afla ceva despre tine
încă mai mîngîi infernul și încă mai cred că
ești tu
plouă și ultima cămașă mi s-a decolorat
ca și ultimul cuvînt pe care voiam
să-l trimit către tine
plouă și vîntul învață geografia trupului tău
singur cu cele cîteva lacrimi pe care mi
le-ai lăsat
recitesc flacăra lumînării
pereții m-au învățat pe de rost
și focul tot arde dar căldură nu dă
plouă frigul precum cenușa se așează pe
lucruri
și pînă mîine mai este o mie de ani
străjerii aerului au murit sufocați
de nimic nu mi-e teamă
în trupul meu ultim cot la cot cu moartea
petrec
plouă și lacrima rupe fereastra

Strigăt

Tot mai strig și strig și strig
că și-n dragoste e frig
tot alerg pe sub zăpadă
rănile să nu mă vadă
vai de cînd te tot aștept
mi-a crescut iarbă pe piept
de cînd nu am mai dormit
somnul mi-a încărunțit
de cînd nu te-am mai văzut
mi-s privirile de lut
carnea mi s-a risipit
într-un hohot de cuțit
și de cînd nu ți-am vorbit
vorbele mi-au putrezit
de cînd nu m-ai căutat
drumurile au secat
și lumina s-a uscat
nu mai am nici somn nici pat
locuiesc într-un oftat
și nici foame și nici masă
doar zăpada mi-e mireasă
nici nu plec și nici nu vin
m-am pus slugă la pelin
și din zori și pînă-n seară
lacrimile-mi duc la moară

Nesfîrșita cîmpie

Iar simt întunericul umblîndu-mi pe trup
rîul acesta curge dintr-o fotografie
mama își duce cîntecul pe umăr și plînge
tata e un drum prin nesfîrșita cîmpie

ca niște ciini la pîndă stau simțurile-n mine
dinspre pădure vin femei de răcoare
mîine voi acoperi casa cu aripi de fluture
tata mi-a lăsat moștenire o zi gînditoare

Absența ta

Pe sub păduri trec fiare-ndrăgostite
absența ta iubito se face mai frumoasă
eu stau lîngă un foc cu flăcările sparte
ferestrele vin să mă cheme acasă

ca de un rîu îmi este dor de tine
oare trupul meu pe unde-o fi acum ?
cerul îmi propune o cumplită ninsoare
de-acuma doar somnul mai trece pe drum

Frunze vînturate

Acum nici veșmintele noastre nu își mai
spun nimic
oare cîte ferestre încap într-un singur cuvînt ?
în mine sînt mormane de frunze vînturate
pe stradă femeile sînt respirate de vînt

tu ți-ai uitat tristețea în oglindă și ai plecat
bluza îți e udă de întuneric pe spate
iarba în care ne-am iubit pretutindeni ne
caută
în brațele mele singurătatea se zbate

Nimsoare de noapte

nicolae țic

1. Îmi mergea binișor, munceam, cîștigam, trăiam.
Zilele nu se deosebeau prea mult una de cealaltă. Eu știam de uzină, de casă și nevastă. Încă de pe la 19 ani fusesem socotit un om de bază în meserie. Așa mă vedeau toți. Pesemne că moștenisem conștiinciozitatea de la bătrînul meu. Soarta oamenilor de bază nu este tocmai de invidiat : mereu și mereu cade greul pe ei. Cam o dată la două, trei săptămîni ne adunam cu prietenii. Vorbe, vorbe, un pahar de vin, muzică și dans. Încolo, intram la grămadă. Nu zvicnisem din rînd, și nici nu intenționam să o fac. Această monotonie convenea felului meu de a fi, cumpănit, așezat. Îmi dădea un sentiment de stabilitate. În privința schimbărilor aveam, de fapt, o singură pretenție : lenjeria de corp ; în fiecare zi alta, curată, proaspătă. Din care pricină îmi cumpărasem o mașină de spălat, din primul salariu.

Cînd am ieșit meseriaș, taică-meu s-a dovedit din cale-afară de galanton : el mi-a virit în buzunar, cu de-a sila, cinci sute de lei, să-i topesc la vreun restaurant cu băieții ; o bicicletă nouă-nouță, ca să am și eu un mijloc de locomoție pînă la uzină și-napoi ; și un sfat : să nu m-ating de liniile de înaltă tensiune. Că electrocutează. Am priceput că se referă la niște treburi sucite, răsucite, puse la cale de alții, mai mari în rang ca mine ; mai isteți ; mai neîndurători ; mai alunecoși, n-ai de unde să-i apuci. Scapă ei, intră neajutorații la apă. Cumintecuminței, să tropotesc pe locul ce mi-a fost indicat. Doamne-ajută !

Curînd, am aflat și eu, ca oricare, că nu se poate sta pe margine, la nesfîrșit. Fiecăruia îi vine rîndul să joace-n horă. Unora, cînd se așteaptă mai puțin. Cum a fost cazul meu. Direct în vîrtej m-am pomenit. Despre invenția inginerului Baboian se exprimaseră, favorabil, cîteva somități tehnice. Totul era stabilit, acceptat, cu destulă vîlvă prin ziare, la radio și televiziune. Dosarul, în mapă de piele cu scris aurit, urma să plece la Oficiul de invenții, pentru obținerea brevetului. Eu nu eram decît un tînăr maistru, mai avînd multe de învățat și în meserie și în materie de relații, cum se leagă și se dezleagă. Totuși, s-a insistat să-mi dau și eu cu părerea, pe cîteva pagini, probabil că mai era nevoie la dosar și de aprecierea, strict formală, a unui practician, muncitor sau maistru. N-am găsit în mine, în acel moment, curajul de a zice : Nu ! Cu inginerul Baboian mă contrazisesem în mai multe rînduri — politicos și ferm, dumnealui cam de sus, cu dispoziții răstite, de nevricat. Era un irascibil din fire, trebuia înțeles, trebuia menajat. m-au dojenit unu-altu. Abia după vreo cîteva luni i-am prins slăbiciunea : își regreta sincer izbucnirile, îi mai era și teamă să nu iasă cine știe ce dandana în secție, cu refuturi și întîrzieri la livrare. Pocăit, s-apropia de mine cu tabachera deschisă : la din otrava asta, că-i mai de soi. Ia două, trei. Fumează, și taci. Tăcînd, fă așa cum crezi, însă pe răspunderea dumitale ! Ce-i venise, doamne, să se bage la invenții ?

Pentru uz intern, numai pentru mine și soție, adică, îl poreclisem Coboritu. Căci, înainte de a veni la noi în uzină, vreme de 16 ani tinuse patru funcții, care mai de care, și nici una în meseria lui. Cînd n-a mai fost să fie, că toate au o limită, în loc să-i tragă scaunul și-apoi să-i dea un brînci, l-au coborît treaptă cu treaptă, încetișor, pînă s-a văzut omul cu picioarele pe pămînt, întreg și nevătămat. Acum se lupta să-și reconsolideze poziția pe alte căi, profesionale. Simțise el că aici ar fi bătaia pe-telui. Fusese un favorizat. Și voia să rămînă, cu orice preț.

Comisia tehnică mi-a dat hîrtiile în după-amiaza zilei de 5 martie 1971, pe la orele 17. Era ziua mea de naștere, seara aveam invitați, făcusem intense pregătiri. Abia dac-am apucat să mă uit peste niște pagini, să descifrez două, trei schițe tehnice. Chiar și așa, la o frunzărire, ceva nu mi s-a părut în ordine. Atunci mi-a fulgerat prin minte : Oare nu cumva cei din comisie își puseseră toate speranțele în mine ? Adică, să resping eu, categoric, ceea ce ei aprobaseră din complezență. Mai tare și mai tare m-a iritat faptul că a doua zi dimineața, la șapte fix, inginerul Baboian mi-a cerut să-i prezint referatul. Își pierduse răbdarea, putrea și mintea. Ar fi trebuit să-i declar: Nu sînt prea-supusul dumneavoastră, domnule ! Dar, cînd să deschid gura, iar mi-a întins tabachera cu țigări străine. Din suflet te rog, fă un mic efort pentru mine.

Destul îmi poartă simbetele. Măcar dumneata să adopți o poziție principială. I-am promis, pe cuvînt de onoare. El m-a bătut pe umăr.

Cercetînd dosarul, m-a pocnit durerea de cap: binevoitor la culme să fi fost, tot nu mi-aș fi putut îngădui să trec la invenții o simplă compilație tehnică, și aceea insuficient gîndită. Ar fi fost o notă mult prea proastă pentru mine. Atîta doar, că cei din comisie au refuzat să-mi înregistreze referatul, stăruindu-mă să-l pun pe foc și să tac. I-am zgîlțîit pe toți la un loc și pe fiecare-n parte : Chiar vreți să vă faceți de rîs ? Oficiul de invenții are experți renumiți. Acolo nu se-nghite orice năzbîtie. E în joc și prestigiul vostru. Din nou, în șoaptă, la ureche, m-au îndemnat să-mi văd de ale mele. Că s-ar putea să mă coste, dacă fac pe deșteptul. De ce, de-ne-ce, am rupt referatul și m-am conformat. Abia se scurg două, trei zile, și vin la mine oameni în toată firea, demni de toată încrederea, ca să mă prevină, tot în șoaptă, să la ureche : A zis inginerul Baboian că are să te distrugă ! Nu se lasă pînă nu-ți pune cruce. Ei, la una ca asta am rîs cu poftă.

☆

2. Am tot auzit de rele, fel de fel.
De cum se luptă nu știu cine s-abată năpasta asupra altora. De babe care suflă-n cărbuni, rup o coadă de șopîrlă, ard un fir de păr și-l manevrează de zor pe necuratul cînd într-o direcție, cînd în cealaltă. De neveste tinerele, cuvioase, nevoie-mare, cu ochii pe icoane și blestemul pe buze : cine nu-ncape de mine, să-i piară graiul, să-l mînce viermii. De bărbați amenințînd, cu spume la gură : Îi fac eu să-și plîngă singur de milă ! Taică-meu, fie-iertat, obișnuia să spună : Cine îmi dorește răul, pe nedrept, să aibă parte de el ! Cu vîrf și-ndesat ! Eu n-am crezut în vrăji, în afurisenii. Cît despre celelalte lucrături, din umbră, aici mai e de discutat : Dacă eu, Petru Antohi, individ, cetățean, nici mai nătărău, nici mai breaz ca alții, cu drepturi și îndatoriri ca oricare, îmi cunosc lungul nasului, știu cît mă țin puterile, hotărăsc așa, sau altfel și-mi asum răspunderea, cine și de ce să-mi caute pricini ?! Iar dacă s-o găsi vreunul care să mă ia prin învăluire, cu răstălmăciri și intrigi, eu ce altă treabă am decît să-mi apăr cinstea și onoarea și numele de Antohi ?! Doar nu trăim în pădure. Cu o cutie de chibrituri, tot scăpărînd cîte-un băț, și încă pe viforniță, m-am salvat eu de o haită de lupi. Lumina, cît de slabă, în pîlpîiri de secunde, i-a obligat să bată puțin în retragere. Pîn-am reușit eu să mă cațăr pe un trunchi de gorun.

Am săvîrșit o nouă greșeală, asta chiar de neiertat. Într-o seară tîhnită, cu mărunte satisfacții casnice (ne cumpărserăm o canapea și două fotolii), divagînd imprudent, i-am zis nevestei : Auzi și tu ce năstrușnicie cu pălărie ! Coboritu s-a jurat să mă distrugă. Tună și fulgeră și-aprinde lumînări la Schitul Maicilor ! Bănuiam că a-so dea și ea pe rîs, la fel ca mine. Cînd colo, i-a pierit roșeața din obraji, a încrucișat brațele și i s-au impăienjenit ochii : Asta ne mai lipsea. Oare ce s-o alege de noi ? Explicațiile, îmbărbătările mele, convingerea că totul se va desfășura normal, pe mai departe, pînă la adînci bătrînețe, n-au mai avut nici un efect. De la o zi la alta, s-a lăsat în voia presimțirilor. Prevedea un dezastru, pe curînd. Multe necazuri au să ne doboare, definitiv. Semne de pagubă, de boală, de moarte.

N-a trecut o săptămînă și mi-au făcut armonică motocicleta. În fața casei, în puterea nopții. Investigațiile n-au dus la nici un rezultat. Cum tot aminasem întocmirea hîrtiilor de asigurare, trebuia să plătesc reparațiile din buzunar. Eu mă întrebam de unde să iau banii, tocmai cînd ne înghesuiau alte cheltuieli. În schimb, soția mea, Diana, în tot ce se petrecuse, din vina cine știe cui, poate a vreunui camionagiu cu damfu-n nas, vedea o primă confirmare a sumbrelor ei previziri. A fost împotrivă să mai păstrăm motocicleta. E cu nenoroc, trage la accident, o să ne-omoare cu zile. A trebuit s-o vînd, așa, turtită, pe mai nimic. I-am zis atunci soției, ca un avertisment : Așa nu se poate trăi. Dacă te mai aud cu blesteme și alte idioțenii de felul ăsta, să știi că cer divorț ! Din vocea mea, din priviri, din gesturi se putea deduce că n-am să ezit, la o adică. Această izbucnire, abil ticluită, pe care o socotisem strict necesară, cu un rost educativ, a tulburat-o profund, era să leșine. Nu știam, nici nu m-a dus mintea că ar fi însărcinată. Ezitase pînă atunci să-mi spună, a mai scăzut vreo cîteva săptămîni. Nici măcar azi nu mi-a dezvăluit de ce. Doar eu îi mărturisisem și-i repetasem de nenumărate ori că îmi doresc un copil.

Angela Ionițeta : „Tapiserie"

În nu știu ce împrejurare i-au sustras actele și banii din poșetă. Cea mai bună prietenă, sora ei de lapte, s-a prăpădit într-un stupid accident alpin. A avut destule mizerii și la servici, trebuind să repare ea ce stricaseră niște teleleice cu proptele. Era și ea un cadru de bază. A vărsat multe lacrimi amare, însă fără să-mi mai facă vreun reproș. Nici de blesteme n-a mai pomenit. Altfel, o dibuisem, era sută-n sută convinsă că toate relele ni se trag de la inginerul Baboian.

Individul mă bîfase la recalcitranți, nu-mi mai răspundea la bunăziua. Colaborarea noastră, și așa chinuită, acum era compromisă în asemenea măsură, încît exista riscul să dăm producția peste cap. Am înțeles că nu mai e loc pentru amîndoi în aceeași secție. Conducerea uzinei a hotărît să mă transfere pe mine, pe alt post, cu o motivație bine gîndită, greu de atacat. Dealtfel, nici n-ar fi fost în interesul meu să fac nazuri : pentru merite deosebite eram avansat, cu un spor de retribuție de peste două sute de lei, și perspectiva de a prelua, curînd, răspunderea unei secții abia înființate. Am să-l rostogolesc așa, din post în post, pînă s-o vedea pe dinafară, a declarat inginerul Baboian. Cu gravitate, cu încrîncenare. După ce isprăvise cu invenția, cu alte dă-mi și mie, na și ție, că avea o familie numeroasă și toți trăgeau de el, părea că i-a mai rămas un singur țel în viață : să mă distrugă pe mine. I-am transmis și eu, prin bunăvoința unei economiste de la centrală, care-i mai eroda, ocazional, fidelitatea conjugală : Nu vă fie de deochi, că rînzos mai sînteți !

A murit bătrînul meu, chiar în ziua pensionării, la petrecere : stop cardiac. Niciodată nu se plînsese de inimă. La înmormîntare, pe o ploaie cu rupere de nori, am răcit zdravăn, din răceală am dat în pneumonie, cu zăcere la pat. Zăcînd, m-am gîndit la invenția inginerului Baboian. Zi de zi, cu o intensitate de-a dreptul bizară. Nimic altceva nu-mi mai reținea atenția. Era vital pentru mine să refac întregul dosar. Cu o febrilitate ieșită din comun și o agerime de minte ce nu-mi fusese cunoscută pînă atunci, am umplut în timp record cinci calete cu schițe tehnice, tot felul de calcule, îndeajuns de complicate. I-am telefonat inginerului Baboian din spital, într-un miez de noapte : Acum știu unde ați greșit. Vă ofer soluția fără nici o pretenție, din toată inima. Nu mi-a refuzat conversația. A fost un prilej nimerit să-mi aducă la cunoștință : Ieri mi s-a înminat brevetul, în cadru festiv. Cu mare grijă a lăsat receptorul în furcă. Nu cumva să interpretez eu că mi l-a trîntit.

Am ieșit eu din spital, a intrat soția mea.

De fapt, abia atunci am aflat că era însărcinată. Alergase după un tramvai, căzuse de pe scară. Două săptămîni încheiate medicii și-au dat toată silința să o salveze. A fost nevoie și de o intervenție chirurgicală, mai mult siciitoare decît riscantă. Destul de repede s-a pus pe picioare. Atîta doar, că pierduse sarcina. Cu toate insistențele mele, nici gînd să se mai întoarcă acasă. De la spital s-a dus direct la părinții ei. Nu mi-a dat voie să o conduc. Nu mi-a precizat cîtă vreme o să rămînem despărțiți. Și nici din care pricini anume. Dar eu le știam prea-bine. Atunci mi-am zis, întocmai ca bătrînul meu, la necaz : Cu ceva răbdare, poate că o să trecem și peste încercarea asta ! Eram încrezător, eram și încăpățînat, răbdarea mea nu avea margini.

☆

3. Am primit un mic pachet, expediat de-aici, din Capitală, însă fără adresa expeditorului. Înăuntru, două cartușe de țigări străine și o cravată de mătase. Nu m-am atins de țigări, nu mi-am pus cravata la gît. Asta a fost într-o simbătă la prînz. Luni dimineața, după ședința operativă cu șefii de sectoare, de secții și ateliere, directorul m-a convocat la o discuție între patru ochi. Ofta, mocnea, bătea în verde-vînăt. Se uita în tavan și mă vedea pe mine. Impresia a fost că mă ia drept icoană : fierbinte mă ruga, mă implora, să-i dau o mînă de ajutor, la ananghie aflîndu-se. Privind cu îndărătnicie în tavan, mi-a expus o situație de tot hazul. Cel puțin, așa mi s-a părut mie că ar fi. Căci, tăbăcit cu de toate, și peste poate, eram hotărît să-mi reciclez starea de spirit. Din tot ce observ, ori mi se relatează, eu să exclud nuanțele dramatice. Pesemne că instinctul de conservare începuse a funcționa normal, ținîndu-mă la oarecare distanță de liniile de înaltă tensiune. Preferam culoarea roz. Părerile mele se reduceau, de fapt, la una singură : Totul e bine spre foarte bine. Să trăiți, am înțeles. Așadar, odată cu brevetarea invenției lui Baboian, ministerul ne tăiase 20 la sută din fondurile pentru import. Logic, nu ? de ce să ne mai folosim de inteligența altora, atît de costisitoare, cînd o avem pe-a noastră ?! Pînă aici, nimic de obiectat. Nenorocirea vine de-acolo, că invenția în cauză, așa cum se prezintă, merge și nu prea merge. Are niște hibe. Are niște confuzii teoretice. Are niște minusuri practice. Are pe dracu s-o ia ! Cine i-a aranjat lui Baboian brevetul, o să-și dea pumni în căciulă. N-aș vrea să fiu în pielea aluia. Potlogării ! mi-a zis directorul, strepezit. Eu am rîs pe sub mustață. Deocamdată, pe noi ne interesează producția, pentru interni și externi. Ritmul. Calitatea. Pricepi ? a izbucnit directorul, gata de răfuială. Cu mine, care încă nu-i greșisem. Știu sigur că dumneata ai găsit o soluție optimă. Ești mobilizat pe loc. Pune umărul, și-o să devii coautor la invenție, inginerul Baboian e dispus oarecum să te accepte. Eu am hohotit : I-auzi, ia, își face pomană cu mine. Bogdaproste ! și-am întins mîna, a cerșeală. În clipa următoare, am bătut cu pumnul în masa de consiliu : Nu ! Nu ! Nu ! Să nu mă accepte. Să nu-mi mai trimită pachete cu țigări și cravate. Să nu-mi mai facă zîmbre. S-a înțeles ? M-am legat s-aduc toate rezolvările teoretice și practice în numai trei săptămîni. Cu condiția să nu mă mai calce nimeni

dana opriță

Ultimul țărm

Privesc în jur – mirată
ca după o încercare nereușită de zbor
(ca după un ultim val ce-și retrage de la
țărm spuma iluziei) ;
îmi abandonez rochia de bal, o împachetez și
o uit într-un raft.
Totul redevine normal. Fiecare lucru
își reia fără grabă obiceiurile. Totul
redevine scris cu litere mici în alba, blînda
captivitate
a hîrtiei.

Inima mea strigă cu disperare în ritmul
inimii tale,
rătăcind prin coridoarele de glasuri ale unui
mîine mereu amînat,
implorat mereu.
Doar eu și acel mîine
alunecînd cu picioarele goale pe gheața
cuvintelor –
sfîșiind zăpada întrebărilor
fără să știu, fără să înțeleg nimic.

Cu pași mărunți, nesiguri
ca o oglindă pîndind aburul unei respirații –
te caut,
te mai aștept
pe mica planetă a inimii mele – acolo
unde pe firul de sîrmă al nopții
înaintează tremurînd soldatul de plumb –
învingătorul învins
din ultimul război desenat pe asfaltul
copilăriei.

În jungla iluziei

Singură în jungla unei iluzii –
în fața unui foc aproape stins, cu un cuțit
ruginit,
cu un șirag din colți de cuvinte alungind
întunericul –
pîndind după fragilele draperii ale
hazardului
un cuvînt
o privire care să coboare și asupra mea,
încercam să descifrez o piatră, un foșnet, o
întîmplare
să răsfoiesc literele unui alfabet necunoscut.

Doar eu în jungla acelei iluzii,
ultimul supraviețuitor al unor galaxii
îndepărtate
(fără spațiu și timp – ca un chip cioplit
fără ochi, fără gură)
încercam o altă salvare, un alt început,
mă pregăteam pentru marea întîlnire

Rostogoliri de cuvinte, alfabete în ruină :
semnele sigure ale unui continent dispărut
pe harta firului de nisip.
Trupurile desfigurate ale amintirilor, jumătăți
de gesturi,
cioburi de glasuri – iată singurele urme de
viață
pe țărmul iluziei,
în jungla ei plină de semne și de mesaje în
sticle
azvîrlite de mare la țărm...

Doar undeva departe, în viitorul unei
dimineți
lumina își detona exploziile de păpădie
ca pe niște cuvinte lipsite de înțeles
strecurate printre dinții de fier ai memoriei.

Clepsidra

Un fir de nisip cît un secol,
un grăunte de praf cît un deșert de amintiri
și la urmă
acest fir de polen ca o clipire fugară
topit în respirația mea.
– Și ce-i cu asta ?
(de fiecare dată un răspuns se rostogolește
spre noi)
– Desigur nimic, nimic.

Niciodată nu poate fi ceva prea nou, prea
frumos
într-un grăunte de praf.
Nici măcar faptul că i-au trebuit cîteva secole
ca să existe –
să plutească, acum, între noi.
Nici măcar faptul că i-au trebuit cîteva
piramide
spulberate de vînt,
cîțiva sfincși prăbușiți sub întrebări,
cîteva galaxii răsucindu-se după soare.

– Nimic, nimic.
(Litere împletind cuvinte prevestitoare)
– Desigur.

Doar rostogoliri de pietre
despicîndu-și materia în clepsidrele clipei
de-acum.

teatru

O probă de maturitate

Una din reprezentațiile eveniment ale stagiunii a fost oferită și publicului bucureștean, la începutul acestei veri, pe scena Teatrului Mic de către actorii ploieșteni. Spectacolul se numește „Mult zgomot pentru nimic" de W. Shakespeare și a fost montat de regizorul Dragoș Galgoțiu. Scrisă în 1598, publicată în 1600 (cu titlul „Much adoe about nothing"), inspirată din culegerea de nuvele a lui Ariosto și Bandello, piesa „este cea mai ușoară și mai puțin complicată dintre comediile lui Shakespeare, în care tipizarea caracterelor constituie o preocupare principală", remarca Mihnea Gheorghiu în a sa prefață la ediția operei shakespeariene apărută în 1955. Regizorul spectacolului ploieștean este preocupat în egală măsură de accentuarea dramaticului din această comedie, cît și de alcătuirea unei lumi diversificată tipologic în relație strînsă cu spațiul temporal ales : epoca feudală. Actorii urmează cu consecvență concepția regizorală, ea însăși dinamică și riguros cenzurată. Sălbatica năvală a oștenilor în palat este pe cît de frenetică pe atît de pitorească. Dezordinea și brutalitatea comportamentului noilor sosiți, contrapunctează ceremonialul rafinat al curții, dovedind din partea regizorului o măiastră știință a orchestrației scenice. Și de-o parte și de alta caracterele sînt puternice, bine diferențiate în datele lor esențiale. Lupta dintre violență, minciună și candoare, se poartă crîncen, iar impunerea adevărului cunoaște obstacole grele. Violența verbală, dezlănțuirea gestuală, sînt dominante ale acestui spectacol, unde totul se petrece într-un ritm atît de alert, încît povestea scenică se petrece cu sufletul la gură. Actorii sînt excesiv mobili, mereu prezenți și permanent solicitați la întregul potențial de exprimare. Benedick, în interpretarea lui Marian Rilea, este performanța spectacolului, dar nu singura. De o mobilitate felină, cînd subtil-ironic, cînd tandru-sentimental, actorul invadează scena, mistuindu-se într-o totală ardere, întotdeauna în comuniune perfectă cu partenerul său. Camelia Maxim îi creează Beatricei o individualitate la fel de puternică. Sensibilă, sprințară, actrița susține duelurile verbale cu multă inventivitate și detașare, nuanțînd și improvizînd cu evidentă știință a dozării propriilor mijloace ; are farmec și candoare, cuceritoare siretenie și inteligență scenică. Trecînd din registrul grav în cel liric sau comic, cu o scăpărătoare mobilitate, această Beatrice este una dintre încîntătoarele prezențe ale spectacolului care acaparează și convinge. Printre accestea se numără și Cornel Ciupercescu, în postura prințului Aragon, cu gradata sa trecere de la brutală duritate la înțeleaptă înțelegere. Intrigantul John, interpretat de Valentin Popescu, insinuează ca motiv secret al urii sale o nefericire lăuntrică sau un complex, jucînd cu impietrită imobilitate răutatea celui dintotdeauna nebăgat în seamă de noroc. Dumitru Palade întruchipează un abil Leonato, Dan Bădărău un intransigent și orgolios Claudio, Dana Bolintineanu desenează cu hieratică grație un personaj creat de regizor (pe care personal îl socotim redundant), Laurențiu Lazăr, în Borachio, creează un tip complicat și aproape seducător în ticăloșia sa mustoasă. Corneliu Revent în rolul străjerului Dogberry, este același autentic talent pe care-l cunoaștem din anterioare evoluții, imaginativ în completarea universului spiritual al personajului său, fie cu detalii comice, dramatice, sofisticate sau neghioabe. Astfel, reușește un rol, care ar fi putut fi doar funcțional intrigii piesei, dar care în această formulare ocupă un loc distinct în tipologia spectacolului. Victor Bucurescu, Mihai Coadă, Florentin Dușe, Adrian Preda, Fabian Gavriluțiu, Marian Stan apar în roluri episodice bine închegate. Spectacolul, în întregul său, este viguros și evident rezultatul unei construcții gîndite solid în detalii și ansamblu. Momente confuze nu au existat. Actorii au susținut un ritm trepidant tot timpul spectacolului. Avem o singură rezervă : scenariul muzical al reprezentației pe care l-am fi dorit gîndit în aceiași termeni și mixajul în scenă al coloanei sonore. Suprapusă rostirii scenice fără măsură și nedozată tehnic, ea supără și devine mai ales zgomotoasă. În rest, salutăm isprava unui regizor de certă vocație și solidă pregătire. Un spectacol Shakespeare este o probă de maturitate, iar Dragoș Galgoțiu a trecut-o cu succes.

Liana Cojocaru

film

Marin Preda și filmul

Pe 5 august 1988 Marin Preda ar fi împlinit 66 de ani. Pe 6 august 1988, la Costinești, la Festivalul filmului pentru tineret, a fost prezentat în concurs filmul **Moromeții**, care a luat Marele Premiu al festivalului. Această coincidență conferă gestului juriului și înfățișarea unui omagiu față de marele prozator. Un omagiu cu atît mai important cu cît **Moromeții** reprezintă o realizare cinematografică de clasă, distingîndu-se între celelalte ecranizări după proza lui Marin Preda prin autenticitate și dramatism.

Prima ecranizare a fost **Desfășurarea**, realizată de regizorul Paul Călinescu, film unde, în rolul lui Ilie Barbu, Colea Răutu reușea o creație admirabilă. Efortul realizatorilor filmului de a înfățișa fața adevărată a satului românesc a dat rezultate în acest film pe nedrept uitat. După aceea, proza lui Marin Preda n-a mai fost așa de norocoasă la întîlnirea cu studiourile de film. **Marele singuratic** a fost un film locvace, unde tendința către autenticitate fiind exterioară a îndepărtat filmul de universul lui Marin Preda. Apărea undeva și un Moromete mocofănesc și hitru, avînd ca semn distinctiv un căciuloi mocănesc. Mai interesant a fost **Porțile albastre ale orașului**, inspirat de o scurtă și dramatică narațiune legată de întoarcerea armelor la 23 August 1944 (**O oră din august**) fără a depăși însă o ilustrație adesea insuficientă.

Cel de al treilea film după literatura lui Marin Preda a stîrnit un mai mare interes. Romanul ecranizat a fost **Intrusul**, iar tema lui mai actuală și mai accesibilă publicului nostru a fost abordată cu ceva mai multă pricepere. Șerban Ionescu a fost remarcabil în Călin Surupăceanu, unele episoade din film sînt antologice, dar filmul, insuficient de unitar stilistic, pune un prea mare accent pe povestea de dragoste și mai puțin pe problematica propusă de **Intrusul**. În plus, o distribuție eronată pentru rolul feminin principal (Tora Vasilescu) înstrăinează filmul **Imposibila iubire** de cartea care l-a inspirat. Exceptînd **Desfășurarea**, celelalte ecranizări după proza lui Marin Preda au luat opera scriitorului ca pretext fără a-i înțelege esența.

Ecranizarea **Moromeților**, film în două serii, alb-negru, în regia lui Stere Gulea, rămîne o demonstrație a însușirii spiritului cărții și de subordonare chiar la litera ei. Toate replicile personajelor sînt cele din roman, ca și situațiile cheie ale filmului. Cînd s-a adăugat ceva, scenaristul (Stere Gulea) a reușit să se confunde cu textul scriitorului. A rezultat o operă cinematografică gravă, profundă, dramatică, cu o mare capacitate emoțională, datorită autenticității reconstituirii. Înainte de a fi premiat la Costinești, **Moromeții** a figurat însă în topurile festivalurilor internaționale de filme de la San Remo și Santa Rey, de unde s-a întors cu premiul pentru interpretare masculină acordat lui **Victor Rebengiuc**, recunoaștere dublă și indirectă a valorii întregii pelicule dominată de Ilie Moromete și de personalitatea artistică a interpretului său — Victor Rebengiuc. Victor Rebengiuc, unul din marii actori ai teatrului românesc, a luat premiul de interpretare masculină și la Costinești, ceea ce era inevitabil.

Noutatea adusă de juriu a fost premierea interpretei Catrinei, **Luminița Gheorghiu**, distincție cu totul meritată pentru forța și sugestia cu care, mai puțin cunoscuta actriță a Teatrului Municipal, a susținut rolul Catrinei Moromete. S-ar fi putut merge și mai departe, subliniindu-se debuturile tinerilor interpreți ai lui Paraschiva și Nilă sau, debutul în cinematografie al actorului de mari resurse care este Ilie Gheorghe (Dumitru lu' Nae). Pelicula **Moromeților** este în întregime premiabilă. Nici Florin Zamfirescu în rolul lui Țugurlan nu poate fi trecut cu vederea. Juriul s-a oprit însă la interpreții principali, acordînd o mențiune și elevului din Cîmpia Dunării care a interpretat rolul lui Niculae. Juriul Costineștilor se aliniază premiilor internaționale primite pînă acum și consfințește omagiul pe care Stere Gulea și echipa cu care a realizat **Moromeții** l-au adus lui Marin Preda. Scriitorul ar fi împlinit pe 5 august 66 de ani.

Cronicar

pe coadă. Eram un monument de vanitate. Mi-a fost și de mirare că nu plesnesc.

Nu m-au iertat de obligațiile curente în secția uzinei. Programul meu de lucru aproape că s-a dublat. Părea că nici nu-mi dorisem altceva. Căutam cu luminarea alte și alte prilejuri ca să bravez. Cu o echipă de șapte meșteri, aleși de mine, pe sprinceană, tare ne-am zorit și mult am stricat. Dregînd ce stricasem, cu chiu, cu vai, ne-a venit și ideea salvatoare, exact in momentul cind toți ne taxau de-ncurcălume. Dacă ar fi fost invenția mea, să-mi aducă mie glorie și bani, fără vreun regret aș fi lăsat-o-n plata domnului. Eu mă străduiam însă pentru Coboritu. Să-i asigur lui măcar un început de glorie. Și niște avantaje, pe mai departe, de nimic să nu ducă lipsă. Căci el, Coboritu, se dedase la dulce, prinsese nărav, nu mai putea trăi ca mine, ca altul, ca oricare. Trăgeam din greu întru slava și bunăstarea lui Coboritu. Cumplită îmi era ambiția. Generozitatea mea, dezlănțuită, amenința să rupă toate zăgazurile. Pesemne că așa trebuia, neindurător, să fiu pină la capăt. Eu aveam de răzbunat un om : pe tata. Cu 12 ani in urmă, dintr-o răstălmăcire de vorbe a lui Coboritu, indurase tata umilințe și hărțuieli, mai să-și ia cimpii. Societatea noastră n-are nevoie de asemenea indivizi ! decretase Coboritu, fără să-l intrebe măcar cine e și cum îl cheamă. Bătrînul meu, pe-atunci colțos, își agravase pe loc situația, zgîlțiindu-l de umeri pe impricinat : Află 'mneata că asta nu-i societatea lui tat-tu !

Cu siguranță, Baboian uitase demult incidentul. De zeci de ori l-am auzit declarind prin ședințe : Și eu am avut răspunderi obștești. Cea mai mare grijă a mea a fost să nu lovesc in oameni. Am conștiința curată. Toți il știau, nimeni nu s-a grăbit să-l ia la bani mărunți. De teamă ? de silă ? de lasă-mă să te las ? De toate la un loc. Acum, pus pe jar, inginerul Baboian îmi dădea tircoale : cu un zîmbet, îmi cerșea un zîmbet : cu o încruntare ar fi vrut să mă bage-n sperieți ; cu pachete trimise prin poștă intenționa să mă răsplătească. Am depus pachetele, in număr de șase, la cabinetul tehnic, rugindu-i pe cei de-acolo să i le predea neintirziat. Sub semnătură.

Cind ne-am văzut pe ultima sută de metri, în linie dreaptă, eu n-am mai părăsit atelierul de prototipuri trei zile și trei nopți. Atunci s-a stirnit oarece vilvă : inginerul Baboian dispăruse și de la uzină și de-acasă. Cercetările au stabilit că nu pățise nimic rău : cutreiera orașul, pe o bicicletă de împrumut. Îl reperase un forjor de la noi pe nu știu ce stradă : se răstea la un castan desfrunzit, amenințindu-l cu retrogradarea. Îi retrăseseră brevetul. Eu am refuzat să înaintez un dosar pe numele meu. Invenția a rămas fără autor.

☆

4. Așadar, dezastrul cu ușa rezemată de perete și pragul crestat mă viza direct și nemilos. Îmi dăduseră lovitura, hoții, in vremea din urmă se tot zvonise de o bandă de hoți care opera în cartier. Convins că îmi goliseră casa, nu m-am grăbit să fac investigații in interior. Pină una-alta, mai util era să intreprind o scurtă anchetă. Am sunat mai intii la vecinii de palier. Nu mi-au răspuns. L-am trezit pe administrator : s-a jurat că nu auzise nici un zgomot. Am intrat in vestibul, era intuneric și frig ca afară. Degeaba am tot răsucit comutatorul, nici un bec nu s-a aprins, umblasera la tabloul electric. Tot scăpărind cite-un chibrit, am bîjbîit prin apartament : mobilele erau la locul lor ; televizorul, aparatul de radio, alte aparate, covoarele, vitrina cu porțelanuri, tablourile de pe pereți, tot așa, nimeni nu le clintise ; banii, cecurile, hainele din dulap, nu lipsea nimic.

Îmi spărseseră toate geamurile. De fapt, aceasta era singura pagubă, neinsemnată, citeva sute de lei, treacă de la mine. Nu hoții mă călcaseră. Din mult-puținul cit agonisisem, s-ar fi lăcomit ei, hoții, la ceva, măcar să-și acopere cheltuielile de deplasare. Într-un sertar de scrin, la îndemînă, erau și bijuteriile soției, nu cine știe ce, o brățară, două broșe, un medalion, inele, vreo sută de grame de aur in total, nu le rivniseră. Nu banii, bijuteriile, obiectele din casă ii tentaseră. Aveau ei, de toate. Probabil că se și amuzaseră de sărăcia mea. De compătimire, eventuale induioșări, nu-i credeam capabili. Unul să fi fost ? O bandă întreagă ?! Îmi era limpede, și-mi era de-ajuns, un lucru : Cine pătrunsese aici, o făcuse numai și numai in batjocură. De unde, de ne-unde, știa că mă voi intoarce acasă tirziu, obosit și înfrigurat, cu gindul la o baie caldă și un somn izbăvitor, binemeritat.

Cind am pus mina pe receptor, vrînd să chem miliția pentru cercetări, ceva s-a răzvrătit în mine, ca la o nechibzuință. Încă mai aveam rezerve de vanitate, care-mi interziceau văicărelile, milogeala. Ar fi fost un semn de slăbiciune să alertez pe alții. Era o cauză a mea și trebuia să mi-o apăr singur. Dacă necazul învață pe om, din cite necazuri mă clătinaseră, învățasem și eu să mă țin drept : să mă arăt îngăduitor cu cei definitiv infrinți ; in sfirșit, descoperisem că și generozitatea poate fi o armă nimicitoare. Nu știam cine imi forțase ușa. Nici nu voiam să știu. Dacă nu în noaptea asta, atunci miine, poimiine, curind are să priceapă că a pierdut. Neputincios, in toate, mintea i se va tulbura.

Casa mea era o ghețărie. A trebuit să-mi pun căciula, paltonul și mănușile. Astfel infofolit, m-am și apucat de reparații, ca un meșter cu tragere de inimă. Cotrobăind prin niște lădițe din cămară, am dat și peste cutia cu siguranțe de rezervă, erau vreo 20, de toate calibrele, am ales șase, pe care le-am și montat indată. Și s-a făcut lumină. M-am văzut agățat pe un perete, in fotografia de nuntă, tandru și înflăcărat, stringindu-mi nevestica la piept. În toată casa mai eram doar noi doi. Pieriseră umbrele. I-am telefonat Dianei :

Vino, e lumină, e liniște.

Nimic nu ne mai poate despărți.

Ușa e deschisă, pragul e crestat.

Am să te trec pragul în brațe, ca pe-o mireasă.

În așteptare, m-am apropiat de fereastră, pe virfuri, atent să nu strivesc cioburile de sticlă împrăștiate pe covor. Afară ningea feeric, fulgi mari, pufoși, dănțuiau pe cite-o palã de vint. Pe cind eram voinicel de-o șchioapă, tare-mi plăcea să stau, in seri de iarnă, cu nasul lipit de geam. Îndrăznisem, pe-atunci, să mă-nchipui mai mare peste fulgii de zăpadă. Peste albul nemărginit și fără de prihană.

Era un geam fermecat, acela.

Îl știam numai eu, cu strășnicie îl păzisem.

Nimeni, și niciodată, să nu mi-l poată face țăndări.

Dragoș Morărescu : „Flori"

carmen firan

timp imblinzit

undeva la treizeci de picioare sub mare
caseta in mil infășurată de ierburi și fiare
cu inima – cireașă uitată in frig
in casa din care dispare mereu o femeie
citind
trupul ca o hartă se lasă descifrat cucerit
aceeași tristețe – atit de tirziu
și n-am inventat incă nimic
departe adinc alungată pină și de cuvint
treizeci de trepte sub mare acest eu
in derivă plutind pe banchize de vint
cu nici o putere in încheieturi amorțită
calul de piatră in pieptul meu se ridică
pe insula geamănă ar mai fi incă timp
acolo iarba fiarelor vindecă mingiie toate
acolo aici își plimbă un zeu degetul ars peste
moarte
strigă și fii din statuie carne singe și somn
el cintă auzi omenește și viu dintr-un corn
mai e incă timp imblinzit
cuvintele singure vin
te ridică și fii lemnul alb curgător de
măslin.

măceșii sălbatici

tu știi tristul
insinguratul meu ochi
de privirea ta luminindu-se
neinchipuită mă intorc
cu măceșii sălbatici
singerindu-mi palmele
din care nu inteleg
decit preadepărtarea de tine
brațul intins fără puterea de a atinge
umbra ta crescută nefiresc
cu mult inainte de a mă naște

cuvintele albe

să ne privim să ne ghicim prin lucruri
realul e doar senzația plină
in lumea-absentă marea soarbe și totuși
mai e incă timp corăbii să vină
in somn nu sint eu mi-e frică aștept

un ciine bătrin mă ajunge in prag
nu pot să alerg n-am voce să strig
doar cintecul bate in lemnul de fag

să ne iubim să ne jucăm tirziu
imperiul de lucruri ne este părtaș
cuvintele albe cad pe asfalt
sertare cu păsări golite-n oraș
e luni mereu luni și n-avem trecut
pașii sparg clopotul imaginea piere
migrind interzis vocea mea se rotește
o viespe inchisă in podul cu mere

de-a copilăria

mă las invățat de tine
jocul zilelor senine
nopților cu vise albe
și intelepciuni arabe
zborul cailor albaștri
să mă-nalțe printre aștri
tainic ochii să-mi inchidă
să mă mintă in oglindă
chipul, tristul de acum
pe sub o perdea de fum
să rămin ca inainte
o icoană de cuvinte

știi un joc să mă invețe
fuga clipelor răzlețe
sub un clopot să le prind
și să uit copilărind ?

știi un joc cu cerul jos
peste anii mei intors ?

Poeme de george chirilă

Aceleași clipe

Corăbier intors peste o apă
ca dintr-o spaimă preluind inotul
uimit coboară-n sine să priceapă
ce legi adună și destramă totul
a fost un țărm și urma i s-a șters
doar umbra-i pe o stincă suspendată
cad stele și s-aprind in univers
aceste semne ce-au mai fost odată

Așterne seara intre ochi și chip
ca spațiu intre unul și multiplu
aceleași clipe — fire de nisip —
noi — cugetind — ne-am reluat periplul...

Sărut crinul

Cu buzele arse / de iarnă / de așteptare /
cu numele / murmurat / in barbă /
amiaza-mare / sărut crinul. / Străinul
ce-mi seamănă / e un poet ; / peregrinul
mereu către un oracol / ce nu e.
Ca prin miracol / ochiul vede in munte
statuie / și nimeni intreabă / și hăul
răspunde...
De sute de ani mă incumet / neștiut /
mă incumet / să prind sunet / in orga de lut /
să prind chip / pe mișcătorul nisip
Dar crinul ? / o, crinul nici s-a născut...

Fintina Eminescu

Si tu imi șoptești Eulmina:
— Ar putea să se ivească
insuși Poetul din chin și așteptare din melancolica batere
de pleoape din
vino și tu mai aproape
din legănarea ingerească
a plopilor
ce-și recunosc vina
de a fi rămas mereu fără soți

Și pentru că El ar putea cu clipa
cu vecia să se ivească

noi nu cunoaștem o altă
fintină
decit cea cu numele lui

Ca doi stîlpi

Precum pietre vechi lingă hotară
ca un drum sub roțile ce cară
griu și orz, lucernă și secară,
ca doi stilpi care susțin o țară
peste pierderi multe iar și iară

teferi și frumoși dar și cuminți
peste vămi și viscole fierbinți
peste-un veac ce și-a ieșit din minți
cu pămintul făcind legăminți
voi ne mai rămineți, dragi părinți...

Mere dulci, mere uitate

Sub un măr rotat vrei să te culci
cind foșnesc in iarbă greieri mici
guști din carnea unor mere dulci
și contempli harnice furnici
și iți pare veacul prins in chingi
susură sub gene riu de mori
cresc iluzii — nu le mai atingi
tu pe-o vislă risipind comori

Ne-au fost nouă din vechime date
șiruri de-ntimplări și de livezi
mere dulci pe crengi, mere uitate
vin ca globuri reci peste zăpezi...

ion deșirna

Mona Lisa

O ! oameni, zise Gioconda,
Faceți-vă culori și linii
și lumină și umbră
și veți vedea cit de mult
m-a iubit Leonardo.

De aproape cinci sute de ani
muriți zadarnic.

Nu vă surid vouă !

Sonet III

Adinc cernoziomul nopții, moale,
In brazde lungi, luceferii semințe,
Pe jug și osie de cer, catrințe,
Pastel cu stele, lavițe și oale.

Stau sufletele vii la poarta lunii,
Se sfătuiesc de una și de alta,
Un zeu bătrin își fățuiește dalta
Din cremene să unduie lăstunii.

In zari se-așteaptă ploi de primăvară
Cu viituri cerești de aur sacru,
A mai plouat și ieri, un simulacru,

Erau chiar boabe mici de apă clară,
Pe jumătate s-a umplut ulciorul,
Apoi a nins cu nestemate norul.

Imagine

Îmi sună viorile
Corzile inimii

Acupunctură cu nisip marin
Răbdătoarea memorie a crabilor
Inclestați
Pe o picătură de Mare

Elegie în travesti

Corsar sihastru, visător,
Pindeam un val strălucitor
Să impletesc zeescu-ți chip
Din fire albe de nisip.

Intrezăream printre cochilii
Icoana cu cerești sigilii ;
Voiam s-o smulg din apa grea
Dar ca Selena dispărea.

Pe umbra clipei, orbitor,
Am prins un val strălucitor ;
Cind să-nsceptrez cu raze chipul
Mi-ai spulberat din miini nisipul !

Natură aproape statică

Sticloase și fierbinți, de roure și lin
Luminile se-aprind din cristalin
Cind își jupoaie șarpele in ierburi vii
Cămașa lui cu nasturi argintii.

Absoarbe solzul zilei izuri, alcalin,
Din pergamente unse cu venin,
De vezi in alb, din uriașul tău ungher
Alungă, doamne, zeii orbi din cer.

Sfinx de plumb topit, val al mării de-nceput
Pe cind intiiul părea mut,
Topos al luminii fără de-ntuneric,
Ochi plasmatic – stea – și sferic !

Antisonet

Venea, venea să-mi cinte la fereastră
O pasăre ciudată fără aripi ;
Apoi zbura și se făcea albastră

Și se pierdea cu razele prin rariști
Și nu era o pasăre măiastră
Și-avea un semn de purpură pe aripi.

Crescuse iarba pină sus la geamuri
Sau casa cobora de-atita vreme,
Un șarpe verde unduia prin ramuri
Și se-auzea cum seva-n trunchiu-i geme.

Urca spre cer copacu-acela ginduri
Vibrind ușor pe sidefate frunze,
Urca spre cer copacu-acela g'nduri
Și nu avea copacu-acela frunze...

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA CONCURSUL DE POEZIE „POETUL și CETATEA", PITEȘTI, 1988

titu gheorghe cocheci

Prevestirea ploii

Mă ridic, noaptea, intre cuvinte.
Vis tinăr ; prin mine mii de semne
se rotesc pe creștetul ierbii.
Răscrucea drumului se face.
Tunetul din caerul prins in furcă
coboară-n firele de ploaie
spre ghemul de pămint.
Sevele țes repede rodul speranței.

Bucurie

Pe sohodolul vieții
poezia vine in lume
văzindu-l pe poet
deschizind muntele c-o cheie de apă in
univers.

Legendă

Poezia pentru suflet e ca o trecătoare in munți
poezia e ca o mare depresiune
cosmică in care strălucește omul.

Linie de orizont

Copiii cu ochi năpădiți de intrebări
cuprind lumina,
și răscolesc intunericul ;
pe urmele carului mare zăresc
grija bunicului. Pe obraz,
lumina unei stele stinse de mult.
Florile...
Luna își coboară blindețea
arătindu-și bujorii infloriți
in obrajii copiilor.

Rariște

Imnul pămintului e cintat de frunze.
Stau intr-o potecă
pe care doar vintul mai umblă.
Lovind in crengile copacilor
umbra se retrage in trunchi.
Lumina se naște in sufletul meu.
Trebuie să cobor,
să las să cinte păsările.

plastică

p

Misterul Vermeer

Rareori se intimplă să străbați universul unei cărți de artă cu tensiunea ce ar presupune-o doar lecturile polițiste ori a marilor dezvăluiri din istorie. Tudor Octavian făcea, pină nu de mult, în peisajul criticii noastre de artă, figura stilistului briliant. Operind in spațiul marii arte, de astă dată, și incă intr-o atit de controversată secțiune a ei — Vermeer și fenomenul Renașterii olandeze în pictură — Tudor Octavian se pune în postura exegetului total. Act de mare cutezanță cărturărească și, după cit ne este cunoscut, o tentativă unică în felul ei in ansamblul întreprinderilor de acest gen săvirșite in cultura românească. Cu această operă (pentru că, în mod cert, nu ne aflăm în fața numai a unei cărți de inventar critic) Tudor Octavian impune o nouă rigoare analizei și sintezei critice cu care operează intr-un orizont artistic oarecum periferic interesului artei românești (exceptind unele ascendențe contemporane printre generațiile mai tinere). Familiarizat mai mult cu cercetările obstinate asupra arealelor italiene ori germane ale Renașterii și a celor franceze legate de perioadele modernității artistice declanșate pe la finele veacului trecut, cu contribuții de indiscutabilă valoare, cititorul român nu a beneficiat pină acum in această privință de intervenții pertinente ale propriilor exponenți culturali. Iată-l, așadar, pe autorul eseului, apărut în prestigioasa serie a „Bibliotecii de artă" a Editurii Meridiane și intitulată „**Vermeer și criticii săi**" (aș fi preferat un alt titlu, mai aproape de spiritul cărții, ceva de genul : Incursiuni in „misterul" Vermeer) in ipostaza unui captivant pionierat. Și își asumă acest rol cu o pasiune și o energie exemplare. A pătruns în universul vermeerian asimilindu-și, adesea din surse directe și intotdeauna autoritare, o intinsă literatură referențială, nu numai cu privire la personalitatea artistului și a operei cercetate, ci și a epocii care a făcut posibilă apariția lor. Un demers axiologic modern conceput, cu numeroase și complexe interferențe de ordin istoric, politic, economic, ce ne restituie o întreagă ambianță existențială și, desigur, spirituală. O face cu o detașare de fin polemist, semn al unei bogate și bine stăpinite informații și, mai presus de toate, al unui instinct critic și analitic foarte viu. Tudor Octavian își „hărțuie" cititorul, il provoacă la un permanent dialog spiritual printr-o abilă artă a interogației și prin retorica sa bazată pe tonalități sentențios-paradoxale. Vermeer devine, in viziunea acestui eseist, un personaj de roman cu o existență cit se poate de firească și pămintească, aflat însă în conflict cu imaginile pe care i le-a creat posteritatea. Și Tudor Octavian incearcă și in acest sens o străpungere a miturilor, cumpănind cu eleganță și convingătoare invocare a argumentelor (multe de bun simț, extrase din contactul obiectiv și sensibil cu realitatea operei și a „mediului" vermeeriene), intr-o viguroasă demonstrație exegetică, asupra adevărurilor posibile. Și justifică frumos, la un moment dat, această strădanie a sa : **„A fi sub vremi nu e neapărat o servitute. Chestiunea e in ce măsură realizăm aceasta și ce intreprindem pentru revizuirea contractului cu timpul. La marii istorici ai artei se înregistrează citeodată tendința de a judeca o epocă folosind criteriile alteia. Tendință care nu e in toate cazurile vicioasă. În creație, o seamă de adevăruri sint general valabile. Greul incepe atunci cind trebuie să separi adevărurile general valabile de acelea avind importanțe diferite in epoci diferite..."** Pledoaria lui Tudor Octavian urmează o asemenea rută a decelărilor esențiale intr-un cimp al cunoașterii umane subminat de repetatele tendințe mistificatoare. O civilizație ce-și secretă valorile, dar care anevoie le și poate apăra de atacurile parazitare ale mimetismului, falsului... De aceea, investigațiile intreprinse in acest excelent scris eseu despre „misterul Vermeer", cum il și definește autorul său, cu aerul unei aventuri polițiste, pasionante prin jocul lucid a inteligenței și broderia încintătoare a motivațiilor. Metoda braudeliană a cercetării istorice, volumul și densitatea remarcabilă a informației, dublate de verva scriitorului cultivat și stăpin pe uneltele sale fac din această carte o lucrare de referință in bibliografia universală consacrată marelui maestru din Delft.

Corneliu Antim

muzică

m

Cei mai tineri pianiști

Am avut curiozitatea să urmăresc, în stala Studio a Filarmonicii „George Enescu", o manifestare muzicală mai puțin intilnită in stagiunea noastră muzicală. Este vorba de o suită de patru microrecitaluri, susținută de patru pianiști, elevi ai aceluiași profesor intr-ale măiestriei pianistice — profesoara Diana Apan. Interesul a fost cu atit mai legitim cu cit toți elevii sint brașoveni, desfășurindu-și ucenicia artistică intr-un oraș care cunoaște o vertiginoasă ascensiune în privința calității manifestărilor muzicale ; mai mult decit atit, unii dintre ei au obținut deja laurii unor dificile competiții naționale și internaționale, fapt care constituie, în mod evident, un stimul suplimentar al interesului nostru.

Prima pagină așadar a acestui recital colectiv a fost intoarsă de pianista de șapte ani, Raluca Arefta, care a interpretat **Studiu de concert** de Maikapal, **Sonatina in si bemol major** de Cimarosa și **miniatura „La joacă"** de Florica Dimitriu. Bineințeles, emoțiile sint mari la această virstă însă fapt este că tinăra pianistă pare a fi „bine așezată pe pian" — ca să folosim o expresie care, pentru profesorii de muzică, are semnificații clare, suficient de limpezi și pentru nespecialiști.

A doua pagină a fost semnată de pianista de zece ani, Ruxandra Oancea, interpretind binecunoscuta **Poloneză in la major** de Chopin și **Suita pentru copii opus 40** de Anatol Vieru. Tinăra pianistă a cunoscut deja bucuria premiilor de interpretare (premiul special la Concursul „Ciprian Porumbescu"), lucru care ne apare firesc observind o tehnică bine pusă la punct și o frazare ingrijită.

Al treilea moment de interes al serii l-a constituit microrecitalul susținut de eleva de 14 ani, Roxana Buga. În program — Chopin, **Studiu pe clape negre** și Liszt, **Tarantella.** Și Roxana Buga a obținut premii la Concursul „Ciprian Porumbescu" (premiul I în două ediții succesive), interpretarea sa cunoscind deja germenii maturității. De observat, în primul rind, este faptul că deja Roxana Buga are o tehnică bine pusă la punct, precisă, știind citeodată, în lucrarea lui Chopin, să înțeleagă interesant acel binecunoscut rubato, care a făcut să curgă atita cerneală din tocurile muzicologilor, în încercarea de a explica fiorul poetic chopinian.

Momentul **culminant al serii** l-a constituit amplul recital susținut de Cristina Buga (16 ani), care a propus publicului lucrări de anvergură și dificultate : Beethoven, **Sonata op. 53 „Waldstein"**, Debussy, **Studiu pentru opt degete**, Chopin, **Studiu in la minor opus 25**, Stravinski, **Studiu nr. 4** și Liszt, **Studiu in la minor pe o temă de Paganini.** Simpla lectură a titlurilor ne spune multe despre infernala dificultate a acestui recital, pianistul trebuind să invingă, una după alta, citeva dintre cele mai cunoscute pagini de tehnică pianistică, ridicind fiecare alte probleme de velocitate la o asemenea înălțime încît, în secolul trecut de pildă, numai marii pianiști cutezau să se măsoare cu aproape invincibilele game in octave lisztiene sau cu supraextensiile miinii pe care le cere, in viteză, textul chopinian. Cristina Buga are o tehnică excelentă, reușind parcurgerea, fără greutăți notabile, a acestor atit de pretențioase pagini (să notăm faptul că și ea are premii prețioase : premiul I in „Cintarea României", de două ori premiul I la Concursul „Ciprian Porumbescu", premii la concursurile de la Catanzaro și Senigalia, in Italia). Tehnica ei se bazează pe viteză, pe forță, pe amplitudinea și precizia mișcărilor brațului, pe o deosebită rezistență la efort. În schimb, momentele beethoveniene au fost mai puțin convingător realizate și nu mă gindesc la acele citeva momente de lapsus ; ii lipsește, cred, deocamdată acea maturitate fără care Beethoven este greu accesibil și afirm aceasta luind ca punct de reper excelentele performanțe din celelalte piese ale acestui, totuși, foarte reușit recital.

Viorel Crețu

CONTEMPORANII NOŞTRI

ION LĂNCRĂNJAN (n. 13 august 1926, comuna OARDA, județul Alba), 1942—1950 Liceul industrial al uzinei „ASTRA", Brașov și Școala medie tehnică metalurgică, Cîmpina ; 1951—1953 Școala de literatură „Mihai Eminescu", București ; 1953—1967 lucrează în redacțiile TÎNĂRUL SCRIITOR, LUCEAFĂRUL, VIAȚA ROMÂNEASCĂ, GAZETA LITERARĂ.

1954 — debut CORDOVANII (nuvelă), Tînărul scriitor (nr. 5)

1963 — CORDOVANII, roman, 3 vol., ESPLA, Premiul de stat pentru literatură

1969 — ECLIPSA DE SOARE (nuvele), ESPLA, FRAGMENTARIUM (publicistică), Editura tineretului, VUIETUL (nuvele), Editura Militară).

1973 — PLOAIA DE LA MIEZUL NOPȚII (nuvele), Editura Dacia

1974 — DRUMUL CÎINELUI, (nuvelă), Editura Dacia.

1975 — CALOIANUL (roman, 2 vol.), Editura Albatros.

1978 — SUFERINȚA URMAȘILOR (Editura Eminescu), NEVOIA DE ADEVĂR (articole și eseuri), Editura Albatros.

1979 — FIUL SECETEI (roman), Editura Albatros

1982 — CUVÎNT DESPRE TRANSILVANIA (articole, eseuri), Editura Sport-Turism.

1983 — VOCAȚIA CONSTRUCTIVĂ (articole, eseuri), Editura Cartea Românească.

1986 — TOAMNĂ FIERBINTE, (roman), Editura Militară.

Un mare destin literar

Proza românească de după război se distinge prin voința celor mai valoroși reprezentanți ai ei de a întreține sau de a reintemeia o tradiție literară, sfidînd rețetele zilei. Așa se face că cele mai valoroase și mai semnificative romane postbelice au fost însoțite la apariție de o aureolă neagră, fiind puse sub semnul întrebării. A fost cazul **Bietului Ioanide**, al **Moromeților**, al **Gropii**, ca și al **Cordovanilor**. Rezistența la **Cordovanii** și la prozele următoare ale lui Ion Lăncrănjan nu are, deci, caracter de caz, ci exprimă prelungirea unei atitudini programatice de refuz care a funcționat și în cazul lui G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu. Într-o literatură cu țărani șovăielnici, care se „lămuresc" totuși în cele din urmă ușor, metamorfozîndu-se în opusul lor, așa cum era, în anii, cincizeci, Ion Lăncrănjan a adus în scenă oameni bănuitori, aspri, imodelabili, structuri care intră în război cu împrejurările, ținînd la rînduiala lor. **Cordovanii** a impus un univers uman specific, caracterizat de demnitate și de gestul insurecțional al apărării ei. Dacă prin **Moromeții** intrase în literatură țăranul contemplativ și deliberativ, prin **Cordovanii** își fac loc figurile al căror voluntarism este dominat de legea morală. Este în acești țărani energia personajelor lui Liviu Rebreanu, dar manifestărilor lor nu mai sînt întreținute și dominate de instincte, ci de un model de bine și de frumos, prin care Ion Lăncrănjan este mai aproape de Ion Slavici. Romanul propune personaje dense sub raport psihologic și comportamental, de o masivitate care este și a cărții. **Cordovanii** are substanță și forță, figuri masculine de excepție, mișcări de mase impunătoare, dar și — ceea ce verifică vocația unui prozator autentic — intuiția eternului feminin dovedită prin personajul Parasca. Încă de la debut, Ion Lăncrănjan se afirmă ca un autentic constructor de roman tipărind dintr-o dată un roman ciclopic, în trei volume, de un dramatism și de o densitate indiscutabile. Prin **Cordovanii** un nou prozator al Transilvaniei se născuse.

Ca și **Cordovanii**, **Eclipsă de soare** se petrece după război, polii conflictului fiind un tînăr inginer agronom și președintele cooperativei agricole unde lucrează împreună. Nuvela tratează o „eclipsă" a normalului din viața comunității în care acțiunile protagoniștilor se ciocnesc. Tînărul inginer cade într-un cerc de interese potrivnice și, întîmplare sau nu, — aici nuvela este eliptică cu tact — iese din joc, devenind victimă. Predilecția lui Ion Lăncrănjan pentru conflicte radicale și bine desemnate iese foarte bine în evidență, după cum și subtilitatea construcției și a sugestiei. **Eclipsa de soare** oferă și o parafrază a motivului mioritic prin moartea tînărului neprihănit care piere fără vină, și fără judecată. Proiectînd moartea tînărului în orizontul baladei, **Eclipsă de soare** iese de sub incidența posibilului schematism la care ducea ireductibilitatea celor două poziții antagonice. Moartea neclară devine misterioasă întărind aerul tragic al nuvelei.

După această nuvelă antologică, Ion Lăncrănjan s-a înfățișat cititorilor cu o narațiune puternică care i-a consacrat vocația tragică. **Drumul cîinelui** (1974) este istoria unui alt conflict antagonic, care opune de această dată doi frați, a căror învrăjbire și reciprocă suprimare sfîșie inima mamei transfigurată de durere. Este tema fraților aruncați de revoluție de o parte și alta a baricadei, tratată în linii simple, aspre, economice, ceea ce conferă personajelor, dar mai ales mamei bătrîne, contururi simbolice. Este și aici o proiecție baladescă, durerea mamei bătrîne, devastată de pierderea fiilor, fiind o trimitere deliberată și discretă în spațiul epic folcloric al maicii bătrîne din **Miorița**. Departe de a fi simplă reflectare de manifestări instinctuale, proza lui Ion Lăncrănjan este una în care se caută înțelesuri adînci.

Caloianul (1975), care urmează **Drumului cîinelui** este un roman de factură deosebită. Este un roman caleidoscopic și polemic, în care un scriitor ratat, Alexandru Ghețea, își recapitulează existența, prilej de a traversa medii și de a aborda realități diverse. Interesantă este în această carte alternanța dintre dimensiunea caricaturală a unor situații și personaje și viziunea calmă, senină a altora. **Caloianul** rămîne dominat de pasiunea adevărului, de „nevoia de adevăr", cum spune într-un titlu de carte mai tîrziu autorul, de adevărul unei epoci care n-a fost caracterizată prin adevăr. Sîntem în momentul în care va fi reabilitat Lucrețiu Pătrășcanu și adevărurile neplăcute ale epocii care l-a ponegrit încep să iasă la suprafață. **Caloianul** s-a constituit într-una din cărțile pilot ale unei lungi serii de romane preocupate să scoată la lumină realitățile nespuse atunci și indiscutabil una dintre cele mai iradiante. **Suferința urmașilor**, masiv roman dedicat tragediei trăită de Monu în anii cooperativizării agriculturii, este o carte de maturitate care impune prin adîncimea și acuitatea psihologiei, prin știința și masivitatea construcției, ca și prin existența unui tragism necontrafăcut. **Suferința urmașilor** este cartea unei lumi de valori materiale și spirituale autentice supuse unei mari presiuni a schimbării. **Suferința urmașilor** este un roman despre soartă ca în tragedia antică. Tot ce se întîmplă se petrece implacabil pentru că așa trebuie să se petreacă. Autorul nu caută vinovați. El înfățișează cu reținere o cascadă nefastă de întîmplări, urmărindu-i filonul tragic. Ca într-o demonstrație polemică contra celor care susțineau că românii nu pot avea roman pentru că n-au conflicte ireductibile, Ion Lăncrănjan ne oferă prin **Suferința urmașilor** un conflict total, un deznodămînt de tragedie. Încă o dată prozatorul își probează calitățile de excepție, dar mai ales capacitatea de a construi în trepte către o culminație pulverizantă, vădindu-și o autentică vocație pentru tragic, atît de rară în literatura română. Deși la fel de masiv, **Fiul secetei** este un alt tip de roman decît **Suferința urmașilor**. Dacă acolo materia era concentrată în jurul unui conflict, aici avem povestea unei vieți. **Fiul secetei** este un bildungsroman, romanul formării unui om și a unei conștiințe politice. Vasile Pozdare, copilul înfometat din Moldova, ajunge activistul politic intratabil a primei lui faze politice, pentru a descoperi că ideile revoluției nu-i sînt fiecăruia la fel de scumpe ca și lui. Trezirea la realitate e plină de consecințe : Vasile Pozdare va fi eliminat pentru că este incomod și de aici înainte începe drumul reedificării conștiinței sale. Roman politic prin excelență, **Fiul secetei** este o imagine a României de după război văzută cu ochii acelui copil înfometat de la Moldova, care încearcă să slujească cu cinste și fanatism o cauză sacră. Ca și cărțile anterioare, **Fiul secetei** ni-l arată pe Ion Lăncrănjan profund implicat în viața societății românești postbelice de a cărei existență vrea să dea seamă cititorilor de azi și de mai tîrziu. Din același sentiment al răspunderii morale și scriitoricești a abordat și tema Transilvaniei natale într-o carte de evocări și de comentarii istorice, **Cuvînt despre Transilvania**. Scriitorul meditează asupra dramatismului istoric al provinciei în care s-a născut, polemizînd atunci cînd crede de cuviință cu pozițiile sau teoriile pseudo-istorice și neorevizioniste privind acest pămînt românesc. Cartea s-a bucurat de mare ecou și fără ea apariția romanului **Toamnă fierbinte** ar fi mai greu de înțeles. **Toamnă fierbinte** se referă la toamna sîngeroasă a ocupației horthyste a Transilvaniei de nord, cînd au căzut victimă terorismului ocupanților mulți nevinovați. Dar **Toamnă fierbinte** este mai puțin o carte cu masă epică, cît o dezbatere. Într-o altă toamnă, care va deveni fierbinte, un țăran român recunoaște în noul venit în comună pe călăul său horthyst din 1940. Un drum la munte, în pădure, pentru treburile colectivei, îi pune pe cei doi față-n față. Vendettei posibile îi ia însă locul un lung dialog, întretăiat de monologuri semnificative, un proces de conștiință asupra nevoii de omenie. Întîmplarea, natura, va rezolva, ca și în **Eclipsă de soare**, conflictul latent dintre cei doi. Carte de poezie a naturii, de rafinată construcție. **Toamnă fierbinte** este și o carte zguduitoare despre condiția omului.

Ion Lăncrănjan și-a dublat mereu activitatea de prozator prin articole diverse între care cele mai interesante sînt cele care privesc literatura română și străină, opiniile despre ce se scrie astăzi în România, confesiunile sale literare. Prezența marilor modele îi tutelează atitudinea, numele lui Ion Slavici, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu putînd oricînd fi convocate pentru a-l situa într-o serie definitorie. Cele șase decenii ale lui Ion Lăncrănjan înseamnă împlinirea unui destin literar irepresibil.

M. Ungheanu

O dublă festivitate

Ion Lăncrănjan împlinește 60 de ani. Este frumoasa vîrstă a unui scriitor frumos înzestrat și a unui caracter frumos. Excepționalul sau roman-epopee, Cordovanii, *marchează o dată subliniat memorabilă în evoluția prozei epice românești. Analiza filonului psihic al vieții țărănești, inițiată de Slavici, atinge aci o amploare nebănuită nici chiar cu puțin înainte. Totul se înalță mare, masiv, colosal, asociat, însă, cu redarea unei complexități și subtilități existentă adînc în natura mocnită sau clocotitoare a țăranului. Nu știm să se fi surprins pînă acum această pondere lăuntrică la un asemenea grad. Mai mult decît oriunde se vede aici cum un fenomen social ca acela al colectivizării a putut să răscolească din adînc patimi uriașe, de care nici purtătorii lor nu știau că zac întrînșii. La aceasta se adaugă toate substraturile ancestrale ale mitului și visării. De aceea credem, că, printre modelele proeminente ale romanului românesc,* Cordovanii *însemna un moment din cele mai luminoase. Scriitorul are, negreșit, și alte creații deosebit de importante. Rămîne, însă, prin excelență autorul romanului cu care și-a făcut strălucitul debut editorial.*

De aceea, putem spune că sărbătorim astăzi o dublă festivitate, șase decenii de la nașterea scriitorului și un sfert de veac de la apariția Cordovanilor.

Edgar Papu

Oglinda de pămînt

Țăranul e mereu aplecat asupra pămîntului. Ce vezi în oglindă, Măria Ta ? Țăranul nu-mi răspunde, el nu-i obișnuit să i se spună astfel. Din timp în timp își trage sufletul și numai atunci, o clipă, se șterge cu palma pe frunte, privește în jur : șesul, dealurile, dunga Mureșului.

Îl strig pe nume : Lae ! sau Monu ! iar el răspunde, neînțelegînd cum de-l cunosc. Țăranul lui Lăncrănjan are legea lui, le știe pe ale sale, prea s-a bătut de el istoria, prea s-a bătut el cu istoria. Privește în pămînt ca într-o oglindă.

A fost odată un vrăjitor, poate chiar Paracelsus, care într-o oglindă de metal îndelung șlefuit făcea să apară imagini de altă dată, ale unor oameni care stătuseră în fața luciului cu multă vreme în urmă. Astfel făpturile lor, care fuseseră îngropate acolo, acum ieșeau rînd pe rînd din oglindă. Personajele prozei lui Ion Lăncrănjan cată tot către pămînt pentru că de acolo se iscă viața, iar soarele și luna se răsfață în ochiul negru al țărinei, acolo își văd moșii și strămoșii, de acolo se poate ivi în fiecare clipă Horea.

— Auzi, Monule, cum latră cățelul pămîntului sub crucea de piatră ?

— Aud.

Cine se trage dintr-o dinastie neaoșă, de țăran, se cheamă că e mai nobil, din neam mai vechi decît crail Bizanțului.

O critică fără sînge, care vîntură pleavă, a început să conteste lumea și oamenii din lumea romanelor lui Ion Lăncrănjan. El le-a stat împotrivă, îndîrjit, tare de înger, știind din conștiința, din amintirea ancestrală a stirpei sale că toate aceste jalnice momîi ale conjuncturilor, inevitabil se vor duce pe copcă...

Între Oarda de sus, satul lui Lăncrănjan și Lancrămul blagian e drum puțin, cît o goană scurtă de cal. Pămîntul din acele locuri are de bună seamă o taină, adevărul care vorbește prin Ion Lăncrănjan.

Mircea Vaida

Efigie

Ion Lăncrănjan este tipul scriitorului adevărat. Nu coboară dintr-o sferă estetică ci urcă dintr-o realitate, nu descinde de la o catedră ci vine dintr-un sat.

Iar cine vine dintr-un sat, asemenea lui Ion Creangă, asemenea lui Liviu Rebreanu, asemenea lui Marin Preda, vine dintr-o nesfîrșită istorie.

Au vorbit foarte mult cei care-l iubesc și cei care nu-l iubesc despre stilul sau lipsa de stil a lui Ion Lăncrănjan. S-a uitat că dincolo și deasupra stilului său — pe care îl are și îl stăpînește precum dirijorul o orchestră — Ion Lăncrănjan reprezintă întîi de toate o conștiință. Iar cum conștiința înseamnă atitudine, aceasta are darul de a fi mereu incomodă.

Ceea ce îmi face impresia că Ion Lăncrănjan nici nu încearcă să atenueze, ci cultivă cu bună știință.

Pentru că asemenea unor mari artiști, Ion Lăncrănjan, prin scrisul și prin atitudinea sa mereu de o dezarmantă consonanță cu propriile-i convingeri, a reușit să fie el însuși un fascinant personaj al propriei sale opere, al literaturii noastre așa cum o vedea divinul critic de la origini pînă azi.

Vasile Rebreanu

Arhitect inconfundabil

Teritoriile vaste (neobișnuit de expresive ca sinteză de viață și de memorie a ei, de adevăr istoric și social, de natură și poezie) ale literaturii lui Ion Lăncrănjan se înfățișează numaidecît cu o identitate imposibil de a fi confundată : lumea satului românesc, țăranii, arhetipurile reactualizate, caracterul tragic al conflictelor născute în raport cu noile forme de existență, o nouă ordine a valorilor morale, toate acestea respiră, prin arta epică, o excepțională sete de a fixa cu realism un orizont al conștiinței „terorizat" de evenimente, de fluxul și refluxul noilor forme condiționate de revoluție. Romancierul creează odată cu trilogia **„Cordovanii"** o lume și o istorie ce trăiesc sub zodia metamorfozelor, sfidării, energiilor dezlănțuite, dar mai ales a redescoperirii demnității ultragiate secole de-a rîndul, unor orgolii moștenite ale vieții și civilizației arhaice românești. Specificul național, spiritul de viață autentic românească, actualizînd ritualuri, forme rezistente ale magicului, fondul de înțelepciune arhaică, valorile etice, o galaxie a ființei interogative, un dialog deschis și de durată cu experiențele limită provocate de război, cu dramele pămîntului, ca tulburător și mitic personaj cu înnoirile satului, există în opera lui Ion Lăncrănjan în raport cu conștiința identității naționale și definind un destin istoric, spații ale tragicului, ale adevărului, ale autenticității.

Toată opera lui Ion Lăncrănjan este gîndită și construită din perspectiva ideii de viață tragică, de istorie ce nu cunoaște dedublarea, compromisurile, refugiile în utopii, soluțiile fără acoperire reală : **„Drumul cîinelui"** și **„Suferința urmașilor"**, două capodopere care i-au consolidat romancierului o mare reputație vorbesc admirabil de spiritul de justiție și de sfidare, de violența și de dezastrele morale care se nasc odată cu înlocuirea unui sistem social cu un altul, o ideologie cu una nouă. Istoria dezlănțuită își întemeiază structurile, principiile, angajează o lume unde țăranii devin protagoniștii unui spectacol grandios. Viața lor este o scenă imensă deschisă unde totul se petrece la vedere, și nimic nu poate fi falsificat, unde replicile sînt rostite în numele adevărului. Mutațiile de natură morală și psihologică descrise, definite cu curaj și artă, uneori și din punctul de vedere al reporterului copleșit de actualitatea evenimentului, recomandă un romancier ce cunoaște excelent viața colectivității rurale. Trilogia **Cordovanii** rezistă și azi prin amplitudinea rostirii adevărului, prin poezia ritualelor străvechi, prin solemnitatea narațiunii debordînd de lirism. Caracterul de document de epocă nu poate să nu fie luat în considerație, ca și elementaritatea pasiunilor, ele fiind suficient justificate psihologic și estetic.

Privirea critică a scriitorului sancționează injustițiile de natură socială, ravagiile conformismului, duplicității, măștile ipocriziei, punînd în evidență o autentică disponibilitate de moralism în descendența lui Ioan Slavici și Ion Agârbiceanu. Există în nuvelele și romanele lui Ion Lăncrănjan o adevărată obsesie a binelui și răului, a puterii și a lașității, principii și valori morale ce țin de lumea țărănească din Transilvania, ce marchează definitiv destinele, delimitează poziția eroilor în fața istoriei. Totul la Ion Lăncrănjan este faptă și memorie, judecată de inflexibil moralist, lucidă și neiertătoare sentință trasă dintr-o enormă experiență a vieții și a inimii. Personajele romancierului — Lae, Monu, Lița, Parasca, Mama, Mihai, Pozdare — sînt voci ale acestei experiențe sociale și mitice, voci ce păstrează, în orice condiții, puritatea și frumusețea legilor morale, o sinceritate absolută. Esențial rămîne faptul că vocile personajelor pot fi recunoscute dintr-odată. Este performanța lui Ion Lăncrănjan, dovada grăitoare a extraordinarei lui puteri de creație, de construcție narativă. Lumea satului românesc se comunică prin aceste voci, există prin amplitudinea lor existențială. Țăranii lui Ion Lăncrănjan sînt oameni vii, fără putință de a fi uitați. Monu este, ca și Ion și Moromete, un personaj cu totul memorabil. El singur dă măsura unui mare scriitor. O scenă magistrală din **Suferința urmașilor** vorbește de la sine de talentul scriitorului de a fi un poet al lumii mitice, un superb constructor de fascinanate viziuni aproape nelumești : „Noaptea, Monu visă plugurile din copilărie, plugurile pe care le văzuse pe cer, deasupra Ungariei, cînd se înturna acasă din război, nu în alt an, în alt veac, fiindcă timpul se spărsese, se rupsese în bucăți, nu mai avea nici un Dumnezeu și nici o **față**, era al tuturor și al nimănui /.../ Văzu plugurile, abia atunci, cum suiau pe cer la deal, plug după plug, pereche de boi după pereche de boi, plugar după plugar, nu în șir însă, în altfel de desfășurare, asemănătoare cu zborul cocorilor și cu felul cum se înșiră cosașii unul după altul, cînd culcă iarba la pămînt, sau lucerna, sau trifoiul, ce era de cosit în lumea asta, a țăranilor, care era pe ducă, așa se arăta în vis. Fiindcă plugurile arau, dar brazde nu se vedeau, nici de țărînă nici de lumină, nici un fel de brazdă și nici o clătinare, nici o vorbă, nici o pleznitură de bici, nici un scrîșnet de piatră, nimic o dată, numai alunecare și plutire, o înălțare nesfîrșită și o scufundare fără margini, de parcă năzărirea aceea de demult, din copilărie, ar fi căpătat proporții, absorbind nenumărate fapte și întîmplări absorbindu-se pe sine însuși în cele din urmă, ca într-un sfîrșit de veac și lume".

Specificul și valoarea literaturii lui Ion Lăncrănjan trebuie descoperite în lumea românească reconstituită cu realism și forță de persuasiune în mari pînze epice și unde durata istorică își dezvăluie identitatea, ființa, destinul. Romancierul este astăzi, un nume de referință în proza contemporană, o conștiință care și-a creat o operă în dezacord cu experimentele de ultimă oră. Lumea ei de adevăr și de frumusețe tragică, de mituri cu ochii deschiși spre etern, ne dovedește că Ion Lăncrănjan e arhitectul ei inconfundabil.

Zaharia Sângeorzan

Proza lui Ion Lăncrănjan

Urmare din pag. 1

cu cît pune în mișcare o umanitate care ar vrea să se nască. Vrea să se nască, dar nu poate. Victorioși provizoriu, eroii voinței cad împreună cu victimile lor în groapa comună a nevoinței istoriei, care la rîndu-i vrea dar nu poate, nu poate reinstaura decît absurdul pe care — deliberat și programatic — îl combate cu toate puterile. Cu ce fel de puteri ? Cu puterea răului și a opresiunii. E o istorie care însămînțează vînt, ca să culeagă furtună. Sînt niște ani de teroare, cînd iadul seceră sălbatec.

De unde milenarismul ce se degajă, un milenarism **à rebours**, fiindcă voinței de a curma cu o istorie nefastă, de a ieși dintr-un ciclu blestemat, i se opune istoria însăși, ca ciclu nefast în perpetuitate. De unde amploarea și labirinticul narațiunilor, de unde chinul tantalic al eroilor și al autorului, care nu mai pot nimeri limanul izbăvilor. Suferință este desigur și la Dostoievski, dar acolo este prezentă ideea salvării, care are arhitectură, suferință este și la Dante, în **Infernul** său, dar acolo și iadul are arhitectură. Iadul de aici e lipsit însă și prin specia care-l populează, și prin indivizi, de orice iluzie izbăvitoare. Un corolar al acestei viziuni sumbre l-ar putea reprezenta prin compensație **Paradisul** aceluiași Dante, un paradis care să nu ignore treptele intermediare, **infernul** și **purgatoriu**, dar care să nu sucombe în utopie, să salveze din utopie profetismul, un profetism al speranței. Există șansa unui asemenea profetism ? Autorul nostru nu ni-l oferă, din spaima de utopii și din oroare față de idilismul din vremea în care și-a scris prozele. El a trăit o lecție prea aspră și prea amară, la fel ca și toți eroii săi, ca să jertfească surogatelor. Unui eșec al utopiei, el nu-i mai putea opune surogatul unei noi utopii, sub titlu personal. El nu mai jertfește provizoriului. Prizonier metamorfozelor lumii, Lăncrănjan rămîne într-o nemișcare și muțenie tragică. Nu vrea să ne spună despre mîine nimic.

Autorul este obligat să rămînă în muțenie și pentru faptul că în universul pe care îl explorează domină legea cumulării, legea proliferării oarbe a incidentelor și a accidentelor care cresc din unele în altele, copleșitor. Timpul acționează cumulativ și centrifugal, ferestrele narațiunii sînt date de pereți sub uraganul cumulului, evenimentele vin în grindeni, troiene sau puhoaie. Ca minuitor de fapte, agregate cu oameni, Lăncrănjan e un fenomen. Reduplicarea faptelor crîncene desfide norma și pune la încercare noima. Dar noima e însăși această reduplicare, la care apelează tehnic și apocalipsele. Ce se mai poate întîmpla în plus ca rău ? Ei bine, se mai poate. Tocmai de aceea poate, cenzorii din epoca dogmatică n-au putut lupta cu aceste cărți și nici cu autorul, care i-au biruit. Ce să taie și cît din această masă cu dezvoltare halucinatorie ? Realul care concura o asemenea proză, cu starea lui civilă, n-avea la rîndu-i coadă, se dezvolta stihinic sau statistic în chip strivitor. Această proză stă într-un registru de întîmplări și de limbă căruia îi corespunde într-o ordine pur lexică registrul instabil și aluvionar din capitolul „Formarea limbii române" la G. Călinescu : **„potop, pojar, vifor, prăpăd, răzmeriță, răscoală, răcnire, hohotire..."** După goți, ostrogoți, gepizi, avari, vandali vin alții și alții. Deci ce mai poate urma ? Abia hăt tîrziu, cruciadele.

Cota cea mai înaltă de problematizare este atinsă în **Caloianul**, unde chestiunea răului istoric este pusă la nivelul conștiinței intelectuale. Eroul central, un scriitor, devine cu bună credință o rea conștiință a vremii sale, un slujitor al falsului, care îl falsifică pînă acolo încît, încercînd să-și recupereze buna conștiință, protagonistul nu se mai regăsește pe sine nici măcar în amintiri. Și amintirile l-au trădat, o dată cu realitatea din care acestea au emanat, devenită între timp alta, o realitate de nerecunoscut.

Dar de aici înainte începe dificultatea mea, ca cititor și ca posibil istoric literar. Unde să-l încadrez pe Ion Lăncrănjan ? După teoria modelelor mele temporale, n-am încotro, va trebui să-l încadrez în „timpul catastrofic", acel model al irupțiilor și metamorfozelor fără „țenchi de sfîrșire", deci fără început și fără sfîrșit, un model aproximativ databil prin epoca năvălirilor barbare. Probabil că această proză răspunde unei experiențe filogenetice, care din cînd în cînd, peste timp, se reia. În acest model se încadrează, în optica mea, apocalipsele populare, scenele de martiriu și de iad din pridvoarele bisericilor noastre de zid și de lemn, cum și scenele de masă, gloată, hoardă din alți autori. Intră aici de asemeni proza magnifică a lui Eusebiu Camilar, din **Turmele, Avizuha, Prăpădul Solobodei**. E un prăpăd al Solobodei această proză de duh cosmogonic, de facere și de desfacere, care a ieșit la vedere, iată, nu în primul ev mediu ci în secolul al XX-lea.

Aceleași cărți însă mă fac să mă gîndesc, cu deliciu, la un cititor din al treilea mileniu, care, „la gura sobei", le-ar parcurge liniștit, ca și noi, azi, apocalipsele de pe la anul nouă sute. M-aș asocia întrebării acestui cititor — dacă vor mai exista sobe, dacă vor mai exista cărți, dacă vor mai exista cititori : **„Așa ceva a fost cu putință ? !"**

george blendea

Cum ai putea...

Fericirea e să ai lumină,
Cum ai putea, altfel, s-arăți că ești ?
Cum ai putea, din ramuri, copacii să-i clădești
Fără un cer curat la rădăcină ?
Cum ai putea să calci desculț pe valuri,
Pe iarbă, pe pămînt, pe nori ?
Cum ai putea, prin ziuă, de cu zori
Să fii tu insuți rîul cu vorbitoare maluri ?

Cum ai putea deodată să fii nestinsă zare ?
Cum ai putea ca dorul să-ți fie frig și jar ?
Cum iarna după iarnă, din ce în ce mai rar
Și ochii noștri singuri, doar păsări călătoare ?...

Te-ntrebi și iți răspunzi doar ție :
— Tot ce e fericire are lumină vie !...

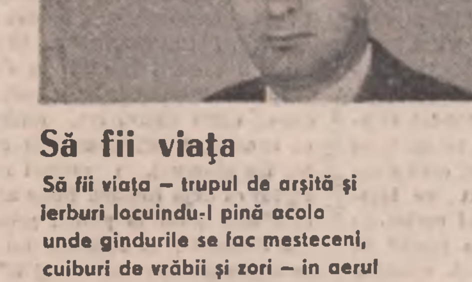

Să fii viața

Să fii viața — trupul de arșiță și
ierburi locuindu-l pînă acolo
unde gîndurile se fac mesteceni,
cuiburi de vrăbii și zori — în aerul
ca o înălțime de mireasmă, urcînd ;

Să fii viața, pe care numai tu, zilnic
o repeți în singurătatea oglinzii
ochiului celui dintîi sosit
întru întîmpinarea darurilor
luminii și șoaptelor ce nu se scriu ;

Să fii viața — singura locuitoare
a cîmpiei în care-ți înflorești —
ca-ntr-o mare — tălpile și mîinile,
tăcerea și freamătul chipului și
chiar ploaia — ca o binecuvîntare ;

Să fii viața, doar viața, nimic
altceva — mătasea ierbii crude —
ca o unduire, ca un joc, o
amînare a norilor, în adierea
vîntului, nicidecum semnul tristeții ;

Să fii viața, doar viața — steaua
necăzătoare a luminii mereu
altei clipe și murmurul pașilor
tăi plutitori destăinuindu-și
iubirea Marelui Drum.

Memento

Să-ți amintești, să-ți amintești de viață
Acum, cît luna stă să cadă-n tei
Și cît prin iarba verii, tineri, anii mei
Chiar jocul de-a viața îl învață.
Să-ți amintești, să-ți amintești de viață
Cît ziuă încă nu e și stelele-s întregi,
Cît încă de pe buze silabele-mi culegi
Și roua de pe lacrimi încă nu-mi îngheață.
Să-ți amintești, să-ți amintești de viață
Cît încă doar prin nuferi lumina e lumină,
Ai să m-auzi și-n vis, de somnul va să-ți vină,
Să-ți amintești, să-ți amintești de viață.

Cît roua e chiar rouă în preacurata lumină,
Ai să m-auzi și-n vis, de somnul va să-ți vină.

Țărmul de clorofilă

S-auzi sunetul umbrei
Prin iarbă-n tors de vînt
Și umed să iți pară,
Cum ploaia și nisipul ;
Și dezlegat de somn —
Cu mările-n cuvînt,
Doar cerul dinspre frunze
Întrebîndu-ți chipul.
Destinele-s meduze
Plutind în ochii zilei
Și poate că-n vitralii,
Ușor ne mint și curg.
Cît din părere-i înger
Pe țărmul clorofilei,
Și cîți din aștrii fluturi
Sînt fără de amurg ?

Acasă

Lui Ion Lăncrănjan

Sub ploi sau vînt ori geruri mari
Oriunde a-i fi adus te lasă
De-un sunet ancestral acasă
Precum țăranii legendari,

Cari se-ntorceau să-și ia pămînt
Și cai, și boi, și oi țurcane
Pe dealurile transilvane —
La casele de legămînt...

Iar cînd se retrăgeau în cînt,
În noaptea unui greu cuvînt
Sau în țărîna cea ușoară

Îi petreceau copiii lor
Cu toate satele sobor ; —
În urma lor stătea o țară.

Gheorghe Pituț

POST RESTANT

buletin meteorologic : este cald ; a fost cald, va fi cald ; după ce va fi cald, va fi și mai cald ; pînă la urmă va fi însă și rece ; între cald și rece nu va fi nimic, ori poate o vreme mediocră, nici caldă nici rece, numai căldie, cum e tocmai bună apa cu care, la bătrînețe, te speli de păcate. Dar acum ESTE CALD, și asta o scriem aici pentru cei care încă n-au aflat că sîntem încă în august și ne trimit texte friguroase, cu litere de zăpadă. În sfîrșit, este atît de cald, încît pînă și plicurile doldora de romane se dezlipesc, și numai ele, vederile de la munte și de la mare, chiar și cele de acasă, nu pățesc nimic. Primim de aceea mai multe vederi, decît scrisori, ceea ce ne face să ne credem într-o scurtă și nesperată vacanță în care vom încerca să recuperăm din corespondență, cu speranța că vom ajunge în curînd la poșta din... 1988. În sfîrșit, cum știm că nu pe toți îi interesează timpul probabil, să revenim la. Vom încerca să facem deci, în aceste scurte preambuluri, o tentativă de înțelegere tematică a textelor trimise, după trei ani de corespondență asiduă. La o primă impresie, cele mai multe texte intră în perimetrul literaturii sentimentale, corespondenții noștri fiind, în marea lor majoritate, dezamăgiți de prima, de a doua, de a treia... dragoste, logodnă sau căsătorie. Sînt atîtea „scheme", însă, încît ne apucă groaza cînd ne gîndim că nu vor fi epuizate niciodată, pentru că, nu-i așa? și viața e inepuizabilă ca autor de situații „lirice". Dar, să mai vedem. Oricum, nu luăm în seamă textele agramate, în care „situațiile de inimă" sînt mult mai „complexe".

DINU CRISTIAN, București — „Nehotărît pînă acum, am încercat și eu cîteva schițe. Evident, sînt în formare și parcă simt nevoia unei destăinuiri, unei conversații, unei diriguiri. Multe lucruri se petrec în afara noastră, altele în noi înșine, ce pot fi dăltuite în cuvinte și pentru comunicarea cu alții. Acalmia aparentă de pe fețele noastre, în scris descoperă noi valențe, cîteodată ciudate, cîteodată izbutite..." Deocamdată preferăm să conversăm și nu să diriguim. Cît despre „O baie în parc", e mai mult ciudată, decît izbutită. Vă așteptăm cu altceva mai puțin ciudat, dar mai izbutit, mai ales că impresia noastră este că ne cunoaștem mai demult.

IOAN CRISTINESCU, Vinerea, Alba. Din poezii, iată : „Am iubit cîndva o fată / Cu ochi albaștri, părul blond / Și n-am s-o uit niciodată. / Chiar de-mi vor zice vagabond". Ei ? În proză e și mai rău. Mutați-vă în Sîmbăta, poate aveți mai mult noroc și talent.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Izvorul Sucevei. Am găsit și celelalte proze. După debut, însă, pretențiile noastre cresc. Așa că mai așteptăm texte noi, un foc de lemne care să ne încălzească, nu unul de paie.

TRANDAFIR SÎMPETRU, Făurei. Ați discutat cu Adrian Păunescu, cu Lucian Avramescu, cu Dan Verona. Felicitări, dar nu-i vina lor. Și ce legătură au discuțiile dv. particulare cu proza pe care ne-o trimiteți ? „...Vîntul își făcea damblaua pînă pe coaja de gheață a ulițelor, parcă să se răzbune pe cineva. Sub întunecimea nopții acoperișurile caselor trozneau..." Discutați cu cine doriți și, mai ales, cu cine credeți că merită să discute cu dumneavoastră. Noi, sigur, nu merităm.

I.H. DORNEANU, Miercurea Ciuc. Renunțați la pseudonim, trimiteți-ne o fotografie și cîteva date personale, pentru că ne-a plăcut „Parul". Și, bineînțeles, așteptăm confirmarea cu alte proze.

LAURA MARA, Călărași. Întîmplarea face să vă răspundem după ce Gabriela Negreanu v-a publicat cu poezie la „Poșta redacției". Cum vrem pace cu rubrica soră, noi nu vom face același lucru cu proza dv., deși aceasta nu-i lipsită de calități. Mai ales că avem unele bănuieli în ceea ce privește numele (se pare ales) și experiența dumneavoastră care vă plasează dincolo de rubricile de întîmpinare din revistă. Dacă e așa, hai să jucăm cinstit și să dăm lucrurile pe față. Deci, prima întrebare : cine sînteți cu adevărat și ce scrieți mai mult și mai demult : proză sau poezie ?

K. LARA, Craiova. Scrieți din ce în ce mai bine... scrisori. Cu „celelalte" stați mai rău. De exemplu : „...Auzi, poetule, nu cred să mai fi întîlnit una ca mine. Ai un noroc extraordinar. — Ești o închipuită ! — O neînchipuită, vrei să spui". Și așa mai departe, într-un dialog în care țineți cu orice preț să fiți inteligentă, cultă, harnică, devreme acasă, minunată și, mai ales, de neînlocuit. Ceea ce nu e chiar atît de sigur, loc să fie.

Iulian Neacșu

P.S. Manuscrisele nu se înapoiază. Textele nedactilografiate nu se citesc, decît cu rare excepții.

Un prinț al povestirii

Fănuș Neagu a rămas cel mai frumos nebun al Bucureștiului. Matein prin imensa capacitate de a regreta săvîrșirea de pe acest pămînt a ultimilor mari crai de Curtea Veche, din generația căror a a făcut parte, el este în același timp unul dintre cei mai reprezentativi crai de Curte Nouă. În ciuda faptului că este un tradiționalist clasicizant și în pofida inapetenței pentru tot ce e căutare și experiment în materie de formă, el nu numai că nu refuză conținutul modernismului dar îl și înțelege ca pe ceva inexorabil, provocîndu-l și acceptîndu-l în chiar ideea evoluției sale. Nu mă refer la modernismul curent literar, cît la modernitate.

Pentru el evoluția formei este mai puțin importantă decît a conținutului. Cu toate că el a impus vorbei de pe stradă haina metaforei, ridicînd astfel limbajul străzii la condiția literară și, deci, este prin excelență un stilist, stilul său e un stil la obiect. Nu se joacă cu forma. El spune, cu înflorituri multe, superbe, dar spune ceva. Poate că tocmai esențialul. Despre tot, adică despre viață. E un exemplu de scriitor a cărui operă i se aseamănă cel mai tare cu viața. El scrie așa cum trăiește : debordant, generos și cinstit.

Descinzînd din împărăția literară a unui Panait Istrati, trăind într-o vecinătate pînă aproape de identificare cu Nichita și Velea, cu Grigore Hagiu și cu Guță Băieșu, el face parte dintre scriitorii care au exprimat cel mai pregnant epoca, depunînd despre ea o mărturie plină de pitoresc și de vivacitate, și nu doar în scris, ci pînă în cele mai mici gesturi de viață.

Despărțit, cu excepția ultimului, prin granița brutală a morții, de o mare carte cu prieteni sau de o carte — pură și simplă — cu prieteni mari, el riscă să devină un senior de latifundii spirituale, făcînd școală de proză românească.

O seară cu Fănuș Neagu înseamnă un curs de literatură și de caracter, de sinceritate. De aceea, prezența lui ne este necesară. Mă simt în preajma sa mai puternic, mai hotărît, mai bun și pus pe fapte mari. Că el se confundă cu existența noii serii de 30 de ani a „Luceafărului" nu poate să fie decît de o mare semnificație atît pentru el, cît și pentru revistă, în ultimă instanță pentru însăși literatura română contemporană. Vorba lui Marin Preda : dacă reușești să redai o fațetă a adevărului înseamnă că ai spus adevărul întreg.

Fănuș spune întreg adevărul, chiar dacă numai cu un singur cuvînt nu se poate face o revoluție. El este un prinț al povestirii, așa cum Velea a fost un prinț al schiței, sau Nichita și Grigore Hagiu doi prinți ai poeziei. Și, tot așa cum ei au fost niște oameni ieșiți din comun și de o valoare exemplară a căror existență a creat legi — omul Fănuș e un om exemplar. Opera sa este de o distinctă și mare singularitate, de o valoare excepțională. Seniorizîndu-se, Fănuș s-a și clasicizat.

L-am inițiat în cursul profesorului dr. Paul Miron de la catedra de romanistică a Universității din Freiburg, predat studenților din toată lumea cu o descriere a Bărăganului pe care am asemănat-o cu o divină descriere a norilor dintr-o carte netradusă în românește a lui Herman Hesse. Este o valoare intrată în universalitate și de aceea mă folosesc de prilejul trecerii celor treizeci de ani de la apariția primului număr al revistei „Luceafărul", în care el a publicat cel mai mult, pentru a-i remarca încă o dată prezența în paginile sale, din dorința profund organică de a-i sublinia reputația valorii binemeritată.

Matei Gavril

Valori restituite

Urmare din pag. I

blema paternității — o analiză statistică (metodă practicată astăzi, cu rezultate sigure, în textologie) a începuturilor și finalurilor de frază ar fi adus un parametru controlabil în plus — textele și, în special, **La gura sobei** merită în sine toată atenția.

În **Catastihul amorului** interesul a fost reținut nu atît de elementul artistic, cît de o „enclavă" teoretică de reală importanță pentru cine este preocupat și de poetica romanului românesc. În capitolul al doilea, **Arta de a începe un roman**, autorul — Radu Ionescu sau altcineva — „a codificat", cu expresia din Nicolae Manolescu, din **Arca lui Noe** (vol. I) cîteva din notele specifice scriiturii românești la acea dată. Nu numai ideea, dar și formularea, în care D. Bălăeț vede un început de poetică, este modernă și actuală. Citind operele romancierilor contemporani autorul a ajuns la ideea că „cineva poate desigur nota, clasa, înregistra toate procedurile cu care s-au servit scriitorii stilului. Aceste proceduri fiind notate, nu-mi mai rămîne decît a deduce din ele niște reguli formulate metodicește și însoțite de exemple spre a fi susținute".

Găsim în aceste propoziții teoretice, enunțată în nuce, una dintre axiomele formaliștilor ruși și ale structuraliștilor francezi, după care literatura este o dezvoltare sistematică a unor scheme și nuclee narative tip. Autorul nostru identifică douăsprezece specii de stil, exemplificînd șapte dintre ele.

Literar însă, textul în întregul său este un repertoar satiric de întîmplări și situații ridicole sau burlești, în care sînt puși, de obicei, bărbații îndrăgostiți. Între aceste „schițe și momente" avant la lettre, **Un martir al prozei**, **Întîlnirile**, **Săptămîna unei inime** și **Calendarul Alexandrinei**, depășesc, cu oarecare toleranță, condiția efemerului. Cea dintîi exploatează contrastul dintre ficțiune și real, eroul povestirii fiind un Don Quijote balcanic și amoros care ia literatura drept realitate, cu toate consecințele grotesc-dramatice decurgînd din comica suprapunere a planurilor. **Întîlnirile** sînt o odisee caragialiană a piedicilor insurmontabile pe care, încă de atunci, marele oraș le ridica în calea bucureșteanului grăbit, iar **Săptămîna unei inime** o schiță cehoviană — văduva indurerată cedînd treptat avansurilor făcute de un provincial — dar cu o turnură nu numai de situații, ci și de limbaj insolite. Nemulțumită de cadoul primit, „văduva", de fapt o farsoare, trimite lui Grigoraș o epistolă în stilul Mița Baston către Bibicul : „Afurisitul de provințial nu era decît un nerod. O să crezi tu, de-ți voi spune, că a avut îndrăzneala să-mi trimită un tartan prost mie care-l încredințasem că sunt văduva unui colonel italian mort pentru cauza sacră ! Dar îți voi povesti întîmplarea asta în curînd. Pune-ți pantalonii cei cenușii care-ți vin așa de bine. A ta pentru totdeauna, Sița". Ultimul text, **Calendarul Alexandrinei**, este o ironie ușor frivolă, spumoasă, franțuzească, puțin obișnuită la umoriștii epocii, orientați spre satiră și pamflet. **Catastihul amorului** cuprinde pagini ce ar putea figura, cu îndreptățire, în orice antologie a umorului românesc.

A doua proză a volumului, romanul **La gura sobei**, învederează, de asemenea, un caracter original atît din unghiul compoziției, cît și al tipologiei personajului. Față de romanele epocii, **La gura sobei** aduce o problematică și o speță de personaj diferite. George, eroul romanului, este un teoretician și un practician al amorului, pînă la acest punct are un ascendent în **Manoil**, dar un practician la modul ideal-estet, ceus Don Juan-ului de profesie, fie el de București, sau oricare altul. Nu vreau să intru în istoria personajului ca tip literar, deși paralelele și comparațiile sînt tentante, de la Tirso de Molina, Molière, Goldoni, Byron, la Josef Toman, G. B. Shaw și Radu Stanca, sigur fiind că George, filosof și poet de geniu, apare ca un Don Juan spiritualizat, gustînd după remarca prefațatorului „bucuriile gratuite ale spiritului", acea stare de subtilă lenevie artistică, numită de italieni „farniente". El stă cu prietenii sau singur, la „gura sobei", conversînd ironic și emițînd paradoxe despre eros, și delectîndu-se în intimitate, cu fericite reverii poetice. În fiecare femeie iubită, caută, platonician, ideea de dragoste și, în spirit romantic, prototipul visat. Din acest motiv, poate, **dezamăgirile și eșecurile sale**, pe care le depășește însă prin ironie sau sarcasm. Ultimul lui „amor" în sfîrșit împlinit, se derulează, după schema romantică în dublu plan : real și imaginar. Iubita poartă un nume simbolic, Mnemosina, mama celor două muze ale mitologiei grecești, și, deopotrivă, inspiratoare a poeziei. Finalul cărții este ambiguu tot după procedura romantică : Mnemosina este femeia reală, înnobilată de poet cu aura creației sau o fantasmă corporalizată de imaginația și, pentru a fi și „textualiști", de scriitura poetică ?

Compoziția romanului întreține polisemia printr-un „enjeu rhetorique", totodată savant și naiv. Savant prin colaborarea mai multor tehnici narative ; jurnalul unei femei despre George, elaborat pe baza unor scrisori ale sale, pagini din jurnalul protagonistului „copiate" de un prieten, epistole între personaje, intervenții și comentarii ale eroului și vocea auctorială a scriitorului. O structură complexă, modernă chiar, dar, spuneam, și naivă prin punerea în pagină și, cîteodată, motivația lor. Pe lîngă construcția sofisticată și repet, destul de modernă, romanul inaugurează un gen de personaj mai puțin obișnuit în literatura noastră, care a consacrat mai ales tipul de parvenit, Dinu Păturică. Cu toate că afirmația pare hazardată, în George își află precursorul personaje fascinate de absolut în dragoste, ca Pietro Grala sau Ștefan Gheorghidiu, iar prin latura visătoare și estetă eroii mateini. **La gura sobei** reprezintă una dintre cele mai viabile experiențe ale începuturilor romanului românesc.

REMEMORĂRI

Spicuiri din scrisori

1.

din scrisorile sosite pe adresa subsemnatului aleg cîteva mai... suculente.

„Mă numesc I.C. (adică am pseudonim) și locuiesc și-mi desfășor activitatea socială într-un sat de cîmpie. Am scris mereu în timpul liber fiindcă am oare școare vîrstă înaintată poezii cu titlul generic : Mandolinate, pe tăcute, puțin sorbite și în cîntec neauzite. Cicluri intimiste cu totul : Apoteoza dragostei. Filozofice : Mementomorii (!) fără durere. Satirice și humoristice : Proștii inteligente. Am scris în total și trei romane din care două sînt gata. Unul în șase volume cu 6 500 pg. în care e băgată toată viața mea, altul în două volume de 2 500 de pagini care nu e terminat că nu găsesc titlul și altul de 1 500 de pagini în plină desfășurare creatoare și idilică în doze mici. Am pus însă în toate probleme eticosociologice răscolitoare de suflete, frămîntătoare de idealuri diferite și filonul de aur al sentimentului etern frumos al iubirii cu visul el de fericire de dincolo de mormînt. Îți închipui ce zbucium, erorile lumii, enigmele destinului, femeia eterna poveste și multe altele. Alegorie și toate sînt frumoase în realitatea lor naturală. Stau în dilemă și nu sînt hotărît definitiv cui să trimit opera mea : ție sau lui Fănuș Neagu ?"

Îi răspund cu toată franchețea : nu mai stați în dilemă, trimiteți-le lui Fănuș Neagu că e mort după „probleme eticosociologice răscolitoare de suflete". Și apoi, cu mine sînteți prea... „pertu".

2.

„Sîntem tot noi, cei doi frați care am descoperit motorul universal mergînd prin compresare în decompresare. Nu consumă decît aer și merge zi și noapte fără să bizile și fără să producă smog și fum. Nimeni nu ne bagă în seamă și o să vă pară rău la toți într-o zi. Noi v-am avertizat și aceasta este a 40-a scrisoare și motorul merge încă și nu se va opri niciodată. Grăbiți-vă și veniți la vizionare putînd participa direct pe butonul pe care scrie oprire-pornire. E un perpetum mobil fără precedent motorul care nu stă și nu va sta niciodată deoarece merge cu aer pin compresare în decompresare..."

Scrisoarea e mai lungă, am primit încă vreo zece asemănătoare dar, din păcate, cei doi frați nu-și menționează adresa pentru a ne putea deplasa și apăsa cu mîna proprie pe butonul : pornire–oprire.

3.

„Mă numesc G. Oniga din Broșteni și am citit întîmplător ce scrieți Dv. despre tot felul de glezne și nu înțeleg cum de aveți tupeul să vă uitați la picioarele tovarășelor noastre de idealuri și muncă dacă nu sînt singure ci acompaniate de diferiți indivizi care pot fi și bărbații lor legitimi..."

Stimate G. Oniga, vă asigur cu toată sinceritatea că atunci cînd observ o tovarășă de muncă și idealuri, acompaniată de vreun individ, nu mă uit niciodată la glezne...

4.

„Locuiesc în capitală, prefer să semnez indescifrabil și să vă relatez un fapt care probabil vă va pune pe gînduri. Am o fetiță care e adolescentă și a dat anul acesta prima oară la facultate. Am însoțit-o pînă acolo și am așteptat nemișcată afară timp de trei ore stăpînită de emoții foarte puternice. După trei ore de așteptare iese fiica mea îmbujorată și veselă și o întreb cum a fost subiectul.

Lasă subiectul mamă, a zis dînsa, să vezi cum arăta **obiectul**. Era unul dintre supraveghetori atîta de frumos cum nici Florin Piersic nu-i și o jumătate de oră m-am tot uitat la el... Ei, ce spuneți de acest răspuns ?"

Păi, ce să zic ? Depinde ce-a făcut candidata în restul de două ore și jumătate rămase la dispoziție.

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

constantin manolescu

Fructe

Don Quijote se suie pe cal,
Privindu-l parcă vezi călărind un
Pom subțire.

Tu, ca și cum ai vinde trandafiri,
Tu, ca și cum ai vinde zaruri,
Dacă nu-l poți iubi
Femeie,
Sădește-l
(Fructele de donquijote
Sînt sălbatice,
Dulci :
Păzește-ți copiii,
Să nu muște din ele)

Mama

Pașii au rămas zidiți în cărări
Ca depărtarea zidită în valul cu-albastră
Lumină
Și somnul subțire sperie diminețile.

Mai e undeva un vîrf de argint,
Mai e undeva un rîs de copil
Niște ochi de copii se risipesc,
Mamele, știați că nu nasc stele ?
Femeia aleargă pe urmele lor
Cu brațe aspre, mari, bărbătești,
Cu brațe tari plesnind de mușchi,
Frumoasă
Cum Euridike.

Poem

La Alba Iulia, prin viscol și troieni
Au fost uciși trei munți din munții Apuseni
Și umblă vorbă mîndră în popor
Că munții, dacă sînt uciși, nu mor.
Arzînd sub rugi de ierburi și ferigă
Numele sfînt al Transilvaniei îl strigă :
Adună-mi tu în cuvînt visări minune
Să fie versul mir de brad și de genune,
Sfiind pe frunte-n fiecare an
Pe Horea împăratul,
Pe voevodul Cloșca
Și cneazul cnejilor – Crișan.

INTERPRETĂRI

Tîlcul unei povești

„DE-AȘ FI NOAPTE ! ÎN MARE SĂ BAT".

Copiii citesc basme, bătrînii în basme, ca haruspicii în păsări. Simpatia resimțită spontan, com-pătimirea cu personajele este o recunoaștere de sine a cetitoriului : întrebat ce crede despre Dănilă Prepeleac, un venerabil filosof a exclamat: „Acela sînt eu!" Cît privește pe Ivan Turbincă, am putea spune la rîndul nostru: „Eu sînt și acela!"

Colindul cu mintea cețoasă, pe mai multe cărări între Rai și Iad seamănă cu buimaca „condiție umană" de care se face caz în scrieri existențialiste. Iar aceste toposuri sînt, poate, exprimări metaforice ale polilor axiologici bine-rău: zisul Rai — imagine purificată, în același timp simbol și recompensă a binelui (pe de o parte valoare căutată, pe de alta conduită recompensată); zisul Iad — răul fără rest și, simultan, punițiа veșnică a nevrednicelor purtări. Raiul și iadul, metaforizînd capetele extreme ale aprecierilor morale, apar în poveste ca reperele imobile ale ființei turmentate ce sîntem și ce pendulînd (fără deplină putere de alegere) între nenumăratele posibilități din cuprinsul acestor două excese ale capacității de fantazare.

Dar dacă n-ar fi, nu s-ar povesti! Lumea e, desigur, policromă însă reperele-i sînt simple, bipolarizate cel mai adesea ; alb și negru, necesar-imposibil, bine-rău, rai și iad. Dacă, în minte, acești poli n-ar fi clarificați, purificați, simplificați n-am merge pe un drum bun sau rău, ci am rămîne pe drumuri. Or, asta ar fi, cît ține povestea, soarta lui Ivan oșteanul „liberat", dar atît de puțin liber. După slujba lungă la Împăratul (nu știm care, e totuna), colindă cu o pușcă și o turbincă blagoslovită, în căutarea, desigur, a binelui. Dar știe oare ce caută? În această atmosferă senină, hazlie, se insinuează treptat ceva neliniștitor.

Iată ce înseamnă să citești o poveste frumoasă de prea multe ori: pățania dascălului care explică o lecție pînă se pomenește că începe să o înțeleagă el însuși. Iar înțelegerea, cît va fi fiind ea, este întristătoare ca paradisul pierdut prin pomul cunoașterii, ca o copilărie tot mai îndepărtată. Atunci, deodată, se întîmplă neprevăzutul, „cealaltă față a lucrurilor" — alegoria, pe elinește: o situație purtătoare de confuzie. Înțelegi că nu mai înțelegi nimic. Ca în paradoxul „mincinosului" creat în vechime de Eubulide : „cînd spun : «eu mint», mint sau spun adevărul ?" Dacă mint, spun adevărul (căci mint) ; dacă spun adevărul, mint (căci am declarat deja că mint).

Prin urmare, dacă da-nu, și dacă nu-da. Tocmai ce pare a se petrece în povestea noastră. Ivan vrea să găsească în rai băutură, tabacioc, femei iar în iad, locul supliciilor, o grădină a desfătării. **Un rai infernalizat și un iad paradiziac**; o situație fără ieșire, un paradox sau, după vorba lui Zenon Eleatul, o aporie.

Prin aceste inversări și răsturnări, lumea și locuitorul ei Ivan (acest alter-ego) își pierd coordonatele, intră în ceață, în starea de aporie. Căci, deși raționalitatea nu e un criteriu sine qua non al existenței, ea nu poate fi totuși în întregime abrogată. Valorile bine-rău (simbolizate sau nu) geruiesc pe undeva, necesare ca legile minții. Distincțiile, spune Blaga, fac aerul mai clar, ca un îngheț. Înseamnă că mișcarea, călătoria au nevoie de puncte arhimedice ca să aibă sens: raiul-rai și iadul-iad.

„Totuși, durere, încă n-am terminat": o sfială ne cuprinde. Numai opera, curată, vie, înaltă contează în mijlocul esoterismului nostru epigonic. Dar, vorba ceea, dacă nu spui ce gîndești ajungi să nu mai gîndești ce spui. Cărțile sînt scrise întru citire și resemnificare. Ele nu se nasc doar spre delectarea noastră sentimentală, ci și pentru bucuria sau spaima gîndului; nici o hermeneutică nu este excesivă dacă reușește să ridice simbolul pînă la ecumenic. Și atunci se simte nevoia zicerii, sub pedeapsa ca mutenia noastră timorată să devină mormîntul propriilor gînduri. Opera, necercetată cu toți ochii, seamănă cu o religie fără adoratori. Cum bine întreabă Rilke: „Ce te-ai face Doamne, fără mine?" Ce s-ar face Adonai, zeul florilor, tatăl norilor, fără Iosif și frații săi, ce s-ar face Lysis fără o rostire filosofică românească și de ce nu, Ivan Turbincă fără noi. Cu toată umilința (mama învățăturii) fie spus. Marele nostru Povestariu, el însuși, se vede, față cu moșii și strămoșii care au izvodit basmele, doar un „biet" de povestariu. Atunci noi, bieți cetitori, cum să ieșim din propria stare de aporie decît călare, pe mori de vînt care macină cuvînt:

„Dar eu, cavaler gîndac, vierme cavaler?"

Liviu Mitrănescu

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

CHAPLIN

1930. **Vîrsta de aur** încă nu avusese premieră. Noailles-ii, care dădură dispoziție să se instaleze la reședința lor cea dintîi sală de «proiecție sonoră» din Paris, m-au autorizat să prezint filmul în absența lor. Suprarealiștii au venit cu toții și, înainte de proiecție, primul lucru pe care l-au făcut a fost să destupe toate sticlele din bar, apoi sfîrșiră prin a vărsa în chiuvetă tot ce rămăsese neconsumat. Mi se pare că cei mai turbulenți au fost Tririon și Tzara. La înapoierea lor, după o bună bucată de vreme, Noailles-ii m-au întrebat cu uimire, cum a decurs proiecția și au avut finețea de a evita orice aluzie la sticlele golite.

Mulțumită Noailles-ilor, pelicula a fost văzută și de delegatul general al lui «Metro-Goldwin-Mayer» în Europa căruia, la fel ca multor nordamericani, îi plăcea să frecventeze pe aristocrații europeni. M-a chemat în biroul său.

După ce îi trimisesem vorbă că mă uluiește invitația sa, pînă la urmă am acceptat întrevederea. El mi-a spus, mai mult sau mai puțin, cam aceasta :

— Am văzut **Vîrsta de aur**, și nu mi-a plăcut nimic din el. Nu l-am înțeles, însă m-a impresionat. Ceea ce vreau să-ți propun este următorul : dumneata trebuie să mergi la Hollywood pentru a învăța magnifica tehnică americană, prima din lume. Eu îți plătesc călătoria și dumneata rămîi acolo timp de șase luni, perioadă în care vei primi două sute cincizeci de dolari pe săptămînă (care pe vremea aceea era foarte bine), fără altă obligație din partea dumitale decît de a urmări cum se face un film. Apoi, vom vedea ce putem face împreună.

Eu, foarte uimit, i-am cerut patruzeci și opt de ore de gîndire. În seara aceea trebuia să ne întîlnim cu toții acasă la Breton. Eu aveam sarcina de a merge la Harcov, împreună cu Aragon și Georges Sadoul, pentru a lua parte la Congresul Intelectualilor Revoluționari. Am comunicat grupului propunerea delegatului lui «M.G.M.». Nici o obiecție din partea lor.

Am semnat un contract și, în decembrie 1930, m-am îmbarcat la Le Havre pe trasatlanticul nordamerican **Leviathan**, cel mai mare din lume în epoca aceea. Am făcut călătoria — o minunăție — în compania umoristului Tono și a soției sale, Leonor.

Tono se ducea la Hollywood să lucreze la versiunile spaniole ale filmelor nordamericane. În 1930 cinematograful devenea sonor, asfel că își pierdea, automat, caracterul său internațional. Într-un film mut, era suficient să schimbi cartoanele în funcție de țară. Însă acum trebuia să filmezi diferite versiuni ale aceleiași pelicule, cu același decor și aceeași iluminație, însă cu actori francezi sau spanioli. Aceasta făcea ca în fabulosul Hollywood să se producă o mare afluență de scriitori și actori, pentru a scrie și interpreta dialogurile în propria lor limbă.

Eu adoram America înainte de a o cunoaște. Îmi plăcea totul : obiceiurile, filmele, zgîrie-norii și chiar uniformele polițiștilor. Am petrecut cincizeci de zile la New York, la hotelul «Algonquin», complet dezorientat și acompaniat de un interpret argentinian, căci nu știam nici un cuvînt englezesc.

Apoi, mereu cu Tono și soția lui, am luat un tren pentru Los Angeles. O plăcere. Cred că Statele Unite este țara cea mai frumoasă din lume. Am ajuns la ora cinci după-amiaza, după patru zile de călătorie. La gară ne așteptau scriitori spanioli care și ei lucrau la Hollywood : Edgar Neville, Lopez Rubio și Ugarte.

Ne-am urcat în automobile și ne-am dus să luăm masa acasă la Neville. «Vei lua masa cu supraveghetorul tău», mi-a spus Ugarte. Într-adevăr, la ora șapte, a venit un domn cu părul sur, pe care mi l-au prezentat drept supraveghetorul meu, întovărășit de o femeie uimitoare. Luăm loc la o masă și eu am mîncat avocatiere, pentru prima oară în viața mea.

În timp ce Neville o făcea pe interpretul, eu îl priveam pe supraveghetorul meu și-mi spuneam : «Îl cunosc. Sînt sigur că l-am văzut undeva». Deodată, la sfîrșitul mesei, l-am recunoscut : Chaplin, iar femeia care îl însoțea era Georgia Hale, protagonista din **Himera de aur.**

Chaplin nu cunoștea nici un cuvînt spaniol, însă spunea că adoră Spania, însă o Spanie folclorică și superficială, de tropăitură și **ole.** Îl cunoștea bine pe Neville și de aceea se afla acolo.

A doua zi, m-am instalat cu Ugarte într-un apartament din Oakhurst Drive în Beverly Hills. Mama mea îmi dăduse bani. Mi-am cumpărat un automobil, o carabină și primul meu aparat «Leica». Am început să cîștig bani. Totul mergea bine. Los Angeles îmi plăcea mult, și nu numai din cauza Hollywood-ului.

După două sau trei zile de la sosirea mea, am fost prezentat unui producător-director cu numele de Lewine, care depindea de Thalberg, marele șef de la «M.G.M.», și unui oarecare Frank Davis, cu care mai tîrziu am devenit buni prieteni, însărcinat să aibă grijă de mine.

Acestuia i se păruse destul de «straniu» contractul meu, și-mi spuse :

— Cu ce vrei să începi ? Cu montajul, cu scenariul, filmatul, decorurile ?

— Cu filmatul.

— Foarte bine. În studiourile de la «Metro» există douăzeci și patru de platouri de filmare. Alege pe cel care îți place. Ți se va da un permis pentru ca să te poți mișca în voie și în toate părțile.

Am ales un platou în care se filma o peliculă cu Greta Garbo. Avînd permisul în buzunar, am pătruns în mod discret și avînd în vedere că eu știam ce înseamnă cinematograf, m-am ținut la o oarecare distanță. Machiorii se agitau extrem de preocupați în jurul stelei. Presupun că se pregătea un prim plan.

În ciuda discreției mele, ea m-a descoperit. Am văzut că face un semn unui domn cu o mustață foarte subțire spunîndu-i cîteva cuvinte. Cel cu mustața subțire se apropie de mine și mă întreabă :

— **What are you doing here ?**

Eu nu prea am înțeles, și cu atît mai puțin am reușit să-i răspund.

În consecință m-au gonit de acolo.

În ziua aceea mă hotărîsem să-mi văd liniștit de treburile mele la mine acasă și să nu mă mai apropii de studiouri decît în zilele de sîmbătă pentru a-mi încasa drepturile. Dealtfel ei mă și lăsară în pace timp de patru luni. Nimeni nu se interesa de activitatea mea.

Ca să fiu sincer, au existat și excepții. Odată, la versiunea spaniolă a unui film, am jucat un mic rol de barman, (mereu barurile). Altădată, am controlat niște decoruri ce meritau într-adevăr efortul.

Pe terenurile de lîngă studiouri, **back-lot**-ul exista o piscină imensă în care se vedea o jumătate de corabie, perfect reprodusă. Trebuia să se filmeze o scenă de furtună. Corabia, impulsionată de un mecanism puternic, se balansa ca și cum era mișcată de valuri. Împrejur existau ventilatoare gigantice și deasupra bazine de apă, gata pentru a putea fi revărsată peste corabie pe punctul de a naufragia, cu ajutorul unor tobogane. Ceea ce mă impresionase cel mai mult, și continuă și acum să mă impresioneze, era bogăția mijloacelor și miracolelor ce erau în stare să facă trucaje. Dădea impresia că totul este posibil și chiar crearea din nou a lumii.

Îmi plăcea să văd deasemenea anumite personaje mitologice, în special pe cei «răi» ca Wallace Beery, de exemplu. Îmi plăcea să mă prefac că-mi șterg pantofii, în studiouri, în care timp urmăream cu privirea fețe cunoscute. Într-o zi, Ambrosio se așază alături de mine. Ambrosio era acel comic cumplit, cu privire carboniferă și teribilă, care apărea în multe din filmele lui Chaplin. Altă dată, la teatru, m-am pomenit așezat lîngă Ben Turpin, tot atît de sașiu ca în filme.

Într-o zi, împins de curiozitate, am alergat la platoul principal de la «M.G.M.». Se anunța prin toate părțile că atotputernicul Louis B. Mayer dorea să se adreseze tuturor salariaților Companiei.

Erau vreo cîteva sute de persoane, așezați pe bănci, în fața unei tribune în care luase loc marele șef, împreună cu principalii săi directori. Acolo, se înțelege, se afla Thalberg. Nu lipseau secretarele, tehnicienii, actorii, muncitorii.

În ziua acea am avut un fel de revelație asupra Americii de Nord. Au vorbit diferiți directori care au fost aplaudați. În sfîrșit, luă cuvîntul marele șef și, în mijlocul unei liniști respectuoase și atente, ne-a spus :

— Dragi prieteni, după o îndelungată reflexie, cred că am reușit să condensez într-o formulă foarte simplă, și poate definitivă, secretul care, cu privire la noi toți, ne va asigura progresul constant și o prosperitate de durată pentru Compania noastră. Vă voi scrie această formulă.

În spatele lui se afla o mare tablă neagră de scris. Louis B. Mayer — sub privirea noastră plină de emoție, pe care vi-o închipuiți — s-a îndreptat spre ea, a luat creta și a scris foarte tacticos, în litere majuscule : COOPERAȚI.

Apoi s-a așezat pe scaunul lui în mijlocul unor aplauze răsunătoare.

Eu am rămas uluit.

În afară de aceste incursiuni instructive în lumea cinematografului, eu făceam lungi plimbări cu «Ford»-ul meu, singur, sau cu prietenul Ugarte, timp în care reușisem să ajung pînă în deșert. În fiecare zi întîlneam fețe noi (în epoca aceea am cunoscut-o pe Dolores del Rio, care era căsătorită cu un decorator, pe Jacques Feyder, regizor francez, pe care eu îl admiram, și chiar pe Bertolt Brecht, care petrecuse o bucată de timp în California), și neavînd o ocupație precisă rămîneam în casă. De la Paris mi se trimiseseră toate ziarele care descriau în amănunt scandalul cu **Vîrsta de aur**, în care mă insultau în mod înfricoșător. Totuși, un scandal fermecător.

În fiecare sîmbătă, Chaplin ne invita, micul nostru grup de spanioli, la restaurant. Eu mergeam des la el, casa lui era situată pe colinele orașului, să jucăm tenis, să înotăm și să facem băi de aburi. Odată chiar am dormit la el. (...) În casă la Chaplin l-am întîlnit de mai multe ori pe Eisenstein care pregătea o călătorie în Mexic pentru a filma **Să trăiască Mexicul.**

După ce fusesem cutremurat văzînd **Potemkin**-ul său, m-am simțit indignat văzînd în Franța, la Epinay, un film al lui Eisenstein denumit **Sonate de printemps**, în care se putea vedea un pian alb într-un cîmp cu spice de grîu legănate mlădios de vînt, apoi niște lebede care alunecau lin într-un bazin al studioului și alte asemenea prostii. Eu, furios, l-am căutat pe Eisenstein prin cafenelele din Montparnasse, pentru a-l pălmui, însă nu l-am întîlnit. Mai tîrziu îmi spusese că **Sonate de primtemps** era opera lui Alexandrov, operatorul său. Minciună. Eu l-am văzut pe Eisenstein filmînd scena lebedelor la Billancourt.

În românește de
Esdra Alhasid

m a p a m o n d

NEGRITUDINEA ŞI VALORILE UNIVERSALE

Poetul Léopold Sédar Senghor a devenit cunoscut cititorului român încă din anii '60, prin strădania primului său interpret la noi, Radu Cârneci. Cel mai reprezentativ omagiu i s-a adus însă de către același traducător (la Editura „Univers"), cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea marelui liric francofon : e vorba de monumentala ediție bilingvă **Jertfe negre**, cuprinzînd aproape totalitatea creației lui în versuri. Interesul publicului român față de poezia acestui tulburător „Orfeu negru" (cum s-a exprimat J.-P. Sartre, în 1948, prezentind o antologie a poeziei negre și malgașe), față de patria poetului, Senegalul, față de Africa neagră în general, a crescut continuu. „Încă din 1976, spune Radu Cârneci, în **Cuvintul inainte** la noul volum din scrierile lui Senghor *), am gîndit la transpunerea în românește a unei selecții din eseurile care întregesc atit de fericit complexa operă a lui Senghor". Proiectul avea să se înfăptuiască după 10 ani, prin contribuția primului și fidelului său traducător, împreună cu M. Tr. Biju. Semnatarii primei versiuni românești a unei antologii din publicistica marcantului om politic african — fost șef de stat și Vicepreședinte al Internaționalei Socialiste — au avut la dispoziție cele cinci volume, (**Liberté** 1—5), ale autorului, subintitulate atit de semnificativ, incit definesc programul umanist, cultural, într-o măsură chiar politic, al întregii lui activități ; iată aceste subtitluri : **Negritudine și umanism, Națiunea și calea africană spre socialism, Negritudinea și Civilizația Universalului, Socialismul african și democratic, Negritudinea și Dialogul Culturilor.** Pentru selecție traducătorii s-au oprit la primul și al treilea volum, cărora le-au adăugat partea ultimă a volumului **Elégies majeures**, intitulată **Dialog asupra poeziei francofone** (incluzînd contribuții semnate de Alain Bosquet, Jean-Claude Renard, Pierre Emmanuel și Senghor însuși).

Să ne oprim succint asupra conceptelor de Negritudine și Civilizație a Universalului, care au fost strins recepționate de autor și preluate în titlul antologiei de către traducători. „Cînd la începutul deceniului patru, lansasem — Aime Césaire, Leon Damas și cu mine — Mișcarea Negritudinii (scrie Senghor în **Cuvint inainte către cititorul român**), noi o definisem ca «ansamblul valorilor lumii negre»". Ulterior se vor face precizări, conform cărora e vorba de valori culturale, considerate după cum se exprimă în viața, instituțiile și operele negrilor. În ce privește sintagma **Civilizație a Universalului**, preluată de la Teillhard de Chardin, ea ar defini un „metisaj cultural", început pe țărmurile Mediteranei și extins treptat asupra întregii Europe spirituale, apoi asupra Americii, Asiei, Vestului Africii. „Deci — conchide autorul în **Introducere la Liberté 3** — de la sfîrșitul secolului XIX și revoluția... ce l-a marcat, Europa, mai precis Euramerica, a început să asimileze civilizațiile zise «exotice». Și acestea să asimileze, în mod invers, civilizația euramericană. Și, pentru a rămîne la arte în general, se știe că fără virtuțile Negritudinii, nici sculptura, nici pictura, nici tapiseria, și adaog, nici muzica, nici dansul nu ar fi ceea ce sînt azi : expresii ale unei Civilizații a Universalului". Concluzia cărții ar fi că civilizația neagră este un aspect al civilizației universale pe care trebuie să o clădească toate popoarele împreună, căci altfel nu vor supraviețui. Ceea ce caracterizează în ansamblu poziția lui Senghor este convergența opțiunilor politico-ideologice și a realităților spirituale pe care le trăiește ; totul se subordonează însă creației culturale, ca „activitate generică" umană, ea urmînd să „nutrească" oamenii mai presus de hrănirea lor fiziologică. Vorbind, într-un articol din 1974, de alegerea socialismului ca drum al dezvoltării multor țări africane, autorul răspunde celor care ar fi putut constata că se adoptă o teorie extraafricană : „sub forma sa de organizare colectivă a producției și justiției sociale", această doctrină nu este străină Africii negre ; în plus, Senghor declară că negrii refuză „să se închidă într-un ghetou" ; dar, ceea ce înscrie calea africană spre socialism printre strategiile larg acceptate în lumea contemporană este înțelegerea clară a faptului că socialismul trebuie adaptat „la particularitățile concrete și actuale ale țărilor noastre..." Un loc important în antologie îl ocupă opiniile autorului cu privire la francofonie, care, neconcepută ca o ideologie, este definită și valorificată în calitate de ideal „ce insuflețește popoarele în drumul lor spre o solidaritate a spiritului", de „pol strălucitor al Civilizației Universalului". Această poziție reflectă internaționalismul său de esență : el izvorăște din conștiința necesității unei definiri a propriei identități etno-culturale, față de o mare tradiție, de un patrimoniu valoric îndelungat și multiplu nutrit la certitudinile umanismului universal. Mai mult, prin raționalismul, transparența și abstractismul ei latin-mediteranean, francofonia i se pare complementară cu spiritul culturii negro-africane, impregnată de intuiție, mister, concretețe. Se obține astfel timbrul specific unui mare poet, pe care P.-C. Renard îl apreciază pentru că a știut să creeze un limbaj pătruns de mai multe culturi, adică în stare să fie originar și original, deci sintetizînd curentele care îl alimentează. De altfel, Senghor însuși consideră francofonia și negritudinea drept laturi-pereche ale unei noi Renașteri care s-ar face simțită împrejurul Mediteranei, ca un germene al Civilizației Universalului. Poezia neagră, în majoritate, ca o artă majoră a cuvintului, întemeiată pe contopirea organică a ideilor și sentimentelor, însumează cuvintul, cîntecul, muzica într-un fel de sincretism aflat sub semnul ritmului, al încantației. Se obține o vibrație ruptă parcă din „forțele cosmosului", atribuind poemului forța magică de a face „transparent orice este ritmat".

Radu Cârneci și M. Tr. Biju au dispus materialul antologat în jurul a două teme fundamentale, anticipate încă din titlul volumului : „Negritudinea" și „Civilizația Universalului", care, după afirmația întemeiată a traducătorilor, „constituie (în activitatea lui L. S. Senghor, n.n.) coordonatele majore ale sistemului său de gîndire umanist-filosofic". Un al treilea capitol include „Dialogul asupra poeziei francofone", iar al patrulea, intitulat „Note și indici" — un bogat și extrem de util material documentar asupra istoriei civilizației africane, ca și a interconditionărilor culturale și sociale, proprii activității creatoare a poetului și gînditorului senegalez. Centrul de greutate pare a se afla în capitolul II, care oglindește larga prezență internațională a poetului și eseistului, în calitate și de președinte al **Asociației Asturias**, reunind scriitori din țările latino-americane, din Caraibe, precum și africani, „asociație — după mărturisirea președintelui ei — ce reprezintă aproape un miliard de oameni, din care 600 de milioane vorbesc ori au vocația vorbirii unor limbi neo-latine".

Calitatea selecției și a traducerii — fie că e vorba de publicistică sau de poezie — care-și face masiv simțită prezența — mi se pare demnă de remarcat, iar volumul în ansamblu — un eveniment deosebit în viața noastră culturală. El ne înlesnește împlinirea imaginii unei personalități de frunte a lumii a treia, a culturii contemporane în general, și prin aceasta reprezintă o contribuție valoroasă la mai buna cunoaștere a popoarelor român și senegalez, a preocupărilor, de cuget și suflet, specifice unor lumi atit de diferite, dar atit de solidare întru valorile umanismului contemporan.

Vlad Sorianu

*) **L.S. Senghor : „De la negritudine la civilizația universalului" (selecție și traducere de Radu Cârneci și Mircea Traian Biju), Editura „Univers".**

Mască policromă a fecundității
Republica Sierra Leone

LIRICĂ INDIANĂ

RABINDRANATH TAGORE

Panerul cu fructe

LXIV

Soarele stins s-a culcat după malul
de-Apus al pîrîului, într-un desiș de păduri
După ce-au dus către grajduri cirezile,
tinerii discipoli s-au adunat lîngă foc
să asculte ce spune maestrul Gautama,
Cînd se opri lîngă ei un străin
tinerei oferindu-i Maestrului fructe și flori
El se-nclină, pînă ce-atinse cu fruntea
vîrful picioarelor sale și-i agrăi cu o voce
melodioasă precum ciripitul de pasăre ;
„Iată, stăpine, sosii să mă
călăuzești pe cărarea ce duce spre Adevărul
Suprem. Numele meu este Satyakama.

„Ci fericirea să mingîie fruntea ta tînără",
zise Maestrul.
„Dar din ce castă faci parte, copile ?
Căci numai Brahminii au dreptul să tindă
Spre Adevărul Suprem".
Adolescentul răspunse : „Maestre,
nu știu din ce castă fac parte. Dar mă
voi duce s-o întreb pe maica mea bună.
Ea știe !"
Satyakama plecă. Trecu peste micul pîrîu
și ajunse la maică-sa care îl aștepta în
nisipul uscat de la marginea satului.
Lampa ardea foarte-încet în odaia îngustă
iar mama stătea așteptînd, pe nisip,
lîngă poarta bătrînă. Ea îl strînse la
piept sărutîndu-l pe plete și
apoi întrebîndu-l despre ce i-a răspuns
înțeleptul Maestru.
„M-a întrebat din ce castă fac parte
și care e numele tatălui meu" — zise fiul.
Apoi Seniorul Gautama mi-a zis că
numai Brahminii au dreptul să tindă
spre Adevărul Suprem".
Iar mama mereu sărutîndu-i pleoapele, îi
spuse încet, mai mult murmurînd :
„În tinerețele mele am fost părăsită,
săracă și singură. Iar tu ai venit pe pămînt,
în brațele mele, a mamei sărmane Jabala, ea,
care nu a avut nici un soț, niciodată".
Primele raze de soare ardeau sus
pe piscuri de crengi, în pădure. Discipolii toți,
cu părul încă jilav de băile lor
matinale se adunau sub copacul semeț
împrejurul Maestrului
Sosi deci și Satyakama.
Se înclină iar adînc, pînă la vîrful
piciorului celui ce-l aștepta
liniștit.
„Spune-mi, îi spuse maestrul, — din
ce castă faci parte ?"
„Stăpine, răspunse adolescentul timid,
nu pot ști din ce castă fac parte. Căci
întrebînd-o pe maică-mea, ea mi-a
răspuns că demult, în tinerețile ei, a
slujit la mai mulți bogătași — și că
eu am venit pe pămînt, în brațele
ei, maica Jabala, care nu a avut
nici un soț niciodată".

Un murmur s-a ridicat dintr-odată din
ceata de ucenici și discipoli, ca un sunet
de roi de albine cînd, furioase, atacă
Căci toți discipolii duri protestau la
obrăznicia cu care un paria intră în lumea
lor bună.

Dar Gautama, maestrul, se ridică de pe
scaun cu brațele-ntinse spre adolescent
Stringîndu-l la piept, el îi spuse : „O, tu
ești mai bun ca Brahminii, copile, căci
tu moștenești o virtute mai înaltă ca
toate virtuțile : «Adevărul»".

Panerul cu fructe

Repede, clar, rîul Jumma curgea în valea
cuprinsă-ntre maluri de plumb.
Coline umbroase și împădurite cîntau
cu torenții veniți împrejur, clare cîntece.
Govinda, profetul, stătea așezat pe o stîncă
citind dintr-o carte cu învățături
cînd Ragunath, bunu-i discipol, mîndru
de bogățiile lui, prosternîndu-se lung,
i-a fost zis : „Stăpine, ți-aduc umilele-mi
daruri, nedemnul, ce sînt, de a fi prețuit".
Și el așeză în fața maestrului său o pereche
de scumpe brățări aurite, lucrate frumos
și-ncrustate cu pietre de preț.
Stăpînul luă o brățară și o învîrti pe un deget ;
diamantele ei scăpărară în aer lumînă.
Apoi o scăpă dinadins făcînd-o să lunece-n
jos, pe țărm, pînă în apa adîncă.
„Vai !" — exclamă Ragunath și sări în apă
să afle brățara.
Stăpînul tăcut începu din nou să citească
din cartea cu învățăminte. Iar apa din rîu
curgea liniștită peste brățara de aur.
Era spre amurg cînd Ragunath se re-ntoarse
lîngă stăpîn, ostenit și ud leoarcă.
El zise : „Stăpine, eu cred c-aș putea găsi
brățara de aur dacă tu mi-ai putea arăta
în ce loc ai zvîrlit-o".
Atunci stăpînul luînd cea de-a doua brățară
și învîrtind-o pe deget a aruncat-o în rîu,
cu dispreț, zicîndu-i : „Uite, acolo
am aruncat-o !"

În românește de
Al. Andrițoiu

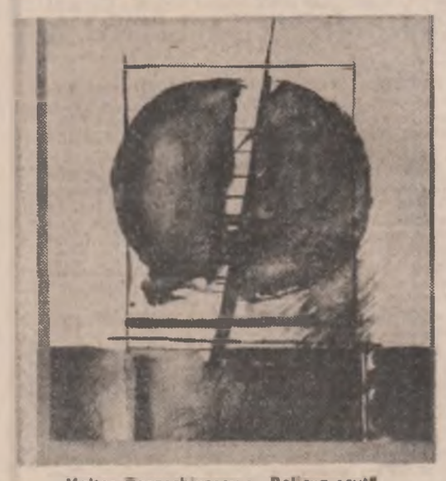

Valter Paraschivescu : „Relieve-scut"

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTELE „SUNDAY EXPRESS" ȘI „OBSERVER MAGAZINE"** publică aproape în același timp două interesante articole consacrate carierei cunoscutei artiste de film Faye Dunaway. Materialele au apărut cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de la primul rol al actriței, cel din filmul „Bonnie și Clyde", dar au marcat și premiera ultimului ei film, „Barfly". În „Barfly" Faye Dunaway, acum în vîrsta de 46 de ani, interpretează rolul lui Wanda Wilkox, o alcoolică în vîrstă. Filmul a fost realizat pe baza unui scenariu scris de Charles Bukowski, cunoscut poet și romancier din Los Angeles.

Mulți, inclusiv critici de film, au considerat că rolul Wandei Wilkox este peste puterile actriței, dar aceasta a reușit un excepțional tur de forță, realizînd un rol în care poza și retorica nu-și afla locul. Cu acest rol, Faye Dunaway demonstrează că a renunțat la interpretările teatraliste de pînă acum. După cum spunea ea însăși, rolul din „Barfly" i-a oferit „șansa de a da viață unei femei simple, vulnerabile. Sînt convinsă că m-am schimbat mult, nu mai gonesc ca mai înainte, nu mai sînt atît de nebună, sînt mult mai calmă. Am înțeles că în viață există lucruri mult mai importante decît cariera".

Faye Dunaway a debutat pe scenă în anul 1966, primul ei rol în film fiind cel din „Bonnie și Clyde", în 1967. Au urmat filmele „Cazul Thomas Crown" (1968), „Cartierul chinezesc" (1979), „Rețeaua de televiziune" (1980), „Cea mai scumpă mămică" (1981) în care a dat viață cunoscutei actrițe hollywoodiene Joan Crawford. Iar acum „Barfly", un film în care Faye Dunaway egalează, după părerea criticilor de film, cele mai bune creații ale sale, cele din „Bonnie și Clyde" și „Cartierul chinezesc".

● **„PICTORUL VIEȚII PARIZIENE"** este titlul unui interesant articol publicat în revista milaneză „Epoca". Pictorul în caz este Edgar Degas, iar evenimentul care a prilejuit apariția articolelor l-a constituit vernisajul unei mari expoziții organizate la Grand Palais, cuprinzînd picturi, pasteluri, grafică monotipă, sculpturi și fotografii, toate aflate în posesia unor galerii de stat sau particulare din diferite țări din Europa și de aiurea.

Între lucrările expuse figurează și unele pe care Franța le vede pentru întîia oară. Este vorba despre lucrări din tinerețea lui Degas, în care sub aspectul tehnicii și al temelor abordate este vizibilă influența academismului, cu reprezentările sale inspirate din mitologia antichității. Dintre aceste lucrări amintim : „Fete Spartane chemînd băieții la luptă", proprietate a Galeriei Naționale din Londra și „Semiramis construiește un oraș", proprietate a Institutului Smith din S.U.A.

Expoziția, organizată după proiectul cunoscutului arhitect și scenograf Richardo Petuzzi, îl prezintă pe Degas ca pe un om cu o imensă bogăție interioară, multilateral, obsedat de căutări.

Este cazul să amintim în acest context și faptul că celebrele lui „spălătorese" au fost cumpărate de curînd cu suma de 80 milioane de franci, sumă care reprezintă recordul în materie pentru o operă impresionistă. Suma l-ar speria desigur pe Degas care, răspunzînd la o întrebare referitoare la cîștigul pe care i-l aduce un tablou, a spus : „Eu sînt ca un cal de curse care cîștigă Marele Premiu. Îmi este destul dacă mi se dă ovazul care mi se cuvine".

● **UN INTERESANT PUNCT DE VEDERE** despre procesul de creație literară ne împărtășește scriitorul francez Michel Tournier : „După cum am mai spus-o de multe ori, de profesie sînt filozof. Iar mitul este cea mai bună trecere de la filozofie la literatură. În afară de aceasta, în cazul meu este vorba despre o colaborare cu cititorul. Acesta trebuie să devină complicele scriitorului, dar lucrul acesta nu se poate întîmpla dacă îi ofer un material pe care el nu-l cunoaște. Pentru ca această colaborare să fie posibilă, trebuie să avem o bază comună, eu și cititorul. Cum este de pildă Robinson Crusoe. Dacă o să vă povestesc despre Robinson, o să-mi răspundeți că știți întîmplarea. Dacă o să vă spun că am să vă povestesc despre doi gemeni, o să-mi răspundeți că ați cunoscut și dv. un astfel de caz. Același lucru o să se întîmple și dacă am să vă povestesc despre cel de al doilea război mondial. Din aceasta se vede că în fiecare caz am cu cititorul o bază comună, și tocmai acesta este principiul meu de creație. Spun de multe ori că îi ofer cititorului numai jumătate de carte, iar cea de a doua trebuie să o scrie singur în cap...

Consider că o carte genială este cea pe baza căreia poate fi scrisă o altă carte genială. Ca «Robinson Crusoe» care prin ea însăși nu este o operă dosebită, dar a cărei lectură naște în capul meu o carte genială. Acesta este genul de literatură care mă interesează : cărțile care sînt scrise excelent și în care nu se spune totul..."

COORDONATE CULTURALE FRANCEZE

Un joc de cuvinte, totdeauna agreat în tradiția gîndirii și ale culturii franceze, pune în relief valoarea unei însușiri umane cu deosebire apreciată de iubitorii de literatură. „Plăcerea inteligenței și inteligența plăcerilor" ține de natura superioară a omului pentru care cultura e un factor esențial de progres, stimulînd continuu înnoirea vieții și înaintarea ambițiilor. Căci azi, peste tot, mai ales în țări cu veche tradiție culturală, ambiția creației este de tot evidentă și emulația inteligențelor produce efecte spectaculare, mai ales în domeniul automatizării, electronicii, comunicațiilor, transporturilor, încît oamenii se simt tot mai aproape unii de alții, distanțele se estompează, ideile bune se generalizează, progresul tuturor netezește calea frăției și colaborării. — izolarea fiind de neconceput în această lume a tuturor posibilităților de îmbogățire a minții, de potențare a omenirii ; căci, așa cum spunea Eminescu în comentariile sale jurnalistice, cel ce are ce îi trebuie este totdeauna mai generos și mai nobil decît cel lipsit.

Îmi întăresc tot mai mult convingerea că vechea, tradiționala dihotomie : cultură-civilizație, în sensul că prin **cultură** trebuie să înțelegem domeniul creației spirituale, umaniste, iar prin **civilizație** ansamblul creației materiale, concrete, — nu-și mai are rostul, pentru că toate formele progresului de azi sînt nu numai emanații ale creației minților, ci ele includ și valori de sensibilitate, de atașament afectiv, profund uman, față de viața și aspirația omului spre continua sa perfecționare interioară, odată cu ameliorarea condițiilor de viață, dorită de toată lumea. Legea progresului de azi impune competițiilor din toate domeniile norma de aur a succesului : **mai repede, mai bine, mai mult**, exigențe aplicate în sfera creației materiale, mai puțin în cea spirituală, a operelor artistice, a creativității literare, de pildă, în care putem vedea expresia cea mai grăitoare a nivelului de cultură a unui popor. Un aforism subtil ne spune că „timpul nu respectă ce se face fără colaborarea lui" ; toate marile creații au avut o gestație îndelungată, de aceea ele durează la infinit, pe cînd destinul tehnicii, deci al realizărilor ce țin de confortul material, este de a se înnoi, anulînd adesea cele făcute anterior. Competiția valorilor spirituale ține de perspectiva eternității, cea a bunurilor materiale de progresul constant al mediului, în aspirația depășirilor constante, înlăturînd balastul trecutului mai puțin civilizat. Faimosul tren de mare viteză (TGV), pus în circulație între Paris și Lyon în 1980, a eliminat orice concurență și se pregătește extinderea lui, peste puțin timp, și spre Bordeaux, spre Atlantic, zburînd ca avioanele de altădată, cu 250 km., și mai mult, pe oră, fără a mai vorbi de aviația, rachetele, sateliții de azi, și de mîine. Dar **Biblioteca ideală**, o carte a cărților (consacrate în timp), întocmită recent de Bernard Pivot, reputatul redactor al emisiunii literare **Apostrophes** de la televiziune, redactor și al celei mai instructive reviste literare **Lire**, o enciclopedie a cărții franceze de azi, această **Bibliotecă** pune în relief, într-o selecție personală, dar de autoritate, cîteva sute de cărți, cele mai valoroase, la îndemîna cititorilor pentru lecturi reconfortante, pentru regenerarea conceptelor și a sensibilității, a gusturilor estetice, a lumii spirituale de care fiece om are nevoie, în orice domeniu ar lucra. Lectura literară și informația la zi, cu noutățile tehnice, artistice, social-politice, sînt componente ale cotidianului multor **iubitori de cultură**, titlu care se bucură de mare prestigiu în toate mediile sociale franceze. Se poate spune că în dezbaterile politice din primăvara trecută, cu prilejul alegerilor, toate partidele și-au înscris la loc de frunte, în programele lor, sprijinirea dezvoltării învățămîntului și culturii pentru toți, existînd azi o **sensibilitate vie pentru manifestările și instituțiile culturale, menite să faciliteze accesul la știință și cultură**. Am văzut cît de solicitate sînt bibliotecile populare din Centrul Pompidou (Paris), din Lyon ori Bordeaux, cu o veche tradiție a cărților și revistelor la îndemîna tuturor, fără nici o formalitate, fără restricții, cu autoservire, deci lecturi în voie, cu oameni de specialitate, bucuroși să-ți poată fi de folos cu vreo informație. Cine n-ar vrea să aibă, tîrînd pasul cu progresele culturii, o bibliotecă ideală, cînd centrele de cultură și marile librării îți oferă un colț al noutăților, al cărților apărute săptămînal într-o succesiune de titluri și autori, tulburătoare ? La fel sînt informațiile și numeroasele concursuri de cultură generală, organizate zilnic la t.v. (șase canale, dintre care două permanente), — televiziunea fiind o mare instituție de cultură, — o anchetă recentă stabilind că după școală, ea este a doua sursă de instruire, nu numai de informare cotidiană, la îndemîna tuturor, atentă la dialogul liber cu telespectatorii, dar și cu statistici zilnice ale procentajelor de audiență pentru emisiunile organizate, ca și pentru buletinele de informație și pentru dezbaterile prezentate totdeauna direct, pe viu.

★

Franța se pregătește pentru bicentenarul Revoluției din 1789 care a pus drept deviză a progresului social-politic : libertate, egalitate și fraternitate, — deviză existentă și azi pe marile edificii publice ale țării. Am putut vedea, în lunile din urmă, 4—5 cărți consacrate momentului și un mare Dicționar Napoleon (care ar fi făcut plăcere regretatului Gh. Eminescu, autorul unei excelente monografii asupra vestitului împărat francez), odată cu retrospectiva instructivă asupra istoriei franceze de două secole încoace, cînd prestigiul cultural al țării și victoriile spiritului ei european au fost un impuls pentru întreaga lume către noi aspirații și noi realizări. Mi se pare semnificativ faptul că în timp ce tradiția culturală atît de puternică păstrează în permanență actualitate operele durabile, clasice, ale scriitorilor și artiștilor reprezentativi (trecutul glorios fiind un prezent permanent efervescent în cîmpul creației), geniul inovator în tehnica de vîrf se afirmă cu putere pentru a înnoi și perfecționa civilizația de azi, fiind apoi depășit prin alte sinteze dintre cultură și civilizație, căreia îi imprimă constant o vie și dinamică substanță umanistă, în nota marilor valori ale spiritualității franceze, de recunoscut prestigiu în lume. Dacă putem vorbi de **eternitatea** artei și de **fragilitatea** tehnicii în continuă evoluție, o fază nouă eliminînd-o pe cea anterioară prin cuceririle științei moderne, atunci dinamica valorilor și competiția dintre calitate și cantitate pot opera pe o vastă arie a creativității care se bucură de prețuirea tuturor factorilor, de popularizarea tuturor mijloacelor de informare și analiză, cu exigența superioară a celor mai competente autorități în materie. Creațiile mari ale talentelor de odinioară capătă astăzi o înfățișare nouă, în ediții superbe, îmbogățind actualitatea culturală — **La Quinzaine litteraire** oferă un conspect bogat al acestei acțiuni de actualizare a operelor durabile — Molière, Voltaire, Balzac, Hugo, Baudelaire se bucură de ediții splendide, iar colecția **La Pléiade** e o capodoperă de tehnică editorială și tipografică. În timp ce la Grand Palais puteam vedea retrospectiva Degas, teatrele reluau piese ale lui Maeterlinck, dar și Ionescu, Claudel și ultima piesă a lui Anouilh : **Thomas More**, o pledoarie pentru demnitatea spiritului, pentru conștiința inflexibilă a unui gînditor exemplar. Prețuirea tezaurului de cultură, a patrimoniului istoric, se manifestă astfel prin anumite preferințe semnificative.

Gh. Bulgăr

● **KATHERINE HEPBURN**, steaua de primă mărime a cinematografiei mondiale, o adevărată legendă vie, de patru ori laureată a Premiului Oscar, a împlinit la 8 noiembrie 1987 respectabila vîrstă de 78 de ani. Cu această ocazie, ea a oferit milioanelor de admiratori ai creațiilor sale o carte pe care a intitulat-o „Cum s-a turnat «Regina africanei» sau cum m-am dus în Africa cu Bogart, Bacall și Hudson și cum era cît pe-aci să innebunesc".

Nu este o carte de memorii, nici una cu caracter autobiografic. După cum o trădează și titlul, este vorba despre amintirile marii artiste din timpul filmărilor la „Regina africanei" în Uganda și pe teritoriul actualului stat Zair. În acest film, Katherine Hepburn a interpretat principalul rol feminin. Dar, în același timp, cartea deschide o fereastră și spre viața intimă a actriței. O face discret și numai atunci cînd simte nevoia să spună ceea ce totul deosebit. Cum este cazul lui Spencer Tracy, marea ei dragoste de o viață.

Dragostea lor a durat 25 de ani, din 1942 pînă în 1967, anul morții marelui actor. „Care este miracolul dragostei dv. ?" a fost întrebată artista. „Știți bine că Spencer mă fascina pur și simplu, dar nu am nici cea mai vagă idee ce a găsit el la mine. Nu am apărut niciodată în public cu Spencer. Niciodată, dar niciodată. Doamna Tracy trăia în California, era soția lui Tracy și nu am considera niciodată că a fi văzuți în public împreună ar fi fost lucrul cel mai bun pe care l-am fi putut face".

De la moartea lui Tracy, Katherine Hepburn trăiește într-o izolare absolută. „Trăiesc în libertate, ca un bărbat, am casa mea în care trăiesc singură. Totdeauna am trăit așa, n-am dus niciodată o viață de femeie. Sînt obișnuită cu toate muncile grele din casă și din gospodărie. Astăzi bărbații nu se mai îngrijesc de astfel de lucruri, ei nu mai știu să aibă grijă nici măcar de o femeie..."

● **DUPĂ TREI SFERTURI DE VEAC** prima versiune a baletului „Sărbătoarea primăverii" a revenit pe scenă. Opera lui Igor Stravinski, în coregrafia originară a lui Nijinskg, a fost montată în toamna anului trecut, cu un succes enorm, la New York și Los Angeles, iar la începutul anului în curs a fost inclus în programul Festivalului „Tanz 88" la Viena. În această vară, „Sărbătoarea primăverii" va fi prezentat în cadrul Festivalului de la Spoleto.

Premiera „Sărbătorii primăverii" a avut loc la Paris în anul 1913, spectacolul fiind susținut de ansamblul rus de balet de sub conducerea lui Dagilev. Aplauzele, fluierăturile, strigătele au însoțit reprezentația chiar de la primele scene. Dagilev s-a văzut nevoit să aprindă luminile și să cheme poliția, dar spectacolul a continuat. Numărul entuziaștilor nu era prea mare, era însă de calitate. Între cei prezenți se aflau Jean Cocteau și Claude Debussy.

„Teatrul arăta ca după un cutremur, iar baletul a fost fantastic de frumos", avea să-și amintească pictorița Valentine Hugo. Ea a fost atît de puternic impresionată de spectacol, încît a executat 70 de schițe inspirate din baletul lui Stravinski. Compozitorul își amintea că „Dagilev și Nijinski erau epuizați, supărați... dar fericiți", iar impresarul se exprima laconic : „Totul a fost așa cum am dorit să fie."

În „Sărbătoarea primăverii", versiunea din 1913, totul era barbar, rupind orice dogmă a dansului, orice tradiție. Datorită celor doi mari oameni de balet — Dagilev și Nijinski — partitura lui Stravinski a devenit un balet celebru. Din păcate, documentația coregrafiei originale a lui Nijinski s-a pierdut. Ea a fost regăsită recent de Milicent Hodson, un entuziast critic de dans, care a descoperit însemnările Mariei Lambert, asistenta lui Nijinski. Din colaborarea acestela cu istoricul englez Kenneth Archer, care a scris o carte despre Nicholas Roerich, scenograful baletului din 1913, a renăscut baletul original al baletului lui Stravinski.

SPORT — Rugby-ul există

Rugby-ul românesc există. Nu se mai aud scorurile victoriilor internaționale, dar acest lucru nu înseamnă că în România a încetat să se mai joace rugby. Se joacă în continuare și a început să fie jucat cu adevărat : de plăcere. Cine a urmărit scorurile jocurilor din campionat știe că acum jocurile sînt mai echilibrate și că nimeni nu mai e sigur de victorie. Campionatul a fost cîștigat de o veche fruntașă : Steaua, concurată de Dinamo, altă veche candidată la titlu, dar ele au în urma lor o echipă provincială, pe Știința Cemin Baia Mare care, iată, se arată iarăși în prim-planul campionatului de rugby. A trecut mai jos pe scara internă o echipă ca Farul, dar au apărut echipe provinciale foarte interesante, cum sînt cele de la Bîrlad, Sibiu, Timișoara. Rugby-ul nu se joacă numai în Capitală și acesta este marele succes al acestui campionat. Fără provincie sportul românesc nu poate izbîndi în întîlniri internaționale unde întîlnește competitoare care se bizuie pe o largă bază de mase. Rugby-ul a ieșit din nou din Capitală, a pornit din nou să cucerească provincia, meritul este tot al unor vechi și încercați tehnicieni, pe care vîrsta nu-i sperie, dar de această dată faptul pare mai temeinic. Mai întîi rugby-ul se joacă astăzi altfel în campionatul românesc. Echipele fără firmă nu mai vin ca victime sigure. Ele știu din capul locului că ceea ce va prezenta adversarul ca metodă și formulă de joc le este accesibil și lor, chiar dacă pe o treaptă care mai are nevoie de îmbunătățiri. Pe scurt, lovitura de picior în tușă, cheia multor meciuri internaționale românești, cheia de multe ori a echipelor noastre campioane, a fost scoasă din rolul de primă importanță. Lovitura de picior în tușă este dreptul echipelor care se apără și se poate executa doar din 22-ul propriu. Ceea ce se trimite afară, dincolo de linia de 22, se sancționează și mingea trece echipei adverse din locul în care s-a produs infracțiunea, adică întrebuințarea piciorului. Hotărîrea a fost luată, campionatul s-a desfășurat astfel, iar rezultatele s-au văzut. Obligați să joace la mînă, coechipierii sînt obligați să se caute unii pe alții, să gîndească jocul în faze cu urmare, să se constituie cu adevărat într-un pachet și într-o echipă. Iată de ce performerele de altădată au ajuns mai greu pe podium. Soluția loviturii de picior fiind abolită, iar accesul la joc permis tuturor, meciul devine o întreprindere plină de răspundere pentru fiecare jucător. Protecția loviturilor de picior, salvatoare, dar și simplificatoare și dăunătoare, a dispărut. Jocul devine mai combinativ, mai surprinzător și mai frumos. A fost o măsură extremă a Federației de rugby remaniată, dar plină de miez. Rugby-ul românesc acuzat de absența jocului la mînă intră pe un făgaș nou : el devine preponderent un joc la mînă, cu toate urmările care decurg de aici pentru minuirea balonului oval și orientarea în teren a echipierului cu mingea. Tușa nu mai e sora bună, ci mama vitregă : o minge nu se aruncă în tușă ci se joacă pentru a se obține maximum de avantaj din posesia ei. Este o școală de rugby, oricît ar protesta adepții vechii orientări. Luxul jocului în tușă a sărăcit rugby-ul românesc. Să așteptăm foloasele jocului la mînă. Ele vin vizibil, chiar dacă marile satisfacții nu-s totdeauna grăbite. Dar un început bun trebuie să aibă o continuare la fel de bună. Se cere numai consecvență. Anul acesta vom juca cu Franța la București. Probabil vom pierde, dar va fi un meci de văzut, dacă românii îl vor juca la mînă, așa cum francezii nu i-au văzut niciodată. Rugby-ul românesc n-a pierit.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII